

Міністерство освіти і науки України

**Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

Кафедра теорії і практики перекладу

Університет Тампере (м. Тампере, Фінляндія)

**Інститут літератури та лінгвістичних студій Університету Яна Кохановського
(м. Кельце, Польща)**

Університет Ататюрка (м. Ерзурум, Туреччина)

Хмельницький національний університет

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**LINGUACONNECT PRO:
УСНИЙ І ПИСЬМОВИЙ ПЕРЕКЛАД
ТА СУЧАСНІ МЕТОДИ ЇХ НАВЧАННЯ**

**Матеріали II Міжнародної
науково-практичної конференції**

9 червня 2026 року

м. Тернопіль

Linguasconnect pro: усний і письмовий переклад та сучасні методи їх навчання: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 9 червня 2026 р.) / За ред. Головацької Ю.Б. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2026. 104 с.

*Рекомендовано до друку науково-технічною радою
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (Протокол № 6 від 24.06.2026 року)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Юлія ГОЛОВАЦЬКА,

*доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*

Анатолій КЛИМЕНКО,

*кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету іноземних мов Тернопільського
національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*

Тетяна ЦЕПЕНЮК,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу, заступник
декана факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка*

Юлія САЧКОВСЬКА,

*асистент кафедри теорії і практики перекладу Тернопільського національного
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ольга КОСОВИЧ,

*доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германської філології та
професійної комунікації Тернопільського національного педагогічного університету імені
Володимира Гнатюка*

Світлана РИБАЧОК,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та інформаційно-
комунікаційних технологій Західноукраїнського національного університету*

Олег БОДНАР,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та іноземних мов
Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя*

*Автори несуть відповідальність за достовірність поданої інформації.
У збірнику зберігається стилістика та орфографія авторів матеріалів.
Думки авторів можуть не збігатися з позицією редакційної колегії*

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ	6
BAKIRTAS SENNUR. THE PERFORMANCE OF ADAPTATION AS A CULTURAL TRANSLATION IN <i>THE BEEKEEPER OF ALEPPO</i> AND <i>THE KITE RUNNER</i> STAGE ADAPTATIONS	6
БОРЕЦЬКА КАМІЛА, ІВАНЦІВ ОРИСЛАВА. ЛІПСИНК ЯК СКЛАДОВА ПЕРЕКЛАДУ ПІСЕНЬ В АНІМАЦІЙНИХ ФІЛЬМАХ	9
DZIUBANOVSKA INNA ANASTASIIA. DIPLOMATIC DISCOURSE IN A ROYAL MANNER: COMMUNICATIVE STRATEGIES OF PERSUASIVENESS AND DISCREDITATION AND WAYS OF THEIR RENDERING BY MEANS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE (BASED ON THE SPEECH OF KING CHARLES III BEFORE THE U.S. CONGRESS)	10
ЗАБОЛОТНА МАРТА. ОПУЩЕННЯ ЯК СТРАТЕГІЯ СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ	13
ФЕДОРЧУК ВІКТОРІЯ, ІВАНЦІВ ОРИСЛАВА. ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП У ФОРМАТІ TED TALKS ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	15
ПИСЬМОВИЙ ПЕРЕКЛАД І ГАЛУЗЕВА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ	17
БІЯК НАТАЛІЯ. СПЕЦИФІКА ПЕРЕДАЧІ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОЛЬОРОНІМАМИ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ МЕДІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	17
VERHUN LARYSSA. CHALLENGES IN TRANSLATING INCOTERMS FROM ENGLISH TO UKRAINIAN IN INTERNATIONAL TRADE CONTRACTS	19
ВІТЯК ЮРІЙ. АДАПТАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ЗАДНЬОЇ ОБКЛАДИНКИ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДНОГО ВИДАННЯ «ВІДЬМИ» РОАЛЬДА ДАЛА)	21
ГОЦА НАТАЛІЯ. ВИМОГИ ЗАВІРЕННЯ (ЛЕГАЛІЗАЦІЇ) ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ В УКРАЇНІ	23
ДОЙЧИК ОКСАНА, ТУЧАК НАДІЯ. МОВНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНІВ ДЕНА БРАУНА ТА ТАКТИКИ ЇХНЬОГО ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ	25
ДУБІНСЬКИЙ КОСТЯНТИН. ДІСГЕТИЧНА МУЗИКА ЯК ОБ'ЄКТ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ: СТРАТЕГІЇ ДУБЛЮВАННЯ	28
ЗАГОРОДНЯ ЛЮДМИЛА. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ АСПЕКТИ ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЇ А ТРАНСТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ	30
КАЗЮРА ЛІЛІЯ. ПРИНЦИПИ ТА СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТІВ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ	32
КОЗАК СОФІЯ. ПЕРЕКЛАД ФРЕЙМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗОВНІШНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ)	35
KOSOVYCH OLGA. LOST AND FOUND IN TRANSLATION: CHALLENGES AND INNOVATIONS IN CROSS-CULTURAL COMMUNICATION	38
КРУШЕЛЬНИЦЬКА КАРІНА. ВІДТВОРЕННЯ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ ДЛЯ ВІДОБРАЖЕННЯ СВІТОБУДОВИ В РОМАНІ «БЕЗНІЧ»	40
MASLOVA TETIANA. THE EVOLUTION OF THE NEOLOGISM “PROSUMER”	41

НІКОЛАЄВА ДІАНА-НАТАЛІЯ. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АБРЕВІАТУР ТА СКОРОЧЕНЬ В АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ ЗМІ.....	44
НОВАК ХРИСТИНА, КРАВЕЦЬ СВИТЛАНА. АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ПЕРЕКЛАД У КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: СУБТИТРУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ФІЛЬМУ.....	47
ONYSHCHUK MARIA. TRANSLATING MEDICAL ENGLISH IN SUBTITLING.....	49
ПАСТІЧНИК НАТАЛІЯ, КОСЕНКО АННА. ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА СПАДЩИНА БОГДАНА ЛЕПКОГО.....	51
САЧКОВСЬКА ЮЛІЯ. ЖІНОЧА СУБ'ЄКТИВНІСТЬ, ГОЛОС І ВИДИМІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ НОВЕЛИ КЕЙТ ШОПЕН «THE STORY OF AN HOUR»	54
СЕМЧУК ЮЛІЯ. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МУЛЬТФІЛЬМІВ КОМПАНІЇ DISNEY	56
ЧУМАК ГАЛИНА, ЛІЩУК ЮЛІЯ. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСТРЕДАГУВАННЯ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ НОРМАТИВНИХ АКТИВ ЄС	58
ШОПІН ПАВЛО. REALIA AS SCENE ANCHORS IN UKRAINIAN STUDENT TRANSLATIONS OF RITA DOVE'S POEM <i>DAWN REVISITED</i>	61
НАДІЯ ЯКИМЧУК. FEATURES OF INTERNET SLANG TRANSLATION	63
ІННОВАЦІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧІВ.....	65
ВІТКО ДІАНА. ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ.....	65
ГЛУШАНИЦЯ НАТАЛІЯ. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ	68
ГОЛОВАЦЬКА ЮЛІЯ, КОНКУЛЬОВСЬКИЙ ВОЛОДИМИР. ПОСТРЕДАГУВАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ.....	69
КРИВОНІС МАКСИМ. СИМУЛЯЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНИХ ЗАХОДІВ У КУРСІ ПОСЛІДОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ	72
ODABAŞI MERYEM. REVISITING TRANSLATOR VISIBILITY FROM A PEDAGOGICAL PERSPECTIVE: A CASE STUDY OF <i>SEVGİLİ ARSIZ ÖLÜM (DEAR SHAMELESS DEATH)</i>	74
ÜNAL MEHMET. SYNTACTIC COMPETENCE IN ACADEMIC TRANSLATION: THE IMPACT OF MOTHER TONGUE MASTERY ON RENDERING GOTHIC PROSE	76
ШЕВЧЕНКО ДМИТРО. ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНІ МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ УСНИХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ	77
ШПІЛЬЧАК ЛЮБОВ. СТРУКТУРА І ТЕМАТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ «ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МЕДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ» В СКЛАДІ НД «ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ»	79
YAZICI SELÇUK. COLONIAL BLINDNESS AND COUNTER-VOICES IN HEART OF DARKNESS: A PEDAGOGICAL APPROACH TO CRITICAL AWARENESS IN TRANSLATOR TRAINING.....	82

ТЕХНОЛОГІЇ В ПЕРЕКЛАДІ. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК І ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ БІЗНЕС	85
ЄВСТРАТОВ ЮРІЙ. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ ВІД ДЖОРДЖТАУНСЬКОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ НА NMT	85
ІВАХНЕНКО АНТОНІНА. ВИДИ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ У НАВЧАННІ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ ОНЛАЙН.....	88
КРАВЕЦЬ СВІТЛАНА. МІЖКУЛЬТУРНІ РИЗИКИ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ БРИТАНСЬКИХ РЕАЛІЙ: АНАЛІЗ ПОМИЛОК І ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	90
КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЗАР. ПОСТРЕДАГУВАННЯ ШІ-ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК НОВИЙ ВИМІР ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА	93
SANTALANTI M. APPLICATION OF TECHNOLOGY IN PRODUCTION CHAINS IN THE TRANSLATION INDUSTRY.....	96
СКИБА КАТЕРИНА. ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ CROWDIN ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ РЕАЛЬНИХ ЛОКАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	97
TSEPENIUK TETIANA. DIGITAL TECHNOLOGIES IN TRANSLATION: TOOLS, RESOURCES AND PROSPECTS FOR PROFESSIONAL USE	99

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Bakirtas Sennur

Assistant Professor

*Department of Translation and Interpreting, Ataturk University
Erzurum, Turkiye*

THE PERFORMANCE OF ADAPTATION AS A CULTURAL TRANSLATION IN *THE BEEKEEPER OF ALEPPO* AND *THE KITE RUNNER* STAGE ADAPTATIONS

Adaptation has become an increasingly important field within contemporary literary and performance studies, particularly in discussions of cultural exchange and representation. Moving beyond earlier approaches that emphasized fidelity to the source text, current adaptation theory regards the process as a creative reinterpretation that allows stories to cross linguistic, geographical, and cultural boundaries. This perspective is especially relevant in postcolonial contexts, where adaptation serves not only to relocate narratives but also to question established modes of representation. Matthew Spangler's stage adaptations of *The Kite Runner* and *The Beekeeper of Aleppo* demonstrate how theatre can engage with ethical witnessing, cultural translation, and the representation of refugee experiences.

Traditional adaptation criticism largely assessed adaptations in terms of their faithfulness to an original work. More recent scholarship has challenged this approach. Linda Hutcheon describes adaptation as "repetition without replication," emphasizing its creative and transformative character, while Julie Sanders views adaptation as a process through which narratives acquire new meanings in different artistic and cultural contexts. From this perspective, adaptation should be understood as an independent creative practice rather than a secondary version of an existing text.

These theoretical perspectives provide a useful framework for examining Spangler's dramatic works. Instead of simply transferring the novels to the stage, the adaptations reshape narratives of migration and displacement for contemporary audiences through theatrical performance. This approach reflects Homi Bhabha's concept of the "Third Space," where identities and cultural meanings are continually negotiated rather than determined by fixed origins. The

stage consequently becomes a space in which experiences of migration are reinterpreted through cultural interaction and performance.

An important aspect of *The Beekeeper of Aleppo* is the collaborative process behind its adaptation. Matthew Spangler worked closely with the Syrian writer and academic Nesrin Alrefaai, whose cultural knowledge and personal experience contributed to the development of the play. As a result, refugee experiences are presented through informed collaboration rather than from a solely external perspective. A similar process informed *The Kite Runner*, where Afghan cultural advisers participated in key artistic decisions throughout the adaptation. Such collaborative practices challenge traditional ideas of individual authorship by presenting adaptation as a collective process shaped by intercultural dialogue.

The collaborative nature of these productions also shapes the representation of refugee characters. Rather than reducing them to symbols of suffering or humanitarian crisis, the plays portray individuals whose identities are formed through memory, relationships, and personal agency. Characters such as Nuri and Afra in *The Beekeeper of Aleppo* are presented as complex figures whose experiences cannot be confined to simplified narratives of victimhood. In this way, the stage creates opportunities for audiences to engage with refugee experiences through empathy while recognizing their social and cultural complexity.

The formal features of both adaptations further reinforce their postcolonial dimension. Fragmented chronology, shifting geographical settings, and discontinuous narrative structures reflect the instability associated with displacement and forced migration. Instead of relying on linear storytelling, the plays reproduce the uncertainty, loss, and emotional disorientation experienced by displaced communities. These dramatic strategies invite audiences to experience migration not only as a political issue but also as a deeply personal and psychological reality.

Cultural translation represents another significant dimension of these adaptations. Although adaptation inevitably involves linguistic translation, cultural translation extends beyond language itself to include values, beliefs, symbols, and emotional meanings that are negotiated across different cultural contexts. The plays therefore seek to communicate refugee experiences without erasing their cultural specificity, encouraging dialogue between diverse audiences while preserving the complexity of the original narratives.

Gayatri Chakravorty Spivak's critique of representation further emphasizes the ethical challenges involved in this process. She argues that marginalized voices may remain unheard even when represented with sympathetic intentions. This perspective highlights the responsibility of adaptors to create conditions in which refugee experiences can be articulated without being appropriated or simplified. Adaptation thus becomes a space where dominant narratives may be

questioned and alternative perspectives can emerge. By positioning characters between languages, cultures, and identities, the plays challenge fixed ideas of belonging and encourage audiences to reconsider common assumptions about migration and displacement.

Language provides a particularly revealing example in *The Kite Runner*. Although English is the primary language of performance, selected passages in Dari are retained at key emotional moments. These linguistic shifts preserve elements of cultural memory and identity while reminding audiences that translation can never entirely replace the cultural context from which a story originates. Language therefore functions not only as a means of communication but also as an expression of cultural continuity and resilience.

Overall, *The Kite Runner* and *The Beekeeper of Aleppo* demonstrate how theatrical adaptation can operate as a form of postcolonial cultural practice. Through ethical representation, collaborative authorship, and cultural translation, the plays challenge dominant narratives surrounding migration and forced displacement. Drawing on the theoretical perspectives of Homi Bhabha, Gayatri Chakravorty Spivak, Linda Hutcheon, and Julie Sanders, this paper argues that adaptation is not merely the transfer of a narrative from one medium to another but a creative process that generates new cultural meanings and ethical perspectives. These stage adaptations ultimately illustrate how theatre can foster dialogue, critical reflection, and greater awareness of contemporary refugee experiences.

REFERENCES

1. Bhabha, Homi K. *The Location of Culture*. Routledge, 1994.
2. Hutcheon, Linda. *A Theory of Adaptation*. 2nd ed., Routledge, 2013.
3. Sanders, Julie. *Adaptation and Appropriation*. Routledge, 2006.
4. Spangler, Matthew. *The Kite Runner* (stage adaptation). Based on the novel by Khaled Hosseini, 2009.
5. Hosseini, Khaled. *The Kite Runner*. Riverhead Books, 2003.
6. Spangler, Matthew and Afrafai, Nesrin. *The Beekeeper of Aleppo* (stage adaptation). Based on the novel by Christy Lefteri, 2019.
7. Lefteri, Christy. *The Beekeeper of Aleppo*. Zaffre, 2019.
8. Spivak, Gayatri Chakravorty. "Can the Subaltern Speak?" *Marxism and the Interpretation of Culture*, edited by Cary Nelson and Lawrence Grossberg, University of Illinois Press, 1988, pp. 271–313.

Борецька Каміла

здобувач другого рівня вищої освіти

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

Іванців Орислава

кандидат філологічних наук, доцент

доцент кафедри теорії і практики перекладу

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ЛІПСИНК ЯК СКЛADOVA ПЕРЕКЛАДУ ПІСЕНЬ В АНІМАЦІЙНИХ ФІЛЬМАХ

Переклад пісень для дубльованих анімаційних фільмів вимагає від перекладачів роботи в умовах низки обмежень, які рідко зустрічаються в інших видах перекладу. На відміну від письмових текстів, тексти пісень повинні одночасно виконувати функції мови, музики та сценічного виступу. Відповідно, перекладачам часто доводиться приймати рішення, що виходять за межі відтворення змісту та передбачають адаптацію тексту до аудіовізуальних вимог.

Метою цього дослідження є визначення ролі ліпсинку у перекладі пісень в анімаційних фільмах, а також виявлення основних викликів, що виникають при пошуку балансу між візуальною відповідністю та збереженням змісту.

Робота аудіовізуального перекладача вимагає поєднання лінгвістичних, культурних та технічних компетенцій. Окрім мовної компетентності, перекладачі повинні вміти відтворювати інформацію, адаптувати тексти до культури цільової аудиторії, застосовувати відповідні перекладацькі стратегії та користуватися спеціалізованим аудіовізуальним програмним забезпеченням. Знання дубляжу та ліпсинку є особливо важливими під час перекладу пісень, оскільки перекладені тексти пісень повинні відповідати не лише мелодії та ритму, а й візуальній подачі анімованих персонажів [1, с. 286].

Однією з головних проблем у цьому процесі є досягнення належного рівня ліпсинку. У більшості випадків перекладачі намагаються адаптувати текст так, щоб видимі рухи губ персонажа відповідали перекладеним текстам пісень. Це сприяє природності інтерпретації та покращує загальне враження від перегляду. Водночас точна синхронізація може вимагати змін, що впливають на семантичний зміст пісні. Тому перекладачі часто постають перед труднощами вибору між забезпеченням візуальної відповідності та збереженням оригінального змісту, образності чи емоційного повідомлення [3].

Важливість синхронізації підтверджується дослідженнями сприйняття мови, які демонструють, що глядачі обробляють мовленнєву інформацію як

через слухові, так і через зорові канали. Міміка та артикуляційні рухи надають додаткову інформацію, що сприяє розумінню мови. Відповідно, невідповідність між видимою артикуляцією та перекладеним текстом пісні може знизити сприйняту природність дубльованого виконання. Однак повна синхронізація не завжди повинна вважатися основною метою, особливо коли вона загрожує наративній або художній функції пісні [2, с. 171].

Отже, ліпсинк є однією з головних проблем при перекладі пісень в анімаційних фільмах. Якість перекладу залежить від здатності перекладача збалансувати візуальну сумісність із семантичною та художньою точністю. Оскільки пісні відіграють важливу роль у характеристиці персонажів, розповіді та емоційному вираженні, успішний переклад вимагає не лише технічної адаптації, а й ретельного збереження оригінального комунікативного задуму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лук'янова Т. Г. Аудіовізуальний переклад: soft and hard skills. Наукові записки. Серія: Філологічні науки, 2025. Випуск 2 (213). С. 284-288.
2. Baumann T., Saboo A. Evaluating Heuristics for Audio-Visual Translation. CHR, 2021. Pp. 171-180.
3. Phatak S. A., Zion D. J., Grant K. W. Consonant Perception in Connected Syllables Spoken at a Conversational Syllabic Rate. Trends in Hearing, 2023. Vol. 27.

Dziubanovska Inna Anastasiia

*Postgraduate student of the Department of Theory and Practice of Translation
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
Ternopil, Ukraine*

DIPLOMATIC DISCOURSE IN A ROYAL MANNER: COMMUNICATIVE STRATEGIES OF PERSUASIVENESS AND DISCREDITATION AND WAYS OF THEIR RENDERING BY MEANS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE (BASED ON THE SPEECH OF KING CHARLES III BEFORE THE U.S. CONGRESS)

The speech of King Charles III before the Congress became perhaps one of the most resonant events of this spring, not so much due to the uniqueness of the event (it is the second speech of a British monarch before the U.S. Congress in history), but, above all, due to the sophistication in the use of historical intertextuality, deontic modality, and, of course, communicative strategies, in particular the strategy of persuasiveness and the strategy of discreditation. The King's rhetoric is so subtle and masterful that this explosive mixture of aristocratic humour, veiled hints, and refined equivocations is discussed not only by global media and representatives of political forces in the United States and Britain, but also by

ordinary people on social media and in private conversations. And although the British monarch, quoting Oscar Wilde at the beginning of the speech, ironically remarked that the British and Americans have everything in common except language, in our brief study we will attempt to trace the ways of rendering the King's complex constructions into Ukrainian by interpreters in their efforts to neutralize linguistic differences.

In general, the British monarch is characterized by communication in accordance with the rules of old diplomacy, where he maintains neutrality, avoids any direct appeals or confrontations, and refers to quotations of figures significant for both nations as well as to events important for the United States. Thus, he uses abstract subjects such as "some might urge"; at the same time, he clearly positions himself as a person who has the right to nominate positive and negative stances and to set moral compasses, in particular through the modal words "*must*" and "*cannot*", while maintaining a friendly and light tone of communication throughout the entire speech.

The material of the present study is constituted by two interpretations presented by "Suspilne Novyny" and "Podrobytsi". These interpretations were not performed live and do not qualify as simultaneous interpreting; however, they are considered relevant in view of the resonance of the King's speech and the considerable interest it has generated among Ukrainian viewers. The analysis focuses on three quotations which, in our view, are the most illustrative, along with their corresponding interpretations.

The speech of King Charles is filled with statements about the strong friendship and partnership of both nations; he provides numerous examples of historical meetings and joint events, emphasizing that the values and visions of the two countries are very similar. However, within this context of complete solidarity, the King strikes at Trump's self-complacency, stating: "The challenges we face are too great for any one nation to bear alone. But in this unpredictable environment, our alliance cannot rest on past achievements, or assume that foundational principles simply endure" [3]. Subsequently, the King recalls how, after the September 11 terrorist attacks in the United States, NATO invoked Article 5, and that it is precisely such unyielding unity that should be used to support Ukraine.

In the interpretation, we hear:

«Виклики з якими ми стикаємося надто великі, щоб будь-яка одна нація могла впоратися з ними самостійно і в цьому непередбачуваному середовищі ми не можемо покладатися лише на минулі досягнення або вважати, що основоположні принципи просто зберуться самі собою» [2] and «Виклики з якими ми стикаємося занадто великі, щоб будь-яка нація могла витримати їх поодиночі, але в цьому непередбачуваному середовищі наш альянс не може спочивати на минулих досягненнях, або вважати, що основоположні принципи просто вистоять» [1].

This statement by the King constitutes a sharp diplomatic jab, as it hints at Trump's attempts to undermine NATO, as well as his position that the United States has already done more than enough. With regard to the preservation of the strategy

of discreditation, both interpretations are considered adequate. The discrediting effect is preserved in the first version due to the phrase «самі собою», while in the second version the use of the word «спочивати» is regarded as successful, as it effectively conveys the hint at the American president's inaction.

A keen eye, or rather keen ear, detects criticism of Donald Trump's policies and his abuse of power in the following quotation: "Magna Carta is cited in at least 160 Supreme Court cases since 1789, not least as the foundation of the principle that executive power is subject to checks and balances" [3], which in translation reads as follows: «Велика Хартія вольностей згадується щонайменше у 160 рішеннях Верховного суду з 1789 року зокрема, як основа принципу, що виконавча влада підлягає системі стримувань і противаг» [2] and «Велика Хартія вольностей згадується щонайменше у 160 справах Верховного суду з 1789 року не в останню чергу як основа принципу, що виконавча влада підлягає системі стримувань і противаг» [1].

As this statement by King Charles III contains dates, proper names, and formulaic expressions, both translations are nearly identical and fairly successful. In this case, what is crucial is precisely the persuasive impact of the British monarch on the audience, and, as can be observed from the subsequent video sequence, it was this very phrase that prompted the Democrats to rise for loud applause. It is significant that the Republicans subsequently joined in the applause, although analysts are convinced that for the latter such an allusion to the "no king" movement amounted to a blow that hit a nerve. The refinement of Charles III's speech lies precisely in the use of communicative strategies at the level of meanings and ideas rather than lexical units; this complicates the process of interpretation, as preserving all semantic loads requires not only the interpreter's erudition but also substantial background knowledge on the part of the target audience.

Last but not least, a brief remark that King Charles adds within the historical framing of the proclamation of U.S. independence: "The Founding Fathers were bold and imaginative rebels with a cause. 250 ago, or, as we say in the United Kingdom 'just the other day,' they declared Independence" [3], which in Ukrainian is rendered as follows: «Батьки засновники були сміливими і далекоглядними бунтівниками зі справою. 250 років тому, або, як ми кажемо у Сполученому королівстві, буквально днями, вони проголосили незалежність» [2] and «Батьки засновники були сміливими та винахідливими повстанцями, які мали мету. 250 років тому, або, як ми кажемо у Сполученому королівстві, буквально днями, вони проголосили незалежність» [1].

This excerpt contains two important points. The first is a gesture of diplomatic respect – the acknowledgment that the Founding Fathers rebelled against the Crown, but at the same time their legitimization. The second is a very subtle hint at the much longer and richer history of the United Kingdom, and thus, albeit through humour, a demonstration of historical significance. The reaction of the audience, who respond with appreciative applause, is also important here. While the platforms coped with the second part of the phrase, the persuasiveness of the first is

considered to be neutralized. A more successful interpreting, in our view, could be «Батьки-засновники були сміливими та винахідливими бунтівниками, чия справа була виправданою» or a more solemn one «<...>, які діяли в ім'я праведної мети».

As we can see, the importance of the communicative strategies of discreditation and persuasiveness is difficult to overestimate, especially when they become an elegant weapon in the hands of a modern monarchy that is expected to maintain neutrality. In view of this, we consider further research of these and other strategies in the context of international diplomatic communication to be necessary.

REFERENCES

1. Charl'z III zirvav ovatsii u Konhresi SShA zaklykom pidtrymaty Ukrainu! Povnyi vystup | Podrobytsi. You Tube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Mke2MVVLt2w> (accessed 03 May 2026).
2. Istorychna promova Charl'za | Shcho monarkh skazav pro Ukrainu pered Konhresom. Suspilne Novyny. You Tube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GEKUO6BheU8> (accessed 03 May 2026).
3. King Charles makes historic speech to Congress | IN FULL. The Independent. You Tube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=n6CG9xWNZio> (accessed 03 May 2026).

Заболотна Марта

*здобувач третього освітнього рівня освіти,
асистентка кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ОПУЩЕННЯ ЯК СТРАТЕГІЯ СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Синхронний переклад політичного дискурсу належить до найбільш складних видів усного перекладу, оскільки відбувається в умовах одночасного сприйняття та відтворення мовлення при жорстких часових обмеженнях. У таких умовах перекладач змушений оперативно обирати перекладацькі стратегії, які дозволяють зберегти основний зміст повідомлення та забезпечити безперервність комунікації.

Матеріалом дослідження слугує синхронний переклад англомовного виступу Президента України В. Зеленського під час зустрічі зі шведською стороною від 28 травня 2026 року. У роботі аналізуються фрагменти українського оригіналу та їх відповідники в англійському синхронному перекладі з метою виявлення особливостей застосування стратегії опущення.

Як зазначає Даніель Жиль (Daniel Gile), синхронний переклад характеризується високим когнітивним навантаженням, оскільки перекладач одночасно виконує кілька операцій: сприйняття, аналіз, утримання інформації в пам'яті та її відтворення. У разі перевантаження ресурсів застосовуються компенсаторні стратегії, серед яких опущення є одним із ключових інструментів [2, с. 75].

Опущення у синхронному перекладі визначається як свідоме вилучення другорядних або надлишкових елементів висловлювання, які не є критичними для передачі основного змісту. Його основна функція полягає у зменшенні когнітивного навантаження та підтриманні темпу синхронного мовлення.

У матеріалі дослідження опущення проявляється на різних рівнях.

По-перше, спостерігається вилучення повторів та частини звертань: «Дуже дякую, Ульфа. Шановний пане прем'єр-мініstre, дякую за цю зустріч, за цей візит, за велику допомогу» – «Thank you very much. Prime Minister, thank you for this meeting and visit». У перекладі опущено повторні елементи подяки та частину переліку, що не впливають на основний зміст висловлювання.

По-друге, опускаються риторичні повтори в межах паралельних конструкцій: «в захисті наших міст, в захисті наших громад» – «in protecting our cities and communities». Тут вилучено повторну структуру, яка в оригіналі виконує стилістичну функцію підсилення.

По-третє, скорочуються дублюючі уточнення: «це дійсно історична подія, історичний день для нашої співпраці, для наших країн» – «this is a historic moment for our cooperation and our countries». У перекладі усунуто повторення «історична подія / історичний день», що дозволяє зробити висловлювання більш компактним.

Як зазначає Мона Бейкер, у процесі усного перекладу перекладач часто відходить від формальної еквівалентності та орієнтується на передачу комунікативного ефекту, що особливо характерно для синхронного перекладу політичного дискурсу [1, с. 105].

Отже, опущення є важливою стратегією синхронного перекладу, яка дозволяє зменшити інформаційне навантаження та забезпечити баланс між точністю передачі змісту й часовими обмеженнями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. London: Routledge, 2018. 327 p.
2. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2009. 283 p.

Федорчук Вікторія

*здобувач другого освітнього рівня освіти
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

Іванців Орислава

*кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП У ФОРМАТІ TED TALKS ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасному перекладознавстві особливу увагу привертає проблема відтворення усного дискурсу, зокрема публічного виступу як засобу поширення знань, ідей та суспільно важливих цінностей. Одним із найпопулярніших форматів публічного мовлення є TED Talks – короткі виступи, що поєднують наукову, освітню та мотиваційну складові. Вони стали ефективним інструментом популяризації знань і формування суспільного дискурсу на глобальному рівні.

TED Talks (Technology, Entertainment, Design) – це особливий різновид публічного виступу, метою якого є представлення аудиторії ідеї, вартості поширення. На відміну від традиційних академічних лекцій чи доповідей на конференціях, виступи у форматі TED Talks орієнтовані не лише на інформування, а й на зацікавлення, переконання та емоційне залучення слухачів [2]. Тривалість таких виступів зазвичай не перевищує 18 хвилин, що вимагає від мовця максимальної лаконічності, структурованості та виразності викладу.

Дослідники розглядають публічний виступ у форматі TED Talks як гібридний жанр [1; 2], який поєднує риси наукового, художнього, публіцистичного та розмовного стилів, що зумовлює його складність для перекладу та інтерпретації. Його характерними рисами є чітка композиційна структура, авторська самопрезентація, діалогічність, доступність викладу складної інформації та висока персуазивність [1, с. 148]. Важливу роль відіграють особисті історії, приклади з власного досвіду, риторичні запитання, метафори, гумор та інші засоби емоційного впливу.

Публічний виступ у форматі TED Talks є багаторівневим об'єктом, який включає не лише мовний компонент, а й прагматичні, культурні та дискурсивні аспекти. Його специфіка полягає у поєднанні інформативної та персуазивної функцій, що вимагає від перекладача високого рівня інтерпретаційної компетентності. Як зазначає Л. Венуті, переклад завжди передбачає баланс між збереженням змісту та адаптацією до культурного контексту цільової аудиторії [3, с. 45].

Специфіка перекладу виступів у форматі TED Talks зумовлює необхідність врахування таких факторів, як інтонація, темп мовлення, логічна структура висловлювання та взаємодія зі слухачами. Вони формують додаткові смисли, які можуть бути частково втрачені при буквальному перекладі. Саме тому перекладач постає не лише як мовний посередник, але й як інтерпретатор змісту та комунікативних намірів мовця.

Окрему увагу слід звернути на перекладацькі стратегії, які застосовуються при роботі з публічними виступами у форматі TED Talks. До таких стратегій належать: узагальнення, компресія інформації, а також адаптація культурно специфічних елементів. Вибір стратегії залежить від мети комунікації, типу аудиторії та умов проведення виступу.

Таким чином, публічний виступ у форматі TED Talks є важливим і складним об'єктом перекладознавчого дослідження, що потребує комплексного підходу. Його аналіз дозволяє глибше зрозуміти механізми усного перекладу та підвищити ефективність міжкультурної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Плетенецька Ю. М., Линтвар О. М. Лінгвістичні особливості промов TED Talks в аспекті перекладу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2021. № 47. Том 3. С. 148-152.
2. Scotto di Carlo G. New trends in knowledge dissemination: TED Talks. *Acta Scientiarum Language and Culture*. 2014. № 36, №. 2. P. 121-130.
3. Venuti L. *The Translation Studies Reader*. London: Routledge, 2000. 539 p.

ПИСЬМОВИЙ ПЕРЕКЛАД І ГАЛУЗЕВА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ

Бияк Наталія

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології та методики навчання німецької мови
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна

СПЕЦИФІКА ПЕРЕДАЧІ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОЛЬОРОНІМАМИ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ МЕДІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Переклад медіатекстів у наш час є надзвичайно важливим, оскільки сучасний світ функціонує в умовах глобального інформаційного простору, де новини, аналітика та суспільно значущі повідомлення поширюються миттєво й одночасно різними мовами.

Сучасні медіа конкурують за увагу аудиторії, тому використовують всі наявні мовні засоби. Лаконічний, емоційно насичений медійний текст має бути переконливим і легко запам'ятовуватися. Саме фразеологізми найкраще відповідають цим вимогам.

Передача фразеологізмів у перекладі є одним із найскладніших завдань, оскільки перекладач має відтворити не лише денотативне значення, а й образність, конотацію, експресивність і прагматичний ефект.

У випадку фразеологізмів із кольоронімами додаткову складність створює те, що символіка кольорів у різних культурах не завжди збігається. Традиційними значеннями синього кольору є спокій, мир, небо, море. У німецькій мові є чимало фразеологізмів з компонентом *blau* для опису стану сп'яніння та невизначеності: *blau sein* – бути напідпитку; *ins Blaue hinein* – навімання [1, с. 13], а в англійській цей колір означає у першу смуток і меланхолію, а також аристократизм: *to feel blue* – сумувати; *blue blood* – аристократичне походження. В Україні блакитний колір є частиною національної символіки: «Синій колір – чисте небо над Україною, символ свободи, миру, вірності та мудрості» [2].

Під час перекладу фразеологізмів із кольоронімами використовуються повний фразеологічний еквівалент; частковий еквівалент; фразеологічний аналог; калькування; описовий переклад.

Найкращим варіантом є повний фразеологічний еквівалент, оскільки зберігається вся семантична структура виразу: *grünes Licht geben, rote Linie, schwarzer Markt, die weiße Fahne hissen*; *to give the green light, red line, black market, to raise / to wave the white flag*; *дати зелене світло, червона лінія, чорний ринок, підняти білий прапор*.

Частковий фразеологічний еквівалент полягає у збереженні значення, але образ або граматична структура можуть відрізняються. У таких випадках може частково зберігатися або втрачатися колірний компонент: *schwarzsehen* – бачити все в чорному кольорі; *ins Blaue hinein* – навмання, навгад; *eine weiße Weste haben* – мати бездоганну репутацію.

Якщо у мові перекладу відсутній схожий вираз, тоді застосовують фразеологічний аналог – використання іншого сталого виразу із подібним значенням: *schwarzfahren* – їздити зайцем; *blau sein* – бути напідпитку; *ins Schwarze treffen* – влучити в яблуко.

Однак такий прийом не завжди доречний, особливо коли потрібно передати символізм кольору. Калькування є одним із найпродуктивніших способів передачі кольоронімів у сучасному медіадискурсі. Перекладач буквально відтворює структуру іншомовного виразу: *rote Karte* – червона картка; *graue Zone* – сіра зона; *grüne Energie* – зелена енергетика; *blauer Planet* – блакитна планета.

У сучасному світі переклад медіатекстів виконує не лише мовну, а й соціальну, культурну та політичну функції. Він забезпечує доступ до глобального інформаційного простору, сприяє міжкультурному діалогу, впливає на формування суспільної думки та відіграє важливу роль у забезпеченні інформаційної безпеки. Саме тому дослідження перекладу фразеологізмів із кольоронімами в медіадискурсі є актуальним: такі одиниці концентрують культурні смисли, оцінні значення та прагматичні установки, які необхідно адекватно передати в іншомовному інформаційному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Byjak, N., Verhun, L. (2023). The use of the colour name blau in German media discourse and peculiarities of its translation. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 55, 9–19, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.55.1> [in English].
2. «У місті Львів». URL: https://u-misti.lviv.ua/prapor-ukrayini-sino-zhovtii-simvol-svobodi-neba-i-zolotikh-poliv/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 20.05.2026).

Verhun Laryssa

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of International Economic Relations
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine*

CHALLENGES IN TRANSLATING INCOTERMS FROM ENGLISH TO UKRAINIAN IN INTERNATIONAL TRADE CONTRACTS

In today's globalised economy, international trade depends on a well-established legal framework that ensures the effective regulation of commercial relations. One of the essential elements of international trade contracts is the application of **Incoterms** (International Commercial Terms), developed by the International Chamber of Commerce (ICC) [5]. These internationally recognised trade rules define the responsibilities, risks, and costs assumed by the contracting parties during the delivery of goods, thereby promoting a consistent interpretation of contractual terms in cross-border transactions.

Since English serves as the principal language of the Incoterms rules, translating them into other languages, including Ukrainian, presents a number of challenges. Accurate rendering of these terms is essential for preventing legal misunderstandings, reducing commercial risks, and safeguarding the interests of all parties involved. The current version, **Incoterms 2020**, approved by the ICC, constitutes the official terminological framework governing international commercial practice [5]. The authorised English-Ukrainian translation was prepared by the International Chamber of Commerce of Ukraine and approved by ICC Publications in Paris [3].

Because Incoterms regulate such key contractual issues as the transfer of risk, allocation of transportation costs, and customs formalities, their translation requires a high degree of precision and compliance with officially accepted terminology. For example, the term **FOB (Free On Board)**, translated as **Франко-борт**, indicates that the seller fulfils the delivery obligation once the goods are placed on board the vessel at the port of shipment, after which the risk passes to the buyer.

The translation of international trade contracts combines elements of legal and commercial communication [2]. Consequently, even a seemingly minor terminological inaccuracy may result in contractual disputes or different interpretations of the parties' obligations [4]. A good example is the English term **delivery**, which may correspond to either **доставка** or **передача товару** in Ukrainian. Selecting an inappropriate equivalent may alter the legal meaning of the contract.

Another challenge arises from the absence of complete terminological equivalence between English and Ukrainian legal systems. Certain concepts used in international commercial law have no direct counterparts in Ukrainian legislation, which requires translators to rely on officially recognised terminology. Thus, **customs clearance** should consistently be translated as **митне оформлення**, following the approved English-Ukrainian version of the Incoterms rules.

Another issue in translating Incoterms is that some English commercial terms do not have well-established equivalents in Ukrainian business practice and therefore

require careful adaptation. One example is **terminal handling charges (THC)**, which is appropriately rendered as **термінальні збори за обробку вантажу**.

It should also be noted that, unlike the English versions, the Ukrainian equivalents of Incoterms do not use abbreviated forms, although each English term has an officially accepted abbreviation. For example: **EXW (Ex Works)** – *Франко-завод*; **FCA (Free Carrier)** – *Франко-перевізник*; **CPT (Carriage Paid To)** – *Перевезення оплачено до*; **CIP (Carriage and Insurance Paid To)** – *Перевезення та страхування оплачено до*; **DAP (Delivered at Place)** – *Поставка в місці*; **DPU (Delivered at Place Unloaded)** – *Поставка в місці з розвантаженням*; **DDP (Delivered Duty Paid)** – *Поставка зі сплатою мита*; **FAS (Free Alongside Ship)** – *Франко вздовж борту судна*; **FOB (Free On Board)** – *Франко-борт*; **CFR (Cost and Freight)** – *Вартість і фрахт*; and **CIF (Cost, Insurance and Freight)** – *Вартість, страхування та фрахт*.

The translation of Incoterms from English into Ukrainian involves a range of legal, terminological, and linguistic challenges arising from differences between legal systems and commercial practices. To produce an accurate translation, specialists should use officially approved terminology, recognise cases where direct equivalents are unavailable, and take into account linguistic as well as contextual factors that influence the interpretation of contractual provisions [1]. These considerations contribute to greater legal certainty and help protect the interests of all parties participating in international trade.

Since the translation of Incoterms requires addressing legal, terminological, and linguistic differences, translators need more than language proficiency alone. They must also possess a sound understanding of international commercial law and trade practices. Inaccurate translation or terminological ambiguity may lead to contractual disputes, financial losses, and reduced confidence between business partners. For this reason, ensuring consistency and precision in the translation of Incoterms terminology remains an essential prerequisite for effective international commercial transactions.

REFERENCES

1. Вергун Л. Деякі аспекти відтворення термінологічних скорочень у контрактах ЗЕД. Інноваційні процеси економічного та соціально-культурного розвитку : вітчизняний та зарубіжний досвід: зб. тез доп. VII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених і студентів / редкол.: Л. І. Вергун, Ю. В. Мельник, О. Легкий. 2014. Тернопіль: ТНЕУ. С. 172-173.
2. Гайдулін О.О. Зміст контрактів: англійські юридичні поняття і досвід їх інтерпретації. Юридична наука. 2013. № 8. С. 101– 107.
3. Інкотермс 2020. Правила МТП з використання термінів для внутрішньої та міжнародної торгівлі. АТ «Пласке». 2019. 392с. URL: https://vtrade.ua/berries.com/storage/app/public/Incoterms_2020.pdf (дата звернення: 15.05.2026)
4. Льченко М.А. & Логінова Л.В. Деякі питання перекладу міжнародних правил ІНКОТЕРМС. Закарпатські філологічні студії / редкол.: І. М. Зимомря (голов. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика». 2023. Вип. 31. С. 126–130.

5. International Chamber of Commerce. (2020). Incoterms® 2020: ICC Rules for the Use of Domestic and International Trade Terms. Paris: ICC Publications. <https://iccwbo.org/business-solutions/incoterms-rules/incoterms-2020/> (дата звернення: 15.05.2026)

Вітяк Юрій

*асистент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

АДАПТАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ЗАДНЬОЇ ОБКЛАДИНКИ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДНОГО ВИДАННЯ «ВІДЬМИ» РОАЛЬДА ДАЛА)

Дискурс про перенесення твору в цільову культуру незрідка обмежується фокусом на текстових трансформаціях, чий вплив пов'язують із перекладачем. Однак, з розвитком парапекладу як консолідаційної парадигми, яка з-поміж іншого враховує практику трансферу видання в цілому, виняткової уваги заслуговують сегменти книжки, що формують її ідейно-естетичну ідентичність. Це насамперед стосується задньої обкладинки.

Візуальний наратив обкладинки книжки “The Witches” Р. Дала [2] та перекладної українськомовної версії «Відьми» [1] помітно відрізняється. Співавтор паратекстового простору оригіналу К. Блейк, ілюструє відразу двох персонажів: хлопчика та бабусю (Див. Рис. 1). Обоє зображені в динаміці. Бабуся вмощена у великому м'якому кріслі, її рот розкритий, ліва рука здійнята, а пальці виразно розчепірені, що нагадує жест відьми на передній обкладинці. Хлопчик же сидить навколішки на долівці, його тіло під кутом прогинається назад, туди ж закинута голова. Заціпеніння від подиву свідчить про приймання на віру почутого.

Ця побутова сцена переповідання безпосередньо корелює з текстом, зокрема підкреслює особливу соціальну взаємодію, за якої бабуся, ділилася з онуком історіями про відьом у великій вітальні свого будинку в Осло: «Усе, про що вона мені розповідала, сталося насправді, і я мусив ставитися до цього дуже серйозно...» [1, с. 15] / “Everything she was telling me about witches had actually happened and I had better believe it” [2, p. 14]. Ефект достовірності розповідей у фікційному просторі досягається через градацію: “They were all TRUE. They were the GOSPEL TRUE. They were HISTORY” [2, p. 13]. / «Усі вони були ПРАВДОЮ. Вони були СВЯТІСІНЬКОЮ ПРАВДОЮ. Вони були ЖИВОЮ ІСТОРІЄЮ» (прим. – пер. наш. Ю. В.). Зазначений уривок відсутній у перекладному творі.

Рис. 1. Задня обкладинка видання “The Witches”, 2022

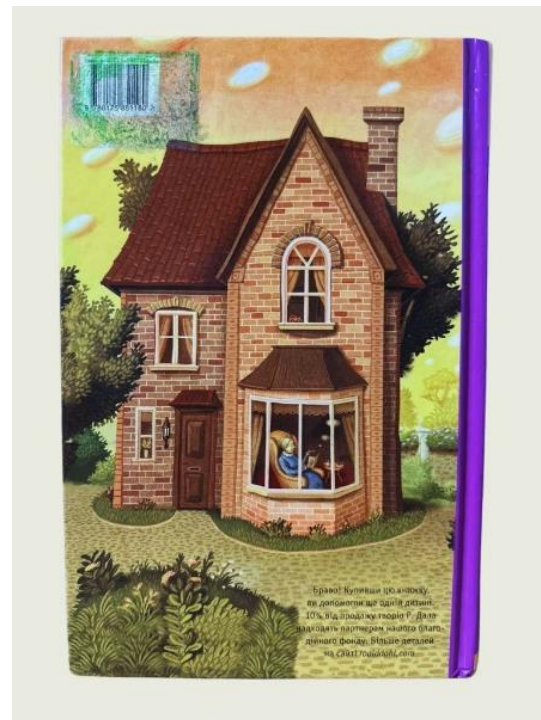

Рис. 2. Задня обкладинка видання «Відьми», 2016

Інтер'єрні атрибути виводяться ілюстратором англійськомовного видання із площини задньої обкладинки (за винятком зазначеного м'якого крісла), аби зосередити увагу на дії і емоційному сприйманні сказаного. Натомість, І. Сулима, адаптуючи візуальну мову видання, пунктирно відображає не лише наповнення кімнат, а й водночас показує екстер'єр будинку, що доповнений зеленню та квітами, які транслюють мотиви гармонії та певної життєвої ідилії (Див. Рис. 2). Образ хлопчика імпліцитний, про що свідчить іграшкова автівка на підвіконні на другому поверсі. З іншого боку, зазначений елемент має подвійну семантику, оскільки є алюзією на автотрощу, у якій загинули його батьки напередодні Різдва, прямуючи з ним з Англії, аби провести час у родинному колі в Норвегії. Бабуся ж зображена у вітальні на першому поверсі. Вона зайнята читанням і перебуває у стані спокою. У правій руці літня жінка тримає задимлену сигару, чії кужелі мають овальну форму, що повторюють контури хмар надворі, які утворюють ідейну композицію, демонструючи не нормалізацію куріння, а буденність звички бабусі, яка викликала подив у головного героя: «Моя бабуся була, напевно, єдиною з усіх бабусь, яка курила сигари. Ось і зараз вона запалила довжелезну чорну сигару, що смерділа паленою гумою, і почала розповідати...» [1, с. 18]. “My grandmother was the only one grandmother I ever met who smoked cigars. She lit one now, a long black cigar that smelt of burning rubber” [2, p. 16]. Слушно відзначити, що вставне слово напевно, яке з'являється в перекладній версії, дещо змінює виклад інформації, оскільки в оригіналі засвідчена констатація факту – інші відомі йому бабусі не курили сигари.

Висновок. Зміна візуального наративу в перекладних виданнях відкриває особливі горизонти для перекладознавчої інтепретації. Зіставлення задньої обкладинки української локалізації книжки та оригіналу продемонструвало різний емоційний спектр, що варіюється від напруги до стану спокою та врівноваженості. Оформлення видання ґрунтується на тексті і становить із ним особливу ідейно-естетичну єдність, чия рецепція залежить від параперекладацьких дій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дал Р. Відьми / пер. В. Морозова; іл. К. Блейк. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2016.
2. Dahl R. The Witches. London: Penguin Random House UK, 2022.
3. Yuste Frías J. Desconstrucción, traducción y paratraducción en la era digital. Estudios sobre traducción: teoría, didáctica, profesión / J. Yuste Frías, A. Álvarez Lugués (Eds.). Vigo: Universidade de Vigo, 2005. P. 59-82.

Гоца Наталія

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ВИМОГИ ЗАВІРЕННЯ (ЛЕГАЛІЗАЦІЇ) ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах глобалізації та активізації міжнародних правових відносин особливого значення набуває належне документальне забезпечення юридично значущих дій. Актуальність теми зумовлена зростанням обсягів міжнародного документообігу та необхідністю правової уніфікації процедур оформлення перекладених документів.

Метою представленого дослідження є визначення основних правових вимог та процедур завірення перекладу юридичних документів в Україні, а також встановлення умов надання перекладу юридичної сили у національному та міжнародному правовому середовищі.

Правове регулювання завірення перекладу в Україні здійснюється насамперед Законом України «Про нотаріат» від 02.09.1993 № 3425-XII [2], а також підзаконними нормативними актами, зокрема Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України (наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5) [4] та Правилами ведення нотаріального діловодства (наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5) [5]. Відповідно до статті 79 зазначеного Закону, нотаріус має право засвідчувати вірність перекладу або справжність підпису перекладача, що і забезпечує перекладеному документу офіційний статус.

У правозастосовній практиці функціонують різні способи завірення перекладу, серед яких ключовими є нотаріальне засвідчення та засвідчення печаткою бюро перекладів. Нотаріальне засвідчення передбачає підтвердження справжності підпису перекладача або вірності перекладу безпосередньо нотаріусом, що обумовлює високий рівень юридичного визнання документу. Альтернативною формою є сертифікований переклад, засвідчений бюро перекладів, який широко використовується у міжнародній практиці, зокрема для подання до дипломатичних установ, однак не має універсального визнання у внутрішньодержавному документообігу.

Важливе значення мають вимоги до змісту та оформлення перекладу, які впливають із загальних принципів нотаріального діловодства. Переклад повинен бути повним і точно відтворювати зміст оригіналу, включаючи всі реквізити, підписи, печатки та штампи. Документ підлягає належному оформленню, зокрема прошиванню, нумерації та скріпленню печаткою у разі розміщення перекладу на окремих аркушах. Принцип ідентичності виключає можливість довільних змін у тексті, а вимога термінологічної точності зумовлює необхідність використання усталених юридичних відповідників.

Окремим аспектом є визначення суб'єктів, уповноважених здійснювати переклад. Законодавство передбачає, що переклад має виконуватися кваліфікованим перекладачем, компетентність якого підтверджується відповідними документами про освіту або професійну підготовку. Перевірка таких документів входить до повноважень нотаріуса під час вчинення відповідної нотаріальної дії [2].

У контексті міжнародного обігу документів важливу роль відіграють процедури легалізації та апостилювання. Згідно з Гаазькою конвенцією від 5 жовтня 1961 року, що скасовує вимогу консульської легалізації іноземних офіційних документів, передбачено спрощену процедуру підтвердження їх юридичної сили шляхом проставлення апостиля [1]. Альтернативною процедурою для країн, що не є учасниками Конвенції, є консульська легалізація, порядок якої регулюється, зокрема, наказом Міністерства закордонних справ України від 04.06.2002 № 113 «Про затвердження Інструкції про порядок консульської легалізації офіційних документів» [3]. Зазначені процедури підтверджують автентичність підписів, печаток і повноважень посадових осіб, забезпечуючи юридичне визнання документів за кордоном.

Таким чином, завірення перекладу юридичних документів є складною багаторівневою процедурою, яка поєднує норми національного законодавства та міжнародного права. Належне дотримання вимог до перекладу, його оформлення та засвідчення, а також проходження процедур апостилювання або консульської легалізації є необхідною передумовою надання документам юридичної сили та їх ефективного використання у міждержавних правовідносинах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Convention Abolishing Legalisation. URL: volume-527-I-7625-English.pdf
2. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 № 3425-XII («Засвідчення вірності перекладу»). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>
3. Інструкція про порядок консульської легалізації офіційних документів в Україні і за кордоном: затверджена наказом Міністерства закордонних справ України від 04.06.2002 № 113. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-02#Text>
4. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затверджений наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>
5. Правила ведення нотаріального діловодства: затверджені наказом Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-10#Text>

Дойчик Оксана

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Івано-Франківськ, Україна*

Тучак Надія

*здобувачка другого рівня вищої освіти
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Івано-Франківськ, Україна*

МОВНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНІВ ДЕНА БРАУНА ТА ТАКТИКИ ЇХНЬОГО ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Ідіостиль Дена Брауна характеризується унікальним поєднанням рис гостросюжетного інтелектуального детективу та щільного наукового дискурсу, що створює специфічний когнітивний простір для читача. Тексти автора насичені історичними довідками, архітектурними експозиціями, криптографічними загадками та складними теологічними концептами. Для створення атмосфери академічності та елітарності письменник активно використовує латинізми, вузькоспеціалізовану термінологію та багатозарові культурні коди, які вимагають від читача високого рівня фонових знань. Водночас, з метою підтримання кінематографічної динаміки та емоційної напруги детективного сюжету, Ден Браун свідомо вдається до використання коротких, рубаних і надзвичайно динамічних речень, що імітують швидку зміну кадрів або пульсацію думок головного героя у критичні моменти.

Аналіз українського перекладу роману «Янголи і демони», здійсненого А. Кам'янець, свідчить про віртуозне використання широкого спектра перекладацьких тактик для відтворення багаторівневої стилістики оригіналу.

При роботі з релігійною та науково-технічною термінологією перекладачка часто вдається до макростратегії форенізації, що дозволяє зберегти необхідний рівень інтелектуалізації тексту.

Розглянемо приклади:

‘– Il camerlegno?’ Olivetti scowled. ‘The camerlegno is only a priest here’ [2, с. 71].	– Il camerlegno? – сердито перепитав Оліветті. – Камерарій – простий священик [1, с. 138].
---	--

У цьому фрагменті А. Кам’янець демонструє глибоке розуміння сакральності тексту. Англійське слово «chamberlain» вона перекладає офіційним католицьким терміном «камерарій», уникаючи побутової доместикації (скарбник). Водночас, коли персонажі використовують пряме італійське звертання «camerlegno», перекладачка застосовує тактику транскодування, залишаючи в українському тексті екзотизм «камерленго». Таке подвійне відтворення терміна дозволяє успішно реконструювати елітарний когнітивний простір Ватикану та зберегти історичну достовірність посади.

Не меншої уваги вимагає відтворення наукового дискурсу, зокрема термінології у сфері квантової фізики, яка формує концептуальне ядро роману. Наприклад, пояснюючи принцип дії магнітних контейнерів, Вітторія зазначає:

<i>The canisters are called ‘antimatter traps’ because they literally trap the antimatter in the center of the canister, suspending it at a safe distance from the sides and bottom</i> [2, с. 40].	– Ці контейнери називаються «пастками для антиматерії», бо вони втримують антиматерію в центрі на безпечній відстані від стінок і дна [1, с. 83].
--	---

Авторський неологізм «antimatter traps» відтворено за допомогою тактики калькування. Цей підхід є абсолютно виправданим, оскільки він дозволяє без втрат інтегрувати новий науковий концепт в україномовну картину світу, зберігаючи при цьому семантичну прозорість і метафоричність слова «пастка».

Для глибшої передачі авторського світобачення при описі локацій часто використовується тактика модуляції та генералізації, яка дозволяє змінити перспективу висловлювання, зберігаючи при цьому цілісність художнього образу. Так, наближення до Скляного собору ЦЕРНу в оригіналі описується фразою:

<i>Looming before them was a rectangular, ultramodern structure of glass and steel</i> [2, с. 11].	Попереду з’явилась ультрасучасна прямокутна будівля зі сталі й скла [1, с. 28].
--	---

Англійське дієприкметникове означення «looming» несе в собі сильну емоційну конотацію чогось грізного, такого, що нависає чи становить загрозу. Перекладачка застосовує тактику генералізації, замінюючи експресивне дієслово на нейтральне «з'явилась». У такий спосіб фокус уваги реципієнта зміщується з емоційного сприйняття на візуальну констатацію факту. Це дозволяє зберегти стерильну, холодну атмосферу наукового центру ЦЕРН.

Водночас, для відтворення фрагментарного синтаксису автора, який забезпечує темпоритм інтелектуального трилера, А. Кам'янець докладає зусиль, щоб зберегти парцеляцію навіть там, де українська мова тяжіє до складнопідрядних конструкцій. Синтаксис Дена Брауна функціонує як інструмент психологічного впливу: короткі речення імітують прискорене серцебиття та шок героїв. Сцена виявлення викраденого ока Леонардо Ветри в оригіналі передає цей стан через ланцюжок коротких фраз:

<i>It took only an instant. Then, with a reeling horror, she knew. Staring up at her from the floor, discarded like a piece of trash, was an eyeball</i> [2, с. 47].	<i>Потрібна була тільки мить. І тоді, охоплена жахом, вона збагнула. З підлоги, викинуте, як непотріб, на неї дивилося око</i> [1, с. 94].
---	---

Український варіант бездоганно відтворює цю динаміку. Перекладачка застосовує тактику синтаксичного уподібнення, повністю зберігаючи структуру коротких, уривчастих фраз оригіналу. Відокремлення обставинних конструкцій («викинуте, як непотріб») та збереження інверсії у фінальному реченні («на неї дивилося око» замість прямого порядку слів) дозволяє максимально точно передати когнітивний сценарій раптового усвідомлення жаху. Таке збереження «телеграфного стилю» автора гарантує, що український читач переживе той самий емоційний саспенс та кінематографічну напругу сцени, які були закладені в англomовному тексті.

Отже, збереження специфічного авторського когнітивного стилю під час міжмовного перенесення вимагає від перекладача застосування комплексних трансформацій, які б забезпечили не лише точну передачу фактологічної інформації, але й адекватний прагматичний вплив на цільову аудиторію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Браун, Д. Янголи і демони (переклад А. Кам'янець). «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. 512 с.
2. Brown, D. Angels & demons. Pocket Books, 2000. 288 p.

*Дубінський Костянтин**асистент кафедри теорії і практики перекладу**Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка**Тернопіль, Україна*

ДІЕГЕТИЧНА МУЗИКА ЯК ОБ'ЄКТ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ: СТРАТЕГІЇ ДУБЛЮВАННЯ

Станом на сьогодні дубляж кінофільмів є найпопулярнішим видом аудіовізуального перекладу в Україні, оскільки більшість стрічок, які надходять в український прокат з-за кордону, демонструють у кінотеатрах. Відповідно, дублюванню підлягають фільми різних жанрів, а зокрема й мюзикли, які через свою інтерсеміотичну природу ускладнюють роботу перекладачам. Першочергове завдання дубляжу – забезпечити природність мовлення та органічність у відображенні дійсності кіно. А у випадку мюзиклу цей багатшаровий виклик ускладнюється і головною особливістю цього жанру, що впливає з його назви, – музикою та піснями.

Перед тим як перейти до основної частини розвідки, варто зазначити, що фільмам-мюзикам притаманна дієгетичність пісень. За визначенням А. Берндта дієгетична музика – це компонент цілісного перформансу, який не можна вважати самостійним без візуального та наративного контексту [5, с. 63]. Тобто пісні у мюзиклах мають ту ж саму функцію, що і звичайні розмови: вони є невід'ємною частиною кінотексту. Виходячи з цього, можна стверджувати, що пісенна лірика також повинна бути перекладеною, оскільки має своє смислове навантаження.

Концепт дієгетичності логічно підводить нас до розуміння того, що музичний номер у фільмах такого типу дорівнює сцені, яку, за словами І. Роздобудько, також диференціюють на зав'язку, розвиток дії та кульмінацію/розв'язку [4, с. 116]. Дж. Геллерман класифікує пісні у мюзиклах за подібною класичною моделлю, хоча і з більш конкретизованими відгалуженнями. Наприклад, його диференціація музичних номерів у фільмах включає у себе пісні, які розкривають головного героя та його мрії, характеризують антагоністів та пояснюють їх ображеність на світ, показують кризу протагоніста у критичний момент, а також яскраво та феєрично показують розв'язку сюжету [6]. Зрозуміло, що ця класифікація вимагає від перекладача вибору відповідних структур та рішень, які б допомогли природно адаптувати оригінальний комунікативний намір режисера, при цьому зберігаючи структуру пісні та корелюючи із всіма подіями, які відбуваються на екрані.

Ці функції пісень яскраво ілюструє пісня “All is Fair” у виконанні Галь Гадот у фільмі «Білосніжка» (2025 р., реж. Марк Вебб) [2]. Виконання та постановка цієї композиції у кінореальності є класичним прикладом виявлення дієгетичності та функціональності класифікації пісень у фільмах-

мюзиклах. Саме за її допомогою Зла Королева висловлює свою життєву філософію та мотивує свої погані вчинки, водночас взаємодіючи із мисливцем, який так і не спромігся вбити Білосніжку. Відтворення цієї сцени у дубляжі вимагає передачі прагматичного змісту, збереження музичного візерунка композиції, а також дотримання суворих вимог дубляжу.

Центральним мотивом пісні з точки зору семантики є, власне, її назва “All is Fair”, яка в англійській мові має продовження – “...in love and war”, проте має дещо інше закінчення у фільмі – “...when you wear the crown”, що дослівно може означати «коли носиш корону – дозволено все». І, власне, українська кіноверсія відходить від безособового виправдання до активної маніфестації: «Суд створю, бо сяю вінцем» [1], що не викривляє образ героїні Галь Гадот, а ще більше підкреслює її безпринциповість та жорстокість. Більше того, перекладачеві вдалося відтворити ритмічну структуру рядка, зберігши ту ж кількість складів, що в оригіналі. Що найважливіше, у відеофрагменті можна помітити, що злодійка постійно перебуває обличчям перед камерою, проте рухи губ на екрані синхронізовані з українською звуковою доріжкою, тобто зберігається те, що О. Полякова називає «фонетичним синхронізмом» [3], або ж, якщо підбирати більш професійний відповідник, ліпсинк. Пояснити це можна тим, що перекладач зберіг фонетичний збіг голосних звуків, завдяки чому забезпечується синхронність рухів губ акторки та звучання протяжного голосного в українському дубляжі. А слова перекладу, до того ж, збігаються і з зображенням, адже на слові «вінцем» лиходійка вказує на свою корону.

Отже, як видно із аналізу фрагмента, переклад дієгетичних пісень у мюзиклах – це не лише адаптація поетичної та музичної форми, а складний інтерсеміотичний процес, який вимагає розуміння сюжетної функції композиції та суворого регламенту дублювання, зокрема фонетичного синхронізму та кореляції типу «слово – рух». Комплексне дотримання цих правил допоможе створити враження органічного звучання композиції мовою перекладу, зберігаючи емоційний вплив оригіналу

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вебб Марк (Режисер). 2025. Білосніжка [Фільм]. Walt Disney Pictures. URL: <https://megogo.net/ua/view/26309466-bilosnizhka.html> (дата звернення: 30.05.2026)
2. Версія скрипту: Snow White [Electronic resource]. URL: https://www.springfieldspringfield.co.uk/movie_script.php?movie=snow-white-2025 (дата звернення: 30.05.2026)
3. Полякова О. В. Стратегія відбору ліпсинк-відповідників за принципом фонетичного синхронізму у дубляжі англomовних анімаційних фільмів українською. URL: <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2014/n45/91.pdf>
4. Роздобудько І. В. Структура кіносценарію. Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. 2020. Вип. 26. С. 114-121.

5. Berndt A. Diegetic Music: New Interactive Experiences. Game Sound Technology and Player Interaction: Concepts and Developments / ed. by M. Grimshaw. IGI Global, 2011. P. 60–76.
6. Hellerman J. The Musical Genre in Film and TV (Definition & Examples): веб-сторінка. URL: <https://nofilmschool.com/musical-genre> (дата звернення: 30.05.2026)

Загородня Людмила

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ АСПЕКТИ ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЇ ТА ТРАНСТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Дослідження термінології та її функціонування в мовній системі належить до пріоритетних завдань сучасного перекладознавства, оскільки взаємодія між спеціальною та загальноживаною лексикою безперервно еволюціонує, створюючи нові виклики для міжмовної еквівалентності. У межах лінгвістичного аналізу особливий інтерес для фахівця з перекладу становлять процеси термінологізації (переходу слів із загальним значенням у сферу термінів), а також транстермінологізації (лексичних змін, яких зазнають терміни при переході в іншу галузеву сферу).

У когнітивному аспекті термінотворення відбувається переважно шляхом семантичної деривації, зокрема через метонімію та метафору, що передбачає використання знака з однієї предметної сфери для позначення іншої [4, с. 618]. Причини термінологізації зумовлені динамічним розвитком наукового знання та потребою номінації нових об'єктів, де наукове пізнання ґрунтується на побутовому досвіді: формування поняття передбачає доповнення первинного, чуттєвого змісту слова вторинним, раціональним наповненням [2, с. 216; 3, с. 159]. Таким чином, терміни є результатом логічного осмислення пізнавальної діяльності людини. Водночас галузеві підсистеми розвиваються не ізольовано, а в тісній взаємодії, що зумовлює постійну міграцію одиниць між ними. Це явище, яке у науковій літературі також визначають як «ретермінологізація» або «міжгалузева трансформація», відображає здатність терміносистем до адаптації через переосмислення вже існуючого терміна та його перетворення у міжгалузевий омонім [1, с. 79]. Для перекладача розуміння цих механізмів є важливими, оскільки вони розкривають етимологію терміна та логіку його функціонування в системі мови перекладу.

Практичний аспект відтворення термінологізованих одиниць чітко простежується на прикладах з інформаційної галузі. Так, англійське слово

“mouse” у процесі термінологізації набуло значення «вказівний пристрій», що в українській перекладацькій практиці закріпилося як прямий відповідник «миша» (або техн. «маніпулятор типу «миша»»). Поняття “cloud”, яке в загальній мові означає атмосферне явище, у спеціалізованому контексті вимагає перекладу «хмарні технології» або «хмарне сховище», де перекладач має уникати буквального сприйняття слова. Процес термінологізації слова “virus” зумовлює вживання українського відповідника «комп’ютерний вірус», що базується на метафорі зараження, а лексема “browser”, яка початково означала особу, що переглядає товари, в українській мові відтворюється запозиченням «браузер» або функціональним відповідником «веб-оглядач».

Явище транстермінологізації демонструє складнішу міграцію смислів, де вибір перекладацької стратегії залежить від релевантної галузі. Термін “stress”, який у фізиці перекладається як «напруга» (механічний опір), у психологічному контексті відтворюється як «стрес» (емоційний стан). Англійський термін “feedback”, що походить із кібернетики як «зворотний зв’язок», у сфері менеджменту чи освіти може перекладатися як «відгук», «реакція» або зберігати форму «фідбек» у професійному жаргоні. Переклад медичного терміна “quarantine” в інформатиці вимагає вживання відповідника «антивірусний карантин» або «ізоляція файлів», а математичний термін “algorithm” при переході в бізнес-дискурс часто відтворюється як «алгоритм дій» або «покрокова стратегія». Таким чином, перекладач має враховувати, що транстермінологізація змінює понятійне наповнення слова, вимагаючи адаптації терміна в мові перекладу відповідно до терміносистеми конкретної дисципліни.

Висновки проведеного аналізу свідчать, що процеси термінологізації та транстермінологізації суттєво ускладнюють процес перекладу, оскільки вимагають від фахівця постійної дешифровки метафоричних та міжгалузевих переходів. Основним завданням перекладача є правильна ідентифікація семантичного зсуву та вибір такого українського відповідника, який би не лише зберігав точність наукового поняття, а й відповідав нормам галузевої терміносистеми. Здатність до гнучкого переосмислення терміна в межах міждисциплінарної взаємодії є ключовою передумовою забезпечення якісної наукової комунікації та запобігання термінологічній неоднозначності в перекладених текстах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кияк Т. Р., Каменська О. І. Семантичні аспекти нормалізації термінологічних одиниць. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2008. № 38. С. 77–80.
2. Куш Е. О. Семантичні аспекти міграції та способи перекладу англійської термінологічної лексики. Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. 2010. № 1. С. 215–221.
3. Мизин Т. О. Термінологізація та детермінологізація в англійській географічній терміносистемі. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського.

Серія: Філологія. Журналістика. 2022. №2. Ч. 1. Том 33 (72). С. 158–163. DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.2-1/27>

4. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

Казюра Лілія

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Гоца Н. М., кандидат філологічних наук, доцент

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Тернопіль, Україна

ПРИНЦИПИ ТА СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТІВ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Актуальність дослідження зумовлена зростанням потреби у якісному перекладі воєнно-політичних текстів у сучасних умовах міжнародної комунікації та безпекових викликів. Особливої ваги набуває переклад військової термінології, аббревіатур та аналітичних матеріалів, що потребує чіткого дотримання мовних і професійних стандартів. У цьому контексті дослідження перекладацьких стратегій є необхідним для підвищення якості міжмовної комунікації.

Переклад воєнно-політичних текстів є одним із найбільш складних напрямів сучасного перекладознавства, що поєднує вимоги до високої точності, нормативності та прагматичної адекватності. Специфіка такого перекладу зумовлена використанням спеціалізованої термінології, аббревіатур, а також складних синтаксичних конструкцій, характерних для англomовного дискурсу.

Особливого значення набуває вибір перекладацьких стратегій, які забезпечують збереження змісту та функціонального навантаження тексту. У процесі перекладу застосовуються різні підходи, зокрема калькування, адаптація, конкретизація та трансформації, що дозволяють досягти відповідності між оригіналом і перекладом. Це зумовлює необхідність системного аналізу перекладацьких рішень у межах воєнно-політичного дискурсу.

Переклад текстів воєнно-політичного дискурсу ґрунтується на системі принципів, що забезпечують збереження змісту, структури та функціонального навантаження повідомлення. Одним із визначальних принципів є термінологічна точність, яка передбачає використання усталених відповідників у межах військової галузі [2, с. 164]. Військово-технічний переклад виключає вільне трактування змісту, адже навіть незначне відхилення може спотворити інформацію документа. Особливу складність становить відтворення спеціалізованої термінології, яка функціонує в межах чітко визначених професійних норм. Дотримання цих стандартів є

необхідною умовою практичної придатності перекладу. Тому нормативна точність має поєднуватися з повною змістовою відповідністю оригіналу.

Стратегії відтворення воєнно-політичного дискурсу також охоплюють лексичні та синтаксичні трансформації. У процесі перекладу часто застосовуються заміни частин мови, перебудова синтаксичної структури або переформулювання складних номінативних конструкцій [4, с. 259]. Англомовні тексти відзначаються високою концентрацією іменникових структур, що в українському перекладі потребує розгортання. Наприклад, “deployment of troops” перекладається як «розгортання військ», а “decision-making process” – як «процес ухвалення рішень», що передбачає трансформацію іменникових конструкцій у більш природні для української мови форми. Якщо перекладач механічно зберігає оригінальну модель, текст може втратити природність. Водночас збереження логічної структури є необхідною умовою адекватності.

Стратегії перекладу воєнно-політичних текстів зумовлюються специфікою лексики та комунікативною метою повідомлення. Їх можна систематизувати через опис їх основних типів та функцій. Одним із найуживаніших підходів є калькування, яке передбачає пряме відтворення структури терміна і є доцільним у разі перекладу складних військових словосполучень, а також використовується для відтворення складних термінів і словосполучень [1, с. 208]. Наприклад, “security council” перекладається як «рада безпеки», а “peacekeeping mission” – як «миротворча місія». Водночас важливою є стратегія адаптації, що полягає в узгодженні терміна з нормами цільової мови, зокрема під час передачі інституційних назв, як у випадку “Department of Defense”, що перекладається як «Міністерство оборони США». За умови, що структура терміна допускає пряме відтворення його компонентів, така стратегія забезпечує збереження семантичної прозорості. Водночас у разі наявності культурно чи інституційно зумовлених понять доцільною стає адаптація, яка дозволяє узгодити переклад із нормами мови перекладу.

Важливу роль відіграє стратегія семантичної конкретизації, яка застосовується для уточнення змісту широких англомовних понять у перекладі і є характерною для перекладу оперативної термінології. У військовому дискурсі англійська мова часто оперує узагальненими термінами, які в українському контексті потребують деталізації [3, с. 87]. Конкретизація дозволяє уникнути двозначності та підвищити точність повідомлення. Якщо перекладач залишає надто загальне формулювання, адресат може неправильно інтерпретувати зміст. Разом із тим надмірна деталізація здатна змінити інтенцію автора. Тому конкретизація повинна застосовуватися з урахуванням функціонального контексту. Так, англійське слово “forces” у перекладі конкретизується як «збройні сили» або «сухопутні війська» залежно від контексту, а термін “engagement” може передаватися як «бойове зіткнення», а не загальна «взаємодія». Аналогічно, “facility”

уточнюється як «військова база» або «інфраструктурний об'єкт», що дозволяє уникнути надмірної узагальненості.

Окрему групу становлять стратегії перекладу військових аббревіатур, які активно функціонують у сучасному англомовному дискурсі. Аббревіація забезпечує компактність тексту та економію мовних засобів [5]. Перекладач може використовувати транслітерацію, офіційний український відповідник або розгорнуте пояснення залежно від ступеня усталеності скорочення. Якщо аббревіатура має нормативно закріплений варіант перекладу, його використання є обов'язковим. Наприклад, “NATO” передається як «НАТО», а “UN” – як «ООН». Водночас менш відомі скорочення потребують розшифрування: “IED (Improvised Explosive Device)” перекладається як «саморобний вибуховий пристрій (СВП)».

Крім того, у процесі перекладу широко застосовуються синтаксичні трансформації, які передбачають перебудову структури речення з метою забезпечення зрозумілості та відповідності нормам мови перекладу, що є особливо актуальним для аналітичних матеріалів. Отже, зазначені стратегії формують комплексний підхід до адекватного відтворення воєнно-політичного дискурсу.

Отже, використання цих стратегій забезпечує збереження змісту та структури воєнно-політичного тексту. Вибір прийому залежить від типу мовної одиниці та комунікативної мети, з урахуванням термінології, контексту й стандартів. Водночас надмірні трансформації можуть спотворювати зміст, тому важливо дотримуватися балансу, що й становить основу професійного перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Круглій О. Особливості перекладу військових термінів (на прикладі військово-промислової термінології). Світ наукових досліджень. 2022. № 12. С. 207–209. URL: <http://surl.li/jadeh> (дата звернення: 25.03.2026).
2. Лісовський В. М. Військово-технічний переклад (англ. мова): підручник. Т. 1 / за ред. В. В. Балабіна. Київ: ВІКНУ, 2010. 296 с.
3. Сидоренко І. В. Військова термінологія сучасної української мови: структура, класифікація, функції: монографія. Київ: Національний університет оборони України ім. І. Черняхівського, 2020. 214 с.
4. Федоренко С. В., Бернадіна А. В. Загальна характеристика фахової мови військової сфери (на матеріалі англійської мови). Нова філологія. 2021. № 83. С. 257–263.
5. Aviasova I. The specificity of the functioning and translation of abbreviations in the English military discourse. 2023. URL: <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/2356> (дата звернення: 27.03.2026).

*Козак Софія**кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри німецької філології
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Луцьк, Україна*

ПЕРЕКЛАД ФРЕЙМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗОВНІШНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ)

Переклад мовних одиниць на позначення зовнішності є важливим аспектом відтворення художнього образу персонажа в іншомовному тексті. Структури, що описують зовнішні характеристики людини, виконують не лише номінативну, а й стилістичну та оцінну функції, сприяючи формуванню авторської картини світу. У процесі перекладу таких мовних одиниць перекладач стикається з необхідністю збереження їхньої семантики, експресивності та культурної специфіки. Особливої уваги потребують випадки, коли прямі відповідники відсутні або не забезпечують адекватного відтворення художнього ефекту оригіналу.

Метою дослідження є аналіз особливостей перекладу фреймових структур на позначення зовнішності в художньому дискурсі та визначення основних перекладацьких трансформацій, що застосовуються для їх адекватного відтворення.

Фрейм «Зовнішність» розглядаємо як когнітивну структуру, в основі якої лежать категоріальні знання про зовнішній вигляд людини, зафіксовані в лексикографічних джерелах: *Aussehen – Anschein, äußerer Eindruck, der Anblick, den jmd. od. etwas bietet* [4, с. 521]; *Äußere – Außenseite, Oberfläche; äußere Erscheinung, äußere Ansicht, Anblick von außen, Aussehen* [4, с. 522]. На основі словникових дефініцій визначаємо основні термінали фрейму Зовнішність (*das Äußere*): обличчя (*das Gesicht*), статура (*die Gestalt*), одяг (*die Kleidung*).

Для аналізу й перекладу фреймів на позначення зовнішньої характеристики людини звернімось до роману Л. Фейхтвангера „*Jefta und seine Tochter*“ («Єфтай і його дочка»). Ліон Фейхтвангер – видатний німецький письменник минулого століття, який працював переважно в жанрі історичного роману. У своїх романах автор талановито відтворив широку панораму історичних подій від глибокого минулого до сучасної йому дійсності [2, с. 49].

В основу роману „*Jefta und seine Tochter*“ лягла історія Єфтая з книги Суддів Старого Заповіту. Події цієї розповіді стосуються періоду боротьби ізраїльських племен за Зайордання. Головний герой твору Єфтай у тяжких умовах кочового життя створює військо та завойовує ряд міст. Він мудрий лідер, безпощадний воїн, небезпечний ворог і водночас ніжний батько та чоловік. Через опис зовнішності автор підкреслює велич та відвагу цього персонажа [1, с. 314–315]. Єфтай цілеспрямовано будує плани та впевнено йде до втілення своїх задумів. У його житті настає вирішальний момент:

заради здійснення своїх найзаповітніших прагнень він мусить здобути перемогу у війні з аморитами. Проте доля розпоряджається інакше – усі задуми головного героя руйнуються, наближаючи його до повної катастрофи та ганьби.

Єфтай приймає рішення назавжди залишити своє оточення, оскільки будь-яке людське спілкування тепер завдає йому важкого душевного болю. Тяжкі думки переслідують і не дають спокою ні вдень, ні вночі: *Jefta stand auf der Höhe, breit, groß, allein, streckte das Kinn hinaus in die Luft, die Zähne verpreßt... Er lachte in die Nacht, frech... Schreck überkam ihn dem Schall seiner eigenen Worte, Kälte überlief ihn* [3, с. 316-317]. / Єфтай стояв на вершині – кремезний, високий, один; він виставив підборіддя назустріч вітру, зціпивши зуби... Він зухвало розсміявся в нічну темряву... Страх пройняв його від звуку власних слів, мороз пішов по шкірі.

Наведений фрагмент демонструє контраст: з одного боку завдяки термінальним елементам, що представляють термінал «Статура», читач бачить сильного воїна: широкий (*breit*), великий (*groß*), з піднятим підборіддям (*streckte das Kinn hinaus in die Luft*), а з іншого – перед нами постає самотній (*allein*), зляканий (*Schreck überkam ihn*) чоловік. Його зуби міцно стиснуті. Можна лише уявити ту напругу й безвихідь, яку він відчував у цей час. Він, могутній, сильний, непереможний, не має змоги захистити власну дитину, яку, відповідно до обіцянки, має принести в жертву Богові. Єфтай істерично сміється над своєю німеччю, його сміх зухвалий (*er lachte in die Nacht, frech*), і, здається, сам герой не усвідомлює цього.

Проаналізуємо ключові перекладацькі техніки (трансформації), які були використані в перекладі уривка. Цей фрагмент із твору є чудовим прикладом того, як перекладач змушений відходити від дослівного відтворення слів заради збереження емоційної напруги та природності звучання в мові перекладу. Процес адаптації тексту починається на базовому рівні з техніки практичної транскрипції, за допомогою якої ім'я *Jefta* перетворюється на Єфтай, інтегруючись у фонетичну систему української мови. Наступний виклик полягає у відтворенні портретної характеристики персонажа. Німецькі прикметники *breit, groß* у прямому значенні перекладаються як широкий, великий, проте стосовно статури людини таке поєднання звучить дещо штучно. Тут перекладач застосовує техніку конкретизації, підбираючи більш точні та художньо виразні синоніми – кремезний, високий. Схожий прийом контекстуальної заміни та смислового розвитку помітний у фразі *streckte das Kinn hinaus in die Luft*. Дослівний варіант виставив підборіддя у повітря позбавлений динаміки, тому з урахуванням того, що герой стоїть на вершині, образ вдало конкретизується як виставив підборіддя назустріч вітру (або підняв підборіддя догори). Для посилення готичної атмосфери та просторової глибини вираз *in die Nacht* (у ніч) розгортається у більш образне в нічну темряву.

Окрім лексичних змін, текст вимагає глибокої граматичної перебудови. Конструкція *die Zähne verpreßt*, що складається з іменника та дієприкметника, трансформується у дієприслівниковий зворот зціпивши зуби, оскільки саме така граматична форма в українській мові найприродніше описує супутню дію і додає фразі динаміки. Фінал уривка демонструє роботу з синтаксисом та образним мисленням. Речення *Schreck überkam ihn...* та *Kälte überlief ihn* зазнають перестановки членів речення для дотримання правильного українського актуального членування, де головний емоційний акцент зміщується в кінець фрази. Крім того, німецька метафора *Kälte überlief ihn* (дослівно – холод оббіг його) за допомогою техніки модуляції та фразеологізації перетворюється на стійкий український ідіоматичний вираз мороз пішов по шкірі. Таке комплексне поєднання перекладацьких трансформацій дозволяє не просто перекласти слова, а повноцінно відтворити похмуру, напружену атмосферу оригіналу, зберігши психологічний стан головного героя.

Те, що характеризує теперішнього Єфтая, не відповідає його колишньому образу: *Da saß er, der Sieger vom Nachal-Gad. Nicht auf dem steinernen Thron des Richters thronte er, bereit, das Salböl zu empfangen. Auf der Erde kauerte er, den Kopf vornüber, zerdrückt von Kummer* [3, с. 335]. / Ось так він і сидів – переможець при Нахал-Гаді. Не возсідав він на кам'яному суддівському престолі, готовий прийняти священний єлей. Він сидів навпочіпки на самій землі, схиливши голову вперед, розчавлений невимовним горем.

Цей уривок демонструє систему перекладацьких трансформацій, що передають історичний колорит та психологічний надлом героя. Біблійний топонім *Nachal-Gad* адаптовано як *Нахал-Гад* через практичну транскрипцію. Початкову фразу *Da saß er* трансформовано в емоційне *Ось так він і сидів* через синтаксичне перегруповування та емфазу.

Таким чином, завдяки майстерному поєднанню різноманітних перекладацьких технік вдалося повністю зберегти біблійну велич оригіналу, зробивши текст природним для українського читача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козак С. В. Фреймові структури на позначення зовнішності людини в літературно-художньому дискурсі. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць. 2014. Вип. 19. С. 313–317.
2. Козак С. В. Роль фреймових структур у відображенні зовнішності літературних персонажів (на матеріалі німецькомовного художнього дискурсу). *Південний архів. Філологічні науки*. Херсон, 2018. Випуск LXXII. Том II. С. 49–52.
3. Feuchtwanger L. Jefta und seine Tochter. Rowohlt Verlag / Aufbau, 1957. 382 S.
4. Wahrig G. Deutsches Wörterbuch mit einem Lexikon der Deutschen Sprachlehre. Mosaik Verlag, 1966. 4358 S.

Kosovych Olga*Doctor of Philology,**Professor at the Department of Romance-Germanic Philology and Professional Communication**Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,**Ternopil, Ukraine*

LOST AND FOUND IN TRANSLATION: CHALLENGES AND INNOVATIONS IN CROSS-CULTURAL COMMUNICATION

Over the past decade in Translation Studies, scholars' understanding of the term "translation" in its traditional sense has changed alongside the growing popularity and development of Cultural Studies. Translation is no longer viewed merely as an interlingual process, but primarily as intercultural communication. Most people believe that if a person knows two or more languages well, they should be equally good at translation, but this is not always the case. In reality, accurate understanding and rendering of a text are more closely linked to problems of cultural differences than to purely linguistic issues. E. A. Nida argues that difficulties arising from cultural differences constitute the most serious problem for translators, and it is precisely because of them that readers may form an incorrect understanding of the text, which can have serious consequences [2]. To overcome cultural differences, translators must study them and determine ways to reduce the cultural distance between the recipients of the translation using special strategies. This is one of the most important issues that will be examined.

Culture expresses its characteristic features through so-called cultural specifics: words with cultural colouring, proverbs, idioms, whose origin and usage are essentially inextricably linked with the culture. Culturally marked words and their equivalents in the target language are the object of study in this article.

No one can cope with translation problems without identifying the most striking differences between the two cultures that come into contact during translation.

Different ways of life, geography, history, climate, political, social and economic institutions, accepted morals, taboos – all of this influences language. Consequently, language is a mirror of culture, which gives rise to problems of cultural differences. Because of such differences between cultures, semantic equivalence is to some extent limited. For culturally marked lexical units and expressions, it is impossible to find full equivalents in the culture of the target language.

Various scholars such as P. Newmark [1], have proposed a large number of different translation techniques that can be used to translate culturally marked words or expressions. The most commonly used methods are transliteration and transcription, calquing, approximate translation, and descriptive translation.

Transliteration is the best way to convey proper names in translation, especially those that play a very important role in the source culture, as this method reflects their full significance.

Another method used for translating culturally marked words is approximate translation. It consists of replacing culturally marked words with analogues in the target language. This method makes it possible to reduce cultural distance, as recipients of this translation variant can clearly imagine the meaning of foreign expressions through analogues in their own language.

However, when using this method, the translator must exercise special caution, because even if the analogues have similar meanings, their cultural and stylistic features may not always coincide.

In our opinion, the most effective way to translate culturally marked words is descriptive translation.

The only drawback of this method is its wordiness. However, we believe that reducing cultural differences and preserving the communicative effect achieved by this method give it an advantage over other methods.

When translating culturally marked expressions, the central problem has always been the question of free or literal translation. Since translation in the true sense is more intercultural communication, the main problems concerning these two types of translation relate only to linguistic differences in ways of expression.

It is now known that translation is influenced by the culture of both the source language and the target language. In this case, the question of how to comply with cultural norms becomes one of the most important in the translation process. The translator must decide which norms prevail. In such cases, there are two main translation strategies: source-language orientation and target-language orientation.

Target-language orientation. The goal of this method is to bring the text closer to the native culture in order to make it more recognizable and familiar to the readers of the translation [2]. The best result is achieved when the reader does not perceive the text as a translation, i.e., when the text corresponds to some extent to the norms of the target language and all features of the source language are absent.

In conclusion, we note that translation is an important instrument of cultural exchange, and the translator is responsible for presenting another culture in the environment of the target language and for reducing the distance between cultures. The decision to apply one strategy or another depends only on the translator himself, but every translator must remember that preserving the communicative effect is the main rule in translation.

REFERENCES:

1. Newmark P. A Textbook of Translation. N. Y.: Prentice Hall, 1988. 292 p.
2. Nida E. A., Taber Ch. R. The Theory and Practice of Translation. Leiden: Brill, 2003. 218 p.

*Крушельницька Каріна**здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ВІДТВОРЕННЯ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ ДЛЯ ВІДОБРАЖЕННЯ СВІТОБУДОВИ В РОМАНІ «БЕЗНІЧ»

Мета дослідження – проаналізувати використання авторських неологізмів у фентезі романі Джея Крістоффа «Безніч» для визначення їхньої ролі в досягненні адекватного перекладу.

Актуальність дослідження полягає в зростаючому попиті на твори зарубіжної художньої літератури в українському перекладі.

Серед особливостей ідіостилю Джея Крістоффа можна вказати велику кількість авторських неологізмів, що використовуються як засіб самовираження автора та є інструментом для відображення самотутньої світобудови.

Багато реалій автор утворює за допомогою складних слів, наприклад лексична одиниця “shadowwolf” [3, с. 151] та аналогічна за структурою “shadowcat” [3, с. 142], які позначають особливий вид тварин. Вихідні одиниці складаються з двох компонентів: лексеми “shadow”, що означає «ділянка темряви, що утворюється внаслідок блокування світла якимось предметом» [2] та назви тварини. Перекладачка відтворила такий елемент складними словами «тіньововк» [1, с. 198] та «тіньокіт» [1, с. 187] відповідно. Вихідні елементи утворено юкстапозицією, а цільові складанням основ з інтерфіксом «-о-». Таким чином, відтворено смислове навантаження вихідних одиниць та збережено елемент ідіостилю автора.

Розгляньмо наступний приклад відтворення авторського неологізму: “dragonmoth” [3, с. 137] – «дракоміль» [1, с. 181]. Тут одиниця оригіналу утворена юкстапозицією та складається з “dragon”+“moth”, що згідно з словником означають «велика, грізна вигадана тварина, яку зазвичай зображують з крилами, довгим хвостом і яка видихає полум'я» [2] та «схожа на метелика комаха, що літає здебільшого вночі» [2]. Перекладачка підбрала відповідники до цих слів та за допомогою складання основ з інтерфіксом «-о-» утворила складне слово. Лексичне значення елементів та форму оригінальної одиниці збережено.

Частина персонажів роману отримали складні імена, що потребували відтворення. Серед них “Cuddlegiver” [3, с. 240], що складається з лексеми “cuddle”, яка означає «обійми з метою прояву ніжності чи заспокоєння» [2] та “giver”, що означає «людина, яка дає що-небудь комусь» [2]. При відтворенні такого імені перекладачка відтворила семантичне значення слова та утворила лексему «Обіймодарувач» [1, с. 308], що також складається з двох елементів та створена шляхом складання основ з інтерфіксом «-о-».

Ще одним прикладом можна вказати ім'я “Rainrunner” [3, с. 122]. Одиницю мови оригіналу утворено юкстапозицією, лексема складається з “Rain”+”runner”. В цільовій мові лексему «Дощєбіг» утворено шляхом складання основ з інтерфіксом «-є-». Таким чином, перекладачка відтворила значення обидвох елементів та зберегла елемент ідіостилю автора.

Отже, авторські неологізми у романі Джея Крістоффа «Бєзніч» є важливим елементом ідіостилю письменника та засобом творення унікальної світобудови. Перекладачці вдалося адекватно відтворити такі одиниці шляхом використання словоскладання та збереження їхньої семантики й структури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крістофф Дж. Бєзніч / пер. К. Сокульська. Київ : Небо, 2023. 584 с.
2. Cambridge Free English Dictionary and Thesaurus. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/> (date of access: 15.03.2026).
3. Kristoff J. Nevernight. Harper Voyager, 2016.

Maslova Tetiana

senior lecturer

*National technical university of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
Kyiv, Ukraine*

THE EVOLUTION OF THE NEOLOGISM “PROSUMER”

Neologisms are commonly used to describe a lexical form that represents some kind of novelty: it could be the innovative quality of the word form, or unintelligibility of the notion it implies. For that reason, neologisms can be classified as formal and semantic. Formal neologisms are new lexical forms to designate novel phenomena, being created through morphological, phonological, or graphic processes, including coinage (the invention of a completely new lexical unit), derivation (the addition of affixes to existing roots), compounding (the combination of lexical units), blending (fusion of segments from two words), acronyms (abbreviation made up of initial letters), and eponyms (derivation from names). Semantic neologisms, on the other hand, are identified when familiar words acquire new meanings or extend the existing ones. As new lexical units are getting used more and more widely in speech and writing, they move from peripheral novelty to broader acceptance, being ultimately formally integrated into the lexicon [4].

According to the Oxford English Dictionary, the word “prosumer”, the earliest known use of which was in the 1980s, is the result of compounding the adjective “professional” and the noun “consumer”. They say that the concept had been already suggested as early as 1972 by two sociologists, Marshall McLuhan and Barrington Nevitt, but the term itself was coined in 1980 by US writer Alvin Toffler in his book “The Third Wave” [2].

The Free Dictionary, referring to the 12th edition of Collins English Dictionary of 2014, gives two definitions of the term “prosumer”:

1. an amateur user of electronic equipment that is of a standard suitable for professional use (Economics);
2. a consumer who is involved in the design of a company’s products (Commerce) [5].

The current online version of Collins English Dictionary, however, adds one more definition: “a person who both consumes and produces a particular commodity”, highlighting the two roles that a person fulfils, and suggesting considering this term as a blend of “producer” and “consumer” [1]. What is more, the display of trends in the word usage clearly indicates the continuous upward trend over the last 50 years (Fig. 1).

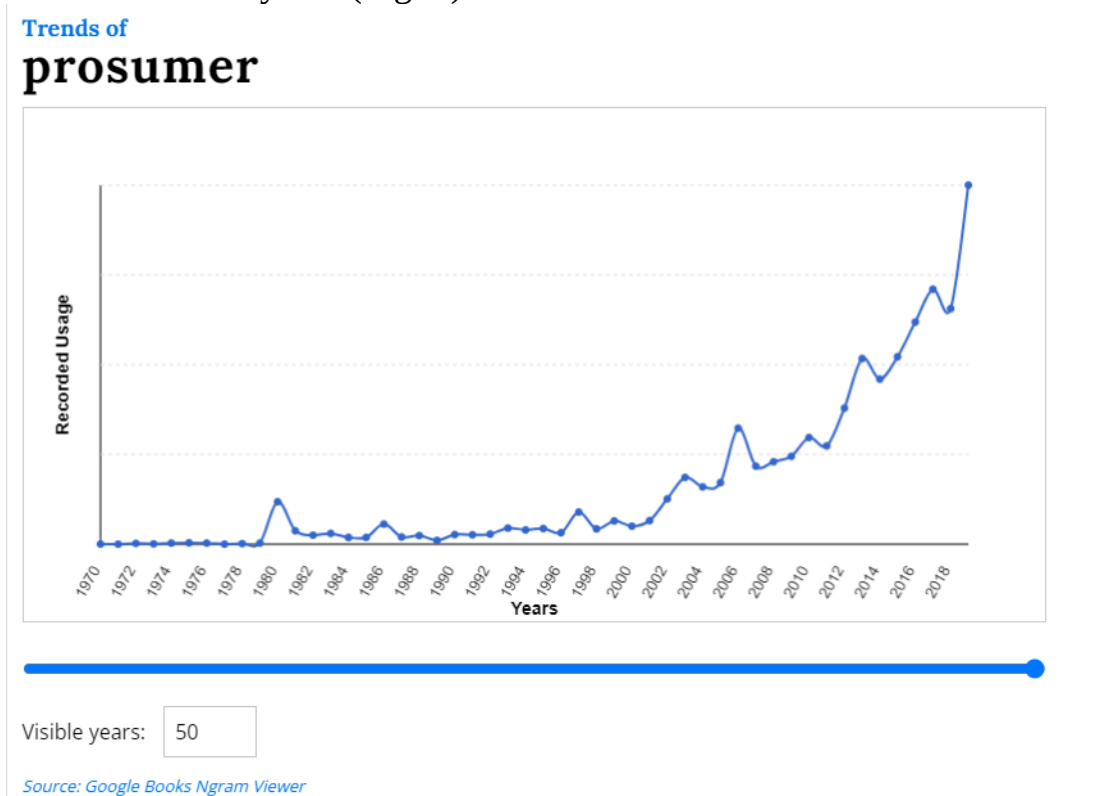

Fig. 1 Prosumer: frequency of usage over the years

Furthermore, the Interactive Terminology for Europe (IATE) database contains the term “prosumer” in the energy-industry domain, specifying it as an active energy consumer who both consumes and produces electricity, and offering its synonyms, such as electricity prosumer, self-generator, and self-consumer [3]. The fact that this definition was introduced in the European Parliament Briefing in November 2016 underscores the term novelty (Fig.2).

Fig. 2 Search results for the term Prosumer in the IATE database

In 2026, Enel Group, one of the players on the energy market, defines the prosumer as a person or company that has their own system for generating electricity (e.g., a photovoltaic panel), which reduces the amount of electricity fed from the grid to the consumers. In addition, when their generation exceeds demand, they can sell the excess electricity by feeding it back into the grid [2].

Thus, in the 2020s there has been a distinct de-generalization of the term “prosumer” in the energy industry. As it has been seen mostly in legislative texts, it seems to function as a persuasive tool that carries a connotation of empowerment since the burden of grid balancing and investment in hardware (solar panels, batteries, etc.) is now partially transferred from the state or corporation to the individual. From that perspective, this trendy industry buzzword carries definite pragmatic implications, namely responsibility shifts, in modern policy documents.

This semantic specialization should be reflected in cross-linguistic translation. Still, when translating into Ukrainian, most online translation engines demonstrate a varying degree of terminological adaptation: transcription/transliteration (Glosbe Translate, DeepL), simplified functional equivalent (Google Translate), and descriptive translation (Reverso Context):

Glosbe Translate, DeepL: просумер, просьюмер

Google Translate: просумер, просьюмер, споживач

Reverso Context: просьюмер, професійний споживач

In conclusion, originally coined in a general economic context in the 1980s, the term “prosumer” has undergone a process of semantic narrowing and intensification within the energy industry discourse, representing a dramatic shift from a passive recipient to an active participant in the energy grid when the household that consumes electricity becomes the utility provider. The search for the exact equivalent of the “prosumer” in Ukrainian energy discourse is going on.

REFERENCES

1. Collins Dictionary. 2026. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/prosumer>
2. Enel Group. Prosumers: how to grow your own energy garden. 2026. URL: <https://www.enel.com/learning-hub/grids/prosumers>
3. IATE. 2026. URL: <https://iate.europa.eu/home>
4. Salgado A. Neologisms in Lexicography: From Detection to Inclusion Criteria. Reference Collection in Social Sciences, 2026. <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-95504-1.01147-9>
5. The Free Dictionary. Prosumer. 2014. URL: <https://www.thefreedictionary.com/Prosumer>

Ніколаєва Діана-Наталія

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АБРЕВІАТУР ТА СКОРОЧЕНЬ В АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ ЗМІ

Засоби масової інформації відіграють визначальну роль у трансмісії суспільно значущого контенту в інформаційному середовищі сучасного світу. Англomовний медійний дискурс відзначається високим ступенем аббревіації, що зумовлено прагненням до мовної економії, лаконічності та швидкості передачі інформації. Подібні мовні одиниці переважно вербалізують номенклатуру міжнародних інституцій, органів державного управління, політичних об'єднань, економічних структур, технологічних інновацій та соціокультурних явищ. Проте під час перекладу українською мовою аббревіатури нерідко становлять серйозну проблему через відсутність усталених відповідників, полісемію або культурну специфікацію окремих скорочень.

Актуальність дослідження зумовлена об'єктивною потребою в еквівалентній та адекватній трансформації змісту англomовних медіатекстів українською мовою в умовах стрімкої цифровізації та розширення глобалізаційних процесів сучасного комунікативного середовища. Основною метою наукової роботи є комплексний лінгвоперекладацький аналіз англomовних аббревіатур скорочень у медійному дискурсі, що передбачає визначення основних способів їх відтворення українською мовою, виявлення типових перекладацьких труднощів та обґрунтування ефективності застосованих стратегій і трансформацій.

Абревіатури в англomовному дискурсі переважно репрезентують назви міжнародних організацій, політичних інституцій, фінансових структур, засобів масмедіа та технологічних платформ. Зокрема, одиниці на зразок UN (United

Nations), EU (European Union), NATO (North Atlantic Treaty Organization), IMF (International Monetary Fund) є базовими маркерами глобальної комунікації. Оскільки зазначені номінації мають фіксовані відповідники в українській лінгвокультурі (ООН, ЄС, НАТО, МВФ), їх відтворення підпорядковане прагматичній нормативності й реалізується переважно через застосування абсолютних еквівалентів або методів транскодування.

Диференційовану групу утворюють абрєвіатурні номінації світових медіаконгломератів, зокрема BBC (British Broadcasting Corporation) та CNN (Cable News Network), специфіка ретрансляції яких варіюється залежно від жанру тексту та запитів аудиторії. Перекладацька практика щодо таких одиниць коливається від графічної асиміляції оригінальної форми (транскодування) до використання експлікативного перекладу. У межах новинного дискурсу ці скорочення часто функціонують як маркери авторитетності джерела інформації.

Окремий дослідницький інтерес становлять колоквиальні та інтернет-акроніми, зокрема LOL (laugh out loud), FYI (for your information) та IMO (in my opinion), які активно інтегровані у цифрові медіа та соціальні мережі. У процесі перекладу українською мовою вони здебільшого зазнають описової експлікації або прагматичної адаптації. Це зумовлено тим, що прямі відповідники часто виявляються стилістично нерелевантними або конотативно маркованими, особливо в офіційно-інформаційному дискурсі.

Для глибшого розуміння особливостей перекладу абрєвіатур та скорочень необхідно спиратися на солідну теоретичну базу. У перекладознавчій літературі вітчизняні та закордонні дослідники традиційно виділяють основні стратегії відтворення абрєвіатур, зокрема транскодування, калькування та експлікативний (описовий) переклад [2, с. 142]. Застосування цих стратегій залежить від структурного типу абрєвіатури та її рівня закріпленості в лінгвокультурі. Прикладом графічного транскодування виступає пара NATO – НАТО; калькування репрезентоване у зразку World Health Organization – Всесвітня організація охорони здоров'я, а модель FBI – Федеральне бюро розслідувань (США) відображає специфіку описово-пояснювального перекладу з елементами контекстуального розширення.

Вагомим прагматичним аспектом є функціонування абрєвіатурних одиниць у заголовках новин, де домінує прагнення до максимальної компресії інформації. У зазначеному контексті виникає перекладацька асиметрія: потреба балансування між точністю відтворення змісту та вимогами мовної економії цільової мови. Як зазначається в дослідженнях перекладу медійних заголовків, трансформації часто зумовлені необхідністю адаптації тексту до культурних і мовних норм реципієнта [3, с. 202].

Окремого дослідницького фокусу потребує проблема відтворення лексикалізованих конструкцій у сучасному просторі масової комунікації, де прийняття перекладацьких рішень варіюється залежно від контекстуальної та прагматичної інтерпретації. У таких випадках домінуюльну роль відіграє не

лише формальна еквівалентність, а й комунікативна функція одиниці в тексті [1, с. 39].

В умовах тотальної диджиталізації масмедіа особливої актуальності набувають трансформації журналістської діяльності, зокрема автоматизація процесів генерації та верифікації новинного контенту. Системні зміни в медіасередовищі, зумовлені інтеграцією мережових платформ та систем штучного інтелекту, модифікують швидкість і формати поширення медіатекстів. Така динаміка безпосередньо відбивається на лінгвопрагматичному потенціалі скорочень та інших лексичних засобів у новинному дискурсі [4, с. 14-19].

Таким чином, узагальнення результатів дослідження дозволяє констатувати, що переклад англomовних аббревіатур і скорочень у сучасному медійному дискурсі постає як комплексний багаторівневий процес, специфіка якого визначається кількома ключовими чинниками.

По-перше, переклад таких одиниць вимагає поєднання лексико-семантичного, структурно-морфологічного та прагматичного аналізу. Домінуючими й найбільш ефективними стратегіями залишаються транскодування, калькування та описовий переклад, вибір яких визначається контекстом функціонування аббревіатури та комунікативною метою вихідного тексту.

По-друге, феномен аббревіації в інформаційному просторі вже не обмежується функцією мовної економії, а й виступає інструментом організації інформації та маркування смислових акцентів, що вимагає від перекладача високого рівня контекстуальної компетентності та гнучкості перекладацьких рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дейкун О. П. Український переклад англomовних лексикалізованих конструкцій. *Studia Philologica*. 2024. Вип. 22. С. 39. URL: <https://surl.lt/kphxbb>
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова Книга, 2018. С. 142–148.
3. Mehawesh M., AL-Allaw S. M. Challenges in Translation News Headlines. *World Journal of English Language*. 2024. Vol. 14, No. 3. P. 202.
4. Newman N. Journalism, Media, and Technology Trends and Predictions. Reuters Institute for the Study of Journalism, 2026. P. 14–19. URL: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2026-01/Trends_and_Predictions_2026.pdf

Новак Христина

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Кравець Світлана

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ПЕРЕКЛАД У КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: СУБТИТРУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ФІЛЬМУ

Сьогодні в Україні, як і в багатьох інших країнах, спостерігається високий рівень інтересу аудиторії до іншомовної медіапродукції, зокрема англomовної. Глядачі активно переглядають контент, створений у межах інших культурних і соціальних контекстів, що зумовлює необхідність його належного мовного опрацювання та адаптації. У таких умовах особливого значення набуває аудіовізуальний переклад, який забезпечує доступність та адекватність відтворення змісту для іншомовної аудиторії. Аудіовізуальний переклад – це процес, в результаті якого фільм чи телепередача стають зрозумілими для цільової аудиторії, яка не знайома з мовою оригінального продукту [3, с. 82].

Об'єктом кіноперекладу є фільм як цілісна єдність вербальних, невербальних і позамовних елементів, що передаються через кілька семіотичних систем [2, с. 111]. Саме така багаторівнева структура потребує адаптації при міжмовному відтворенні. У цьому контексті особливо ефективним інструментом виступає субтитрування – найшвидший, найдоступніший та найдешевший спосіб адаптації художніх та документальних картин, а також відеоматеріалів [1, с.635]. Воно дозволяє передавати зміст аудіовізуального твору у стислій письмовій формі, зберігати його комунікативну та смислову цілісність. Завдяки своїй доступності та функціональності субтитри забезпечують швидке сприйняття інформації та є зручним засобом міжкультурної комунікації для широкої аудиторії.

Однак, попри беззаперечні переваги, субтитрування характеризується певними обмеженнями, серед яких часові та просторові обмеження, необхідність синхронізації з відеорядом, збереження комунікативної функції висловлювання. У зв'язку з цим перекладач змушений застосовувати різноманітні трансформації, зокрема лексичну компресію, опущення, узагальнення та культурну адаптацію.

Субтитрування як форма аудіовізуального перекладу виконує низку важливих функцій.

Комунікативна функція полягає в забезпеченні взаєморозуміння між глядачами та іншомовною аудиторією шляхом передачі змісту відеоматеріалу у доступній формі.

Функція локалізації передбачає адаптацію мовного та культурного контенту до особливостей цільової аудиторії, що сприяє природному сприйняттю перекладеного матеріалу.

Інформативна функція полягає у стислому та точному передаванні важливого змісту висловлювань персонажів без втрати ключової інформації.

Культурологічна функція забезпечує ознайомлення глядача з культурними особливостями іншого суспільства та сприяє міжкультурному обміну.

Освітня функція сприяє опануванню іноземної мови та розвитку мовної компетентності через сприйняття автентичного мовного матеріалу.

Інклюзивна функція забезпечує доступність аудіовізуального контенту для різних категорій глядачів, зокрема для людей із порушеннями слуху.

Важливим аспектом субтитрування є передача культурно маркованих елементів, які відображають специфіку мовної картини світу. До таких елементів належать ідіоми, сленгові вирази, розмовні скорочення та реалії, притаманні певному соціокультурному середовищу. Їх переклад потребує від перекладача високої лінгвістичної компетенції, глибокого розуміння культурного контексту, оскільки буквальне відтворення часто є неможливим або неефективним.

Окрему увагу в теорії аудіовізуального перекладу приділяють розмовному мовленню, яке є характерним для кінофільмів. Воно включає скорочені форми, сленг, емоційно забарвлені вислови та синтаксичні спрощення. У процесі субтитрування такі елементи часто зазнають нейтралізації або трансформації з метою забезпечення зрозумілості та відповідності нормам цільової мови. Наприклад, у сучасному молодіжному фільмі “To All the Boys: Always and Forever” розмовний вислів англійською мовою “You are a gem” у субтитрах переданий як «Ти – золото». Така трансформація демонструє застосування культурної адаптації, оскільки метафора дорогоцінного каменя замінюється на більш природний для української мови відповідник. Це дозволяє зберегти прагматичний ефект похвали та позитивної оцінки, водночас забезпечуючи зрозумілість для цільової аудиторії.

Тому субтитрування виступає ефективним інструментом міжкультурної комунікації, що забезпечує точну передачу змісту, адаптацію культурних та стилістичних особливостей оригіналу. Основною проблемою аудіовізуального перекладу залишається баланс між точністю відтворення та необхідністю адаптації, що зумовлено як мовними, так і технічними обмеженнями формату. Перекладач у цьому процесі виконує роль посередника між культурами, забезпечуючи доступність та зрозумілість іншомовного контенту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конкульовський В., Возник Н. Субтитрування як один з видів аудіовізуального перекладу. Наукові записки Центральноукраїнського державного університету. 2020. № 187. С. 634-639.
2. Мельник А. П. Кінопереклад як особливий тип аудіовізуального перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2015. № 58. С. 110–112.
3. Радецька С. В., Каліщак Т. Т. Субтитрування як вид аудіовізуального перекладу: переваги та недоліки. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки. 2016. С. 81-84.

Onyshchuk Mariia

*PhD in Linguistics, Associate Professor, Department of Applied Linguistics and Translation Studies
Drahomanov Ukrainian State University
Kyiv, Ukraine*

TRANSLATING MEDICAL ENGLISH IN SUBTITLING

Language for Specific Purposes (LSP) is conventionally regarded as an umbrella term that encompasses linguistic varieties in professional and institutional environments (Gollin-Kies et al., 2015). Initial research predominantly concentrated on translating written discourse and was concerned with the description of domain-specific terminology, text categories, and registers (Paltridge & Starfield, 2013; Johns, 2013). Over time, the scope of LSP research has considerably expanded, for the contemporary approaches no longer limit the field to the analysis of lexical and structural features but increasingly examine communicative practices and the social dimensions of specialised discourse. Nowadays, LSP is not merely a technical code, but a socially situated form of interaction shaped by professional communities and institutional contexts (Gollin-Kies et al., 2015).

Translating LSP entails its specific positioning among the domain knowledge exchange, also functioning as a subdomain within different languages and being often characterised as forms of communication that require specialised knowledge or training (Orr, 2002). From a linguistic perspective, LSP can be analysed at its lexical, structural, and stylistic levels. The degree of linguistic specificity varies depending on the domain. Medical language is particularly characterised by dense and highly specialised terminology affecting primarily the lexical level.

Among the various professional domains, medical discourse takes one of the prototypical examples of LSP due to its terminological density and structured modes of communication (Trace, Hudson, & Brown, 2015). English for Medical Purposes (EMP) focuses on the vocabulary and communicative practices used in medical contexts. Since EMP operates within professional and academic settings, familiarity with its specialised vocabulary and conventions appears crucial for effective engagement in international medical communication (Khamroeva, 2025;

Džuganová, 2018). Medical terminology represents a complex and highly specialised component of medical discourse, rooted in classical Greek and Latin and characterised by precision, semantic clarity, morphological productivity, and stability. It encompasses anatomical and clinical terms, neologisms, abbreviations, acronyms, and eponyms, all of which present specific challenges for translation.

In subtitling, featured by its high density, precision, and convention, as well as its distinct lexical and syntactic patterns from those of general language medical discourse relies heavily on specialised EMP terminology, abbreviations, and a preference for explicitness and precision in expressions. When medical language is transferred into the audiovisual domain, especially in subtitling, translators must adapt it to strict temporal and spatial constraints, often through compression or reformulation of the original dialogue (Díaz Cintas & Remael, 2007; Montalt & González Davies, 2007). Therefore, the translation of EMP in subtitles involves balancing terminological accuracy with readability and cognitive accessibility for viewers.

Performing subtitling tasks translators also face multiple technical constraints related to subtitle length, reading speed, and limited screen space. These limitations often necessitate condensation, lexical simplification, or the use of abbreviations. These limitations can affect the choice of terminology, sentence structure, and level of detail, requiring a careful balance between accuracy and readability (Montalt & González Davies, 2007). Thus, subtitling represents a particular challenge for medical translation, where clarity, precision, and audience comprehension are equally critical.

Across subtitling tasks the translators navigate the lack of direct equivalents, the technical nature of terms, and the constant evolution of medical language to ensure accurate and accessible renderings. These challenges are further amplified in subtitling, where spatial and temporal constraints necessitate condensation, often requiring a careful balance between terminological accuracy and readability for the audience. Since EMP is characterised by high terminological density, conventionalised structures, and precise lexical and syntactic features, when implemented in audiovisual translation, particularly subtitling, these features must be adapted to the mode-specific constraints of temporal and spatial limitations.

REFERENCES

1. Díaz Cintas, J., & Remael, A. (2007). *Audiovisual translation: Subtitling*. St. Jerome Publishing.
2. Džuganová, B. (2018). Various aspects of medical English terminology: Introduction. In W. Karwacka (Ed.), *Towards understanding medical translation and interpreting* (pp. 9–32). University of Gdańsk. <https://open.icm.edu.pl/items/49106ea1-9da5-40c3-9893-38764aded2ad>
3. Gollin-Kies, S., Hall, C., & Moore, M. (2015). Language for special purposes: Current perspectives. *Research in Language*, 18(3), 235–244.

4. Johns, A. M. (2013). The history of English for specific purposes research. In B. Paltridge & S. Starfield (Eds.), The handbook of English for specific purposes (pp. 5–30). Wiley-Blackwell.
5. Khamroeva, S. K. K. (2025). English for Specific Purposes (ESP) for medical purposes. American Journal of Education and Evaluation Studies, 2(10), 91-96. <https://semantjournals.org/index.php/AJEES/article/view/2583/2032>
6. Montalt, V., & González Davies, M. (2007). Medical translation step by step: Learning by drafting. Routledge.
7. Orr, T. (2002). Language for special purposes: A practical guide for teachers and learners. Routledge.
8. Paltridge, B., & Starfield, S. (Eds.). (2013). The handbook of English for specific purposes. Wiley-Blackwell.
9. Trace, R., Hudson, R., & Brown, M. (2015). Specialized languages in professional communication. Springer.

Пасічник Наталія

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна,*

Косенко Анна

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
Чернівці, Україна*

ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА СПАДЩИНА БОГДАНА ЛЕПКОГО

Актуальність дослідження обумовлена зростанням наукового інтересу до літературної та літературознавчої та перекладознавчої спадщини Богдана Лепкого. На сьогоднішній день опубліковано чимало українських і польських наукових досліджень, які присвячені аналізу перекладацьких трансформацій, застосованих Богданом Лепким у його практичній діяльності [1].

Богдан Лепкий (повне ім'я – Богдан Теодор Нестор Лепкий) народився 9 листопада 1872 року в селі Крегулець, що на Тернопільщині. З шести років хлопчик мешкав у свого діда, який був священником та обіймав посаду віце-маршалка Бережанського повіту. Початкову освіту Лепкий здобував за допомогою домашнього учителя, завдяки чому у 1878 році його було зараховано одразу до другого класу місцевої школи з польською мовою навчання. У 1883 році він вступив до Бережанської класичної гімназії, яку успішно закінчив у 1891 році. Подальшу освіту Богдан Лепкий розпочав у Віденській академії мистецтв, проте за три місяці перевівся на філософський факультет Віденського університету. У 1899–1914 роках Лепкий мешкав і

працював у Кракові, куди його запросили викладати українську мову та літературу в Ягеллонському університеті. Паралельно він обіймав посаду професора у краківських гімназіях імені Яна Собеського та святого Яцка, працював доцентом на курсах підвищення кваліфікації вчителів, а також співпрацював із літературним об'єднанням «Молода Польща». У 1901 році Лепкий став одним із засновників «Слов'янського клубу», який видавав журнал «Swiat slowjanski», де він вів рубрики «Руська хроніка» та «Огляд руської преси». У січні 1921 року Богдан Лепкий переїхав до Берліна, де почав співпрацювати з видавництвом «Українське слово», яке займалося випуском бібліотеки творів української класики та сучасної літератури. До 1923 року він також працював в Управі Українського Червоного Хреста і очолював «Українську Громаду» [4].

Богдан Лепкий відомий своїми перекладами класичних творів української літератури польською мовою, передусім поеми «Слово о полку Ігоревім» та поеми «Катерина» Тараса Шевченка, збірки новел «В путях шайтана» Михайла Коцюбинського, поетичного доробку своїх сучасників Максима Рильського та Павла Тичини, а також перекладами польської літератури на українську мову, зокрема творчості Казімежа Пшерва-Тетмаєра та Марії Конопніцької, що свідчить про клопітку працю письменника на шляху до порозуміння між українцями та поляками.

Сьогодні існує значна кількість українських і польських наукових робіт, які аналізують перекладацькі трансформації, використані Богданом Лепким у його практичній діяльності, а також його теоретичні міркування про переклад поезії та прози [5], [2], [3], [4]. Однак сам письменник найбільш чітко виклав своє розуміння цієї проблематики. Так у праці «До питання про переклади ліричних поезій» Лепкий пише:

«Годі в короткій статті відповісти основно на це питання. Висловлю тільки декілька гадок, які насувалися мені нераз, коли я перекладав «Слово о полку Ігоревім» на мову польську, а поезії Конопніцької і Тетмаєра на українську. Якщо не легка річ дати добрий переклад повісти, або новелі якогось визначного письменника, що має свій власний стиль і свою питьому ритміку, то переклади архитворів поезії, а лірики з окрема, це справжня «прикра конечність». **Конечність**, бо годі знати всі мови, а в кожній написано чимало гарного й цінного, а **прикра**, бо архитвору властиво перекласти годі. Це таке важке завдання, як приміром переробити ноктурн Шопена з фортепяну на скрипку. Перерібка може вийти гарна і вдатна, але не буде це той самий ноктурн, що його написав Шопен для фортепяна, лиш перерібка» [1].

У зазначеній розвідці Богдан Лепкий аналізує наявні переклади з Юліуша Словацького та Адама Міцкевича:

«Ось один примір, як багато значить рим у віршу:

Словацкі в Оjcu zadżumionych каже:

Odkąd do mego płóciennego dworu

W tej kwarantannie wszedł anioł pomoru,

а Твердохліб перекладає: З часу, як в шатра ввійшов полотняні Ангел погібелі в сій квантані. Перевід вірний і здавалося б бездоганний. Але візьмим рими: «dwoгу – romogu» і «полотняні – квантані». Яка ріжниця! Словацького римове «о», сперте на «г» звучить поважно, грізно, трагічно, у Твердохліба «я» і «а» сперте на «н», того вражіння не викликає. Подібно: «purpura – chmura», а «опари – хмари», або: «płótna – okrutna», а «подерте – смерти» [1].

Як бачимо, Лепкий спирається на технічне обґрунтування доцільності тієї, чи іншої перекладацької трансформації. Проте навіть у препаруванні перекладів, Богдан Лепкий акцентує на порозумінні між двома народами за посередництва обох мов:

«Ріжні інструменти, це наче ріжні мови, тільки що між мовами ще більші ріжниці, як між інструментами, бо ті самі звуки в ріжних мовах ріжно звучать і мають свій окремиий характер, а до того мова так глибоко входить у суть твору, що відділити її від нього й заступити, чи там виручити другою, незвичайно важко. Мова це не лиш середник до висловлення мистецького задуму поета, але й чин ник співтворчий, від першого завязку твору аж до його остаточного оформлення. Тому то й змінити мову якоїсь поезії, значить змінити її характер, а часто-густо і її зміст» [1].

Висновок. Таким чином, перекладознавчі погляди Богдана Лепкого базуються на технічному обґрунтуванні доцільності певних перекладацьких трансформацій. Водночас Богдан Лепкий наголошує на перекладі художньої літератури як на інструменті культурної промоції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан Лепкий. До питання про переклади ліричних поезій. <https://www.inst-ukr.lviv.ua/files/paradygma/387-398-lb.pdf>
2. Дирда Н. Тарас Шевченко в літературно-естетичній концепції Богдана Лепкого / Н. Дирда // «Високе небо Богдана Лепкого»: спроба антології у публіцистиці, поезії, музиці. Бережани ; Тернопіль : Джура, 2001. С. 81-86.
3. Зимомря М. Особливості інтерпретації поетичного тексту в оцінках Богдана Лепкого як перекладача. Наукові записки. Вип. 75(5). Сер. : Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. С. 3-9.
4. Лев В. Богдан Лепкий 1872–1941. Життя і творчість. Нью Йорк; Париж; Сідней ; Торонто : [б. в.], 1976. 397 с.
5. Мельничайко В. Поезії Тараса Шевченка в перекладі Богдана Лепкого польською мовою. Богдан Лепкий – видатний український письменник. Збірник статей і матеріалів урочистої академії, присвяченої 120-річчю від дня народження письменника. Тернопіль, 1993. С. 61-66.

Сачковська Юлія

*аспірантка, асистентка кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

**ЖІНОЧА СУБ'ЄКТИВНІСТЬ, ГОЛОС
І ВИДИМІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА
В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ
НОВЕЛИ КЕЙТ ШОПЕН «THE STORY OF AN HOUR»**

Проблема голосу й видимості перекладача належить до ключових у сучасному перекладознавстві, особливо тоді, коли об'єктом аналізу стає художній текст із виразною внутрішньою перспективою. У таких творах перекладач неминуче впливає не лише на мовну форму, а й на спосіб репрезентації суб'єктивності, емоційної тональності та ідеологічних акцентів. У цьому сенсі новела Кейт Шопен *The Story of an Hour* є особливо показовою, адже її композиційна стислість поєднується з високою психологічною напругою, а центральним змістовим осердям стає короткий момент жіночого прозріння, свободи й подальшого руйнування цього досвіду. Метою тез є окреслити, як у трьох українських перекладах новели відтворюються жіноча суб'єктивність, голос героїні та видимість перекладача.

Теоретичним підґрунтям дослідження є екоперекладознавство, яка розглядає переклад як процес адаптації й селекції в межах перекладацького еко-середовища [1], а також концепція видимості перекладача Л. Венути та гендерний підхід у перекладознавстві [2; 3]. Поєднання цих підходів дає змогу простежити, як конкретні мовні, стилістичні та інтерпретаційні рішення впливають на відтворення жіночого досвіду в цільовому тексті. Матеріалом аналізу слугують три українські переклади новели: книжковий переклад Ігоря Астапенка [5], переклад Марії Шеренговської, опублікований на платформі «Майстерня поезії і прози» [6], та переклад Олеси Зеліско [7].

Особливо виразно проблема голосу й видимості перекладача проявляється у фрагменті з повтором «free, free, free!». В оригіналі свобода героїні переживається не абстрактно, а через тілесну реакцію: «free, free, free!» і «every inch of her body» [4]. У перекладі М. Шеренговської читаємо: «вільна, вільна, вільна!» і «кожен дюйм її тіла», що зберігає буквальніший образ і створює певну стилістичну дистанцію [6]. І. Астапенко, навпаки, адаптує образ до цільової мови: «Вільна, вільна, вільна!», «кожну клітинку», а також додає образ «світло життя», посилюючи момент визволення [5, с. 14]. У перекладі О. Зеліско фрагмент драматизується через додану психологічну й тілесну експлікацію: «груди їй розривалися від хвилювання» і «Вільна, вільна, вільна!» [7]. Таким чином, навіть у межах одного епізоду видно, як перекладачі по-різному моделюють інтенсивність жіночого голосу, тілесність і ступінь власної видимості.

Не менш показовим є фрагмент внутрішнього перелому, де героїня усвідомлює, що житиме «для себе». Саме тут жіноча суб'єктивність переходить із рівня емоційного імпульсу на рівень осмисленого внутрішнього рішення. У перекладі І. Астапенка цей момент подано лаконічно й рішуче: «ніхто тепер не вказуватиме їй, як жити», що виразно конкретизує контроль над героїнею [5, с. 14]. У перекладі М. Шеренговської сильніше збережено структуру оригіналу, однак через буквальність і повтори текст стає важчим і менш динамічним [6]. Переклад О. Зеліско демонструє виразнішу поетизацію та драматизацію, через що переживання героїні прочитується радше як емоційний розрив, ніж як інтелектуально досягнута свобода [7]. У всіх трьох випадках перекладачі по-різному моделюють силу жіночого голосу: від стриманої внутрішньої ясності до підсиленої емоційної декларативності.

Фінал новели, побудований на іронічній формулі «the joy that kills», також виразно виявляє межі перекладацької видимості. У перекладі І. Астапенка розв'язка звучить різкіше – «Не витримала радості» [5, с. 15–16], тоді як у М. Шеренговської – м'якше, як «померла від радості» [6], а перекладачка О. Зеліско зберігає ближчу до оригіналу формулу «радості, що убиває» [7]. У цих версіях видимість перекладача виявляється в керуванні ритмом, інтенсивністю й мірою інтерпретаційного підсилення.

Отже, українські переклади новели Кейт Шопен *The Story of an Hour* демонструють, що жіноча суб'єктивність у перекладі формується не лише авторським текстом, а й перекладацьким вибором. Голос героїні може бути стриманішим, драматизованішим, тілесно конкретизованим або ідеологічно переакцентованим залежно від того, наскільки перекладач втручається в текст. Екотранслятологічний і гендерний підходи в поєднанні дозволяють розглядати ці відмінності як наслідок різної адаптації до цільового середовища та різної міри перекладацької видимості. Такий ракурс є перспективним для подальшого аналізу художнього перекладу в аспекті перекладацької суб'єктивності, гендерної чутливості та інтерпретаційної відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hu G. Translation as Adaptation and Selection. Perspectives: Studies in Translatology. 2003. Vol. 11, No. 4. P. 283–291.
2. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London ; New York : Routledge, 1995. 353 p.
3. Simon S. Gender in Translation: Cultural Identity and the Politics of Transmission. London ; New York : Routledge, 1996. 195 p.
4. Chopin K. The Story of an Hour. 1894.
5. Шопен К. Історія однієї години / пер. І. Астапенка // The Story of an Hour = Історія однієї години. Київ : Snowdrop, 2023. С. 14–16.
6. Шопен К. Історія однієї години / пер. М. Шеренговської // Майстерня поезії і прози. URL: <https://maysterni.com/publication.php?id=153024>
7. Шопен К. Історія однієї години / пер. О. Зеліско // Soulbookssite. 2018. URL: <https://soulbookssite.wordpress.com/2018/07/23/історія-однієї-години/>

Семчук Юлія

*магістрантка кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МУЛЬТФІЛЬМІВ КОМПАНІЇ DISNEY

Переклад мультфільмів неодноразово був об'єктом дослідження вітчизняних (Д. Д. Макаруч, О. Підгрушна, О. Содель та ін.) та зарубіжних (V. Minutella, R. Pagrandytė, J. Astrauskienė та ін.) вчених, що спричинено комплексом лінгвістичних викликів та багатозадачністю при роботі з таким матеріалом. Серед основних труднощів перекладу анімаційних фільмів виокремлюють передачу гумору, гри слів і каламбурів, відтворення культурних реалій та алюзій, адаптацію сленгу й ідіом, збереження мовленнєвих особливостей персонажів, дотримання технічних вимог дубляжу чи субтитрування, а також досягнення балансу між точністю перекладу та локалізацією для цільової аудиторії [1, с. 81-82].

Зважаючи на тривалу популярність аудіовізуальної продукції Disney серед української дитячої аудиторії, матеріалом нашого дослідження є дубляж таких мультфільмів як «Крижане серце», «Зоотрополіс» та «Енканто» з метою виявлення способів відтворення їх лінгвостилістичних особливостей у перекладі.

Перекладачам мультфільму «Крижане серце» вдалося відтворити мовленнєві паспорти персонажів: Анна вирізняється щирістю, емоційністю та безпосередністю, Олаф, навпаки, додає гумору і легкості сюжету, Ельза ж говорить більш стримано та впевнено, демонструючи силу характеру й самоконтроль [4]. Такого результату можливо досягти не лише через передачу змісту слів, а й настрою і стилю мовлення кожного героя, щоб вони звучали природно іншою мовою [5, с. 14]. При цьому окрему складність становлять пісні, адже під час їх перекладу потрібно зберегти риму, ритм і мелодійність [6, с. 215]. Розглянемо для прикладу переклад пісні “Let It Go”:

Let it go, let it go, Can't hold it back anymore – Все одно! Все одно! На волю шугне воно!

Let it go, let it go, Turn away and slam the door – Все одно! Все одно! Я здалася вже давно!

I don't care, What they're going to say – Хай женуть! Хай цураються!

Let the storm rage on – Хай кругом зима...

The cold never bothered me anyway – Та холоду я не лякаюся [7].

Рядок “Let it go, let it go” перекладено як «Все одно! Все одно!», що передає внутрішній стан героїні та її прагнення до свободи, але дещо змінює емоційний тон. Неможливість подальшого стримування емоцій головної героїні передають рядки “Can't hold it back anymore”, що відтворено за

допомогою смислового розвитку як «На волю шугне воно!» і звучить менш поетично ніж оригінал, але добре поєднується з музичним супроводом. Сцена прощання з минулим життям “Turn away and slam the door” формує активний образ Ельзи – «грюкнути дверима» (“slam the door”), проте у перекладі демонструється слабкість персонажки – «Я здалася вже давно!». У наступних рядках бачимо, що перекладач дещо відійшов від змісту оригіналу задля збереження рими (I don't care, What they're going to say – Хай женуть! Хай цураються!), що допускається при перекладі пісень. Також виявлено приклад векторної трансформації (The cold never bothered me anyway – Та холоду я не лякаюся). Загалом, переклад виконує свої завдання (збереження рими, ритму, зрозумілості для дітей), але головна героїня стає більш пасивною.

Мультфільм «Зоотрополіс» сповнений жартів. Розглянемо приклад: «А щоб заснути, вона рахує себе?» (“Does she count herself to fall asleep?”) – жарт побудований на відомому вислові про те, що люди рахують овець, щоб заснути. Оскільки заступниця мера Вівцянка сама є вівцею, Нік іронічно запитує, чи рахує вона саму себе. Такий текст не потребує адаптації, оскільки є однаково зрозумілим для англомовної та української аудиторії. Передача основної ідеї фільму, яку виразила Джуді Гопс, також не становила труднощів. Тут було достатньо послівного перекладу: «Життя трохи безладне. Ми всі робимо помилки. Незалежно від того, яка ви тварина, зміни починаються з вас» (“Life’s a little bit messy. We all make mistakes. No matter what type of animal you are, change starts with you.”) [3].

Аби передати культурний колорит у перекладі мультфільму «Енканто» перекладачі залишають іншомовні вкраплення у мовленні персонажів, що мають колумбійське походження: «Я пробралася в вежу Бруно, я знайшла його останнє видіння, сім’я в біді, магія помирає, дім руйнується, дар Луїси згасає, і я думаю, що все це через мене? Пá?» (I broke into Bruno's tower, I found his last vision, The family's in trouble, The magic is dying, The house is breaking, Luisa's gift is fading, And I think it's all because of me? Pá?) [2]. Звертання «Pá» – це скорочена розмовна форма іспанського слова «papá» (тато). Замість адаптації перекладачі залишили його без змін, що дозволяє зберегти автентичність мовлення персонажів. Такий підхід увиразнює колумбійський колорит та етнічну ідентичність героїв, допомагаючи глядачеві глибше зануритися в культурне середовище мультфільму без втрати зрозумілості сюжету.

Отже, переклад мультфільмів Disney – це складне завдання, що передбачає одночасну передачу змісту, емоцій та характеристик персонажів так, щоб вони звучали природно українською. При цьому найбільші труднощі становить переклад пісень та відтворення культурних елементів. Тому переклад мультфільмів – це завжди баланс між точністю і творчістю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абабілова Н. М., Усаченко І. В. Аудіовізуальний переклад як виклик для сучасних перекладачів. Науковий вісник ХДУ Серія Германістика

- та міжкультурна комунікація. 2020. № 2. С. 79-85. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-2-11>
2. Енканто: Світ магії (2021). Kinorium. URL: <https://ua.kinorium.com/706592/> (дата звернення: 03.06.2026).
 3. Зоотрополіс (2016). Kinorium. URL: <https://ua.kinorium.com/706151/> (дата звернення: 03.06.2026).
 4. Крижане серце (2013). Kinorium. URL: <https://ua.kinorium.com/646017/> (дата звернення: 03.06.2026).
 5. Baños R. Creating credible and natural-sounding dialogue in dubbing: Can it be taught? The Interpreter and Translator Trainer. 2021. Vol. 15, no. 1. P. 13-33. DOI: <https://doi.org/10.1080/1750399X.2021.1880262>
 6. Fitri A., Dewi H. D., Hidayat R. S. The Quality of Rhyme and Rhythm in Song Lyric Translation. Paradigma: Jurnal Kajian Budaya. 2022. Vol. 12, no. 2. P. 212–227. DOI: <https://doi.org/10.17510/paradigma.v12i2.507>
 7. Frozen – Let It Go (Все одно). Lyrics Translate. URL: <https://lyricstranslate.com/uk/vse-odno-%D0%B2%D1%81%D0%B5-%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE-let-it-go-its-all-same-let-it-go.html> (дата звернення: 03.06.2026).

Чумак Галина

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

Ліщук Юлія

*магістрантка кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСТРЕДАГУВАННЯ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ НОРМАТИВНИХ АКТІВ ЄС

Стрімкий розвиток технологій машинного перекладу та їх активне впровадження у сферу юридичного перекладу зумовлюють необхідність дослідження особливостей постредагування текстів нормативно-правового характеру. Актуальність проблеми визначається потребою забезпечення стилістичної точності й відповідності перекладу нормам офіційно-ділового стилю, оскільки автоматизовані системи перекладу нерідко відтворюють юридичні конструкції буквально, з використанням калькованих конструкцій, що може призводити до порушення мовних норм української мови та особливостей українського юридичного дискурсу.

Нормативно-правові акти Європейського Союзу належать до текстів офіційно-ділового стилю, для яких характерні стандартизованість мовних конструкцій, чіткість формулювань, логічність викладу та високий рівень термінологічної точності [6, с. 23]. Активне використання систем машинного перекладу у сфері юридичного перекладу значно пришвидшує роботу з великими обсягами документів, однак не завжди забезпечує відповідність мовним і стилістичним нормам української мови. Саме тому важливого значення набуває постредагування, спрямоване на усунення стилістичних недоліків та адаптацію перекладеного тексту до особливостей українського юридичного дискурсу.

Постредагування – це процес доопрацювання машинного перекладу людиною, спрямований на виправлення стилістичних, лексичних та структурних помилок. У тексті машинного перекладу часто потрібно коригувати порядок слів, уніфікацію термінології, варіативність перекладу, замінювати синоніми на усталені терміни, передавати модальність дієслів правильно, тощо [2, с. 5].

Тому для нормативних актів ЄС постредагування є обов'язковим етапом для забезпечення юридичної точності та відповідності стандартам стилю офіційних документів та логічної побудови речень [2, с. 3].

Наприклад, ми розглянули як відтворюється фрагмент “Member States shall lay down rules on penalties applicable to infringements ...” зі Статті 36 Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2022/2555 [1] машинними системами перекладу. Для аналізу ми скористалися сервісами DeepL, Google translate та eTranslation:

DeepL: «Держави-члени встановлюють правила щодо санкцій, що застосовуються у разі порушення ...»;

Google translate: «Держави-члени встановлюють правила щодо санкцій, що застосовуються у разі порушення ...»;

eTranslation: «Держави-члени встановлюють правила щодо штрафів, що застосовуються до порушень ...»;

Відредагований переклад: «Держави-члени повинні встановити правила щодо санкцій, застосованих до порушень національних документів, ухвалених відповідно до цієї Директиви» [4].

DeepL і Google Translate пропонують однаковий варіант перекладу. Основною стилістичною помилкою обох варіантів є використання теперішнього часу дієслова «встановлюють» для передачі модального дієслова “shall”. Речення, характерні для українського юридичного дискурсу, передають наказовий характер модального дієслова [3, с. 10], тому після постредагування ми отримали: «повинні встановити». У перекладі від eTranslation, бачимо коректний відповідник.

Також потрібно відредагувати машинний варіант «застосовуються», що трапляється у всіх трьох прикладах, на конструкцію «застосованих» – замінити підрядне речення на дієприкметниковий зворот, що сприяє компактності юридичного формулювання.

Хочемо зазначити, що сервіс eTranslation демонструє також наступну стилістичну проблему – надмірну конкретизацію терміна [5, с. 53] “penalties”. Використання слова «штрафи» звужує значення оригінального поняття, оскільки “penalties” у юридичному дискурсі охоплює ширший спектр санкцій, зокрема адміністративні, фінансові чи інші заходи відповідальності. У перекладі від DeepL та Google translate подано коректний відповідник, що відповідає термінологічним нормам права Європейського Союзу.

Отже, постредагування машинного перекладу нормативних актів ЄС є необхідною складовою якісного перекладацького процесу, щоб упевнитись, що у тексті збережена юридична точність та офіційно-діловий стиль тексту. Адже особливості такого перекладу зумовлені високими вимогами до термінології, модальності вираження та структурної організації речень. Звісно, використання сучасних машинних перекладачів дозволяє значно прискорити первинний переклад, однак без подальшого втручання неможливо уникнути стилістичних помилок, які можуть вплинути на розуміння тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union, amending Regulation (EU) No 910/2014 and Directive (EU) 2018/1972, and repealing Directive (EU) 2016/1148 (NIS 2 Directive). Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022L2555> (дата звернення: 26.05.2026).
2. Konstantinavičienė, E., Kasperė, R., Matvieieva, S. Post-editing Decisions in Machine Translation of Legal Contracts. Scientific Journal of Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine. Series 9. Current Trends in Language Development. 2023. № 26. С. 42–54. URL: <https://doi.org/10.31392/npu-nc.series9.2023.26.05> (дата звернення: 25.05.2026).
3. Вискушенко С. А., Мосієнко О. В., Нідзельська Ю. М. Особливості англо-українського перекладу юридичних текстів. Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу. Житомир, 2022. 75 с.
4. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2022/2555 від 14 грудня 2022 року про заходи для високого спільного рівня кібербезпеки на всій території Союзу, внесення змін до Регламенту (ЄС) № 910/2014 та Директиви (ЄС) 2018/1972 та скасування Директиви (ЄС) 2016/1148 (Директива NIS 2). Офіційний вісник Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9a3_001-22#Text (дата звернення: 26.05.2026).

5. Кузнєцова І. В. Конспект лекцій з курсу «Редагування науково-технічної літератури» для студентів V курсу 035.04 “Германські мови та літератури (переклад включно)” усіх форм навчання. Запоріжжя, 2018. 82 с.
6. Кучеренко І.А. Офіційно-ділова комунікація: чинні вимоги і стандарти: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 70 с.

Шопін Павло

*доктор філософії з філології, доцент кафедри прикладної лінгвістики та перекладознавства
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Київ, Україна*

REALIA AS SCENE ANCHORS IN UKRAINIAN STUDENT TRANSLATIONS OF RITA DOVE’S POEM *DAWN REVISITED*

This paper examines how everyday realia function as scene anchors in Ukrainian student translations of Rita Dove’s poem *Dawn Revisited* (1999) [2]. Building on research on culture-specific items and realia in translation [1; 6; 8], as well as learner-translation corpus studies [3; 4], it treats student translations as a controlled corpus that reveals recurrent patterns of reading, cultural framing, and poetic decision-making. The material consists of 70 Ukrainian translations of the same English-language poem, submitted to the 2024 student translation contest “Translation as a Key to Cultural and Linguistic Worldviews.” Because all participants translated the same short source text under comparable task conditions, the corpus makes it possible to observe how specific culture-marked items behave across a relatively large group of emerging translators.

The study focuses on four recurring hotspots in Dove’s poem: blue jay, oak, biscuits, and the breakfast complex formed by “eggs and sausage on the grill” and the later reference to someone “down there, frying those eggs.” These items are interpreted as scene-setting cues. They activate ecological placement, domestic routine, sensory atmosphere, and interpersonal staging, all of which support the poem’s central invitation to imagine waking up “with a second chance.” The method combines comparative close reading with simple descriptive frequency counts. Each translation choice is categorized in broad, teachable terms: retention, near-neighbor substitution, generalization, domestication, false-friend drift, or omission. This hotspot-based procedure follows the practical logic of corpus-assisted translation error analysis [7] while also connecting with feedback-oriented approaches to translation pedagogy [5].

The findings show that some realia remain stable while others experience significant semantic drift. Oak is highly stable: it is translated as дуб in 67 out of 70 translations, with only minor poetic refocusing or omission. Blue jay is more variable. Most translators preserve the jay domain through сойка or сизойка, often

with explicit color marking, but some replace the bird with more familiar or culturally charged alternatives such as синиця, горобчик, соловейко, сорока, or гава. These substitutions shift the poem's ecology, tone, and cultural associations. The nightingale (соловейко), for example, imports lyric songfulness, while crow (гава) or magpie (сорока) choices may add darker or folkloric coloring absent from the source.

Biscuits is the most volatile item. In 39 out of 70 translations, it becomes a sweet-bakery item, most often печиво or бісквіт, which reflects a false-friend reading and changes the implied American breakfast script. Other translations choose bread-like approximations, general food terms, Ukrainian domesticating substitutes such as пиріжки or пампушки, or omit the item altogether. The breakfast complex confirms that the poem's meaning depends not only on food vocabulary but on the preservation of a lived domestic scene: food, heat, cooking action, location, and an implied other person already active "down there." When these cues are flattened into a vague smell of food, the poem's motivational force weakens.

The paper argues that small everyday anchors can carry disproportionate poetic weight. They make the dawn scene inhabited, credible, and emotionally persuasive. The proposed hotspot method offers a replicable way to discuss realia in student poetry translation and turns culturally specific detail into a practical classroom diagnostic that raises the following question: "What scene does this translation stage?" The value of this study is mainly descriptive and pedagogical. The corpus is limited to one poem, one language pair, and one contest setting, but this narrowness is also a strength: it keeps the task constant and makes recurring translation tendencies visible.

REFERENCES

1. Aixelá J. F. Culture-specific items in translation. Translation, power, subversion / ed. by R. Álvarez, M. C.-Á. Vidal. Clevedon ; Philadelphia ; Adelaide : Multilingual Matters, 1996. P. 52–78.
2. Dove R. Dawn Revisited. Poetry Foundation. 1999. URL: <https://www.poetryfoundation.org/poems/51663/dawn-revisited> (accessed: 30.04.2026).
3. Espunya A. The UPF learner translation corpus as a resource for translator training. Language Resources and Evaluation. 2014. Vol. 48, no. 1. P. 33-43.
4. Granger S., Lefer M.-A. The Multilingual Student Translation (MUST) corpus: A new resource for translation and learner corpus research. Language Resources and Evaluation. 2020. Vol. 54, no. 4. P. 1183–1199.
5. Man D., Zhu C., Chau M. H., Maruthai E. Contextualizing assessment feedback in translation education: A corpus-assisted ecological approach. Frontiers in Psychology. 2022. Vol. 13. Article 1057018.
6. Newmark P. A textbook of translation. New York : Prentice-Hall International, 1988.

7. Popescu T. A corpus-based approach to translation error analysis. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2013. Vol. 83. P. 242–247.
8. Shopin P. Breakfast, Birds, and Biscuits: Teaching Intercultural Reading through Student Poetry Translation : A Presentation. ResearchGate. 2026. URL:
https://www.researchgate.net/publication/404153135_Breakfast_Birds_and_Biscuits_Teaching_Intercultural_Reading_through_Student_Poetry_Translation (accessed: 30.04.2026).

Надія Якимчук

*асистент кафедри лінгвістики та перекладу факультету іноземних мов,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
Чернівці, Україна*

FEATURES OF INTERNET SLANG TRANSLATION

The relevance of this work lies in the dynamism of the development of computer technologies and the increasing popularity of the Internet, which causes the process of constant emergence of new words in the language to denote new concepts, or assigning new meanings to old words in relation to new phenomena; the need to study the mechanisms by which the processes of emergence of new words and meanings in modern English occur.

The scientific and technological revolution, covering more and more new spheres of life, and the interaction of all sciences associated with it leads to an incredible development of various types of relations between states and foreign-speaking societies. The influence of the Internet is reflected not only in a significant quantitative growth of the vocabulary of the English language, but also in qualitative changes in the links of the lexical and semantic system. At the same time, the process of Internetization of many aspects of everyday life is accompanied by a large-scale determinologization of new vocabulary associated with modern technology.

The results of semantic processes and changes caused by the information revolution find their embodiment in linguistic phenomena that increasingly permeate the language, affect existing semantic subsystems and groupings. The key units of the “inforevolution” are transformed into centers of word and phrase formation, becoming dominant elements of branched lexical and semantic paradigms. The relevance of processes and phenomena correlated with the modern stage of scientific and technological progress determines the desire to reflect the corresponding concepts with variable linguistic means, creates the phenomenon of attraction of synonyms around these concepts [1], [2], [3].

Internetization has made significant changes in the word formation system, has given rise to a number of new highly productive word-forming elements. New vocabulary and phraseology, which arose in connection with the information

revolution, in particular, with the widespread use of the Internet, currently permeates the language of many spheres of social life and reflects new social, psychological and other problems, negative consequences and side effects of the current stage of scientific and technological progress. In these conditions, the demand for translation as a means serving technical, socio-political, scientific, cultural-aesthetic and other relations between peoples is growing extremely.

If you look at the numerous magazines that cover the latest developments in the computer technology market, it becomes clear that more or less significant developments appear almost every week. In the conditions of such a technological revolution, each new phenomenon in this area must receive its own verbal nomination [3].

And since almost all of them (with rare exceptions) appear in the USA, they naturally receive it in English. Due to the lack of translated versions of such terms in the Ukrainian languages, specialists often have to use the original terms.

There is a so-called filling of lexical gaps with the help of English terms. The lack of a sufficiently standardized terminology in this field in the language, the abundance of corporate and advertising terms have caused the emergence of a large amount of corresponding slang.

Conclusion. However, in the text of the computer industry there is often an element of novelty, which is especially interesting for the reader, but is associated with the use of new terminological abbreviations, not yet recorded in dictionaries. It is clear that such cases can create serious problems for the translator. The main condition for overcoming these difficulties is a detailed analysis of the described phenomenon and its transmission in terms that are already established in science. Current scientific problems, the latest technical inventions and discoveries are covered in printed publications and, above all, in periodicals, to which the translator should refer. Consultation with a specialist in this field can also be of great help.

REFERENCES

1. Бондарчук О. Ю., Лисецька Н. Г., Пасик Л. А. Переклад як трансфер культури (художній, науково-технічний та медіа-дискурс). Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 12 (80). С. 126–130. DOI : 10.25264/2519-2558-2021-12(80)-126-130
2. Козубай І. В., Хаджи А. Ю., Гудова А. В. Особливості вживання англomовного сленгу на позначення грошей у американських реп-текстах. Нова філологія. Збірник наукових праць. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 82. С. 118-122.
3. Сеньків О. М., Летнянка О. І. Неологізми-скорочення в англomовних версіях міжнародних соцмереж. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/6/95.pdf>

ІННОВАЦІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Вітко Діана

*асистент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

У період глобалізації та посилення міжнародної військової співпраці, підготовка перекладачів до здійснення їх професійної діяльності у військовій сфері набуває особливої актуальності, оскільки перекладач відіграє значущу роль у процесі міжнародної комунікації, миротворчих операціях, переговорах, а також у координації дій союзників. Зважаючи на це, сучасна підготовка перекладачів повинна базуватись на поєднанні формування іншомовної компетентності з фаховою, міжкультурною, психологічною та технологічною компетентностями.

Метою нашої розвідки є визначення особливостей підготовки перекладачів до майбутньої фахової діяльності у військовій сфері.

Тематика нашого дослідження вимагає визначення поняття «перекладацька компетентність», що тлумачиться як фахова здатність перекладача виконувати усний чи письмовий переклад з точним відтворенням змісту, стилю та культурної специфіки засобами мови перекладу [2]. Перекладацька компетентність є комплексним поняттям, що інтегрує знання мов, фонові знання, особистісні якості фахівців та перекладацькі навички. У цьому контексті слід зауважити, що професійна компетентність майбутніх перекладачів повинна складатись з таких компонентів, як мовна, комунікативна, перекладацька та технічна компетентності. Окрім цього, важливими складовими професійної компетентності майбутніх перекладачів є країнознавча, соціально-психологічна, дослідницька та дискурсивна компетентності [1].

Професійна діяльність перекладачів у військовій галузі значно відрізняється від загального перекладу зважаючи на специфіку військової комунікації, що полягає у застосуванні спеціалізованої фахової термінології, аббревіатур, специфічній документації, застосуванням професіоналізмів та жаргонізмів, а також роботі у стресових умовах. У цьому контексті точність та однозначність є особливо важливими у процесі перекладу, оскільки

помилки можуть привести до незворотних наслідків. Розгляньмо особливості підготовки майбутніх перекладачів до здійснення фахової діяльності у контексті розвитку ключових професійних компетентностей.

Мовно-комунікативна компетентність перекладачів є основною та передбачає уміння, знання та навички, необхідні для здійснення професійної діяльності [1]. У цьому контексті вагому роль, окрім інших, відіграє лексична складова, адже фахівці у галузі військового перекладу працюють не лише з термінологією, а й певними військово-політичними реаліями, що викликає труднощі у процесі перекладу та їх розуміння. Військові реалії становлять особливі труднощі у процесі професійної діяльності у зв'язку з відсутністю повних еквівалентів мовою перекладу, а також через те, що зазначений пласт лексики пов'язаний з військовою специфікою певної країни. У разі роботи з реаліями необхідно формувати у студентів навички застосування описового перекладу, калькування чи підбору аналогів, що відбувається за допомогою практико-орієнтованих підходів навчання (*practice-oriented teaching methods*) [3]. До таких підходів належать метод проєктів, кейс метод, метод контрастивного аналізу військових текстів, ситуативне моделювання, а також завдання на усний переклад з обмеженням часу. Зазначена діяльність у процесі підготовки військових перекладачів сприяє розвитку гнучкості мислення, фахової реакції та здатності адаптовувати перекладацькі стратегії до специфіки певного військового дискурсу.

Слід також звернути увагу на переклад аббревіатур та акронімів, що є поширеними у військовому дискурсі. Труднощі відтворення зазначеного пласту лексики полягають у необхідності швидкого декодування та вибору відповідника мовою перекладу. Також, вони є міждисциплінарними та навіть у межах військового дискурсу можуть мати декілька значень, наприклад: АА (*anti-aircraft / assembly area*). Відтак, полісемія становить значні труднощі у процесі підготовки фахівців у галузі військового перекладу, оскільки вимагає знань, навичок контекстуального аналізу та критичного мислення. У цьому разі у процесі підготовки перекладачів доцільно застосовувати завдання на розпізнавання та переклад зазначеної лексики в умовах обмеженого часу та у різних контекстах [4].

Важливо також формувати навички перекладу військового сленгу, професіоналізмів та неологізмів, які широко застосовуються та характеризуються емоційним забарвленням, містять приховані конотації, що ускладнює процес перекладу. У цьому разі під час підготовки перекладачів необхідно розвивати навички розпізнавання прагматичного аспекту висловлювання та комунікативного наміру мовця, що реалізується за допомогою рольових ігор, моделювання ситуацій, аналізу реальних ситуацій тощо. Майбутні фахівці у галузі військового перекладу повинні також володіти навичками пошуку та систематизації нової військової термінології й працювати зі спеціалізованими словниками [3].

Таким чином, успішна підготовка перекладачів до здійснення фахової діяльності у контексті формування мовно-комунікативної компетентності повинна базуватись на практико-орієнтованих підходах до навчання, спрямованих на розвиток професійної гнучкості, критичного мислення та швидкої перекладацької реакції з урахуванням труднощів перекладу військової лексики.

Психологічна компетентність є важливим компонентом підготовки фахівців у галузі військового перекладу, оскільки їх професійна діяльність відбувається в умовах психологічного навантаження. Дослідження науковців показують, що ефективне формування психологічної компетентності перекладачів відбувається за умови реалізації змістово-функціональних моделей, які спрямовані на розвиток стресостійкості та емоційної стабільності студентів. У цьому контексті важливу роль відіграє інтегрований підхід, що передбачає поєднання мовної підготовки студентів з іншими військовими дисциплінами [1].

Технологічна компетентність майбутніх перекладачів у військовій сфері передбачає ефективне використання сучасних цифрових інструментів у процесі здійснення професійної діяльності. Перекладачі працюють з CAT-інструментами, спеціалізованими інформаційними платформами та електронними базами даних, тому підготовка повинна включати розвиток цифрової обізнаності та формування навичок роботи з технологічними інструментами, що забезпечують точний та швидкий переклад.

Таким чином, підготовка фахівців до здійснення фахової діяльності у військовій сфері є комплексним процесом, який вимагає інтегрованого формування мовної, професійної, психологічної компетентностей та повинна базуватись на практико-орієнтованих підходах з моделюванням реальних умов військової комунікації та на формуванні критичного мислення й професійної гнучкості, які є ключовими у фаховій діяльності військових перекладачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лавриненко Н. Ю., Партико Н. В., Ребрина А. А., Савка І. М. Формування професійних компетентностей у майбутніх військових перекладачів для дій в умовах значного психофізичного навантаження. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 73, т. 2. С. 69–76.
2. Кузенко Г. М. Перекладацька компетентність у професійній діяльності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. № 25, т. 2. С. 169–172.
3. Ruiz Rosendo L. Interpreting for the military: Creating communities of practice. *The Journal of Specialised Translation*. 2022. No. 37. P. 16–34.
4. Sánchez Ramos M. del M. Public service interpreting and translation training: machine translation and post-editing. *The Interpreter and Translator Trainer*. 2022. Vol. 16, no. 3. P. 294–308.

*Глушаниця Наталія**кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології і перекладу
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Київ, Україна*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Україна перебуває на шляху інтеграції до світової політичної, наукової, соціально-культурної спільноти і, відповідно, на філолога-перекладача покладається вагома функція. Зростає потреба у підготовці філологів-перекладачів, здатних ефективно здійснювати міжкультурну та професійну комунікацію. процесів У зв'язку з цим особливої актуальності набуває пошук інноваційних підходів і методів навчання, спрямованих на підвищення якості їхньої професійної підготовки. Наразі вітчизняними науковцями активно вивчається питання підвищення якості підготовки кваліфікованих філологів-перекладачів у закладах вищої освіти, оскільки саме їхня ефективна діяльність є одним із факторів, які сприяють «зміцненню економічних, соціальних, культурних та наукових зв'язків між країнами, етносами, професійними об'єднаннями й окремими особистостями» [1, с. 28].

Метою дослідження є аналіз сучасних підходів до професійної підготовки філологів-перекладачів у закладах вищої освіти та визначення ролі інтерактивних та інноваційних технологій у формуванні їхньої професійної перекладацької компетентності.

Інтерактивне навчання ґрунтується на активній, рівноправній взаємодії викладача та здобувача вищої освіти. Цей тип взаємодії передбачає двосторонній обмін інформацією, при цьому викладач скеровує студентів до самостійного пошуку інформації та самостійного пошуку ефективного вирішення проблеми. Інтерактивне навчання філологів-перекладачів виконує навчально-пізнавальну функцію, комунікативно-розвиваючу та соціально-спрямовану функцію. Науковці виокремлюють найбільш дієві інтерактивні методи навчання філологів-перекладачів: моделювання ситуацій максимально наближених до їхньої професійної діяльності; метод проєктів; метод кейсів; ігрові технології; наукові конференції; перекладацькі конкурси [1, с. 28]. Кінцевою метою професійної підготовки філолога-перекладача є формування його професійної (перекладацької) компетентності та загальнокультурної компетентності. Вітчизняні науковці аргументовано доводять доцільність навчання філологів-перекладачів технік машинного та автоматизованого перекладу, технології перекладацьких трансформацій, а також технології «інтегрований щоденник перекладача» [2, с. 306].

Сутність інноваційного підходу до підготовки компетентних філологів-перекладачів в сучасних умовах в тому, щоб визначити спільне в вітчизняній системі підготовки та європейській системі підготовки філологів-

перекладачів і. на основі цього, розробити освітню модель, яка б забезпечила конкурентоспроможність українських філологів-перекладачів на світовому ринку праці. Поєднання вітчизняного та європейського досвіду професійної підготовки є перспективним напрямом удосконалення підготовки майбутніх перекладачів в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Петрова, Т., & Барбанюк, О. (2022). Сучасні методики підготовки майбутніх філологів-перекладачів: досвід ЗВО. *Current Issues of Linguistics and Translation Studies*, 23, 28-33. <https://doi.org/10.31891/2415-7929-2022-23-6>
2. Хмелівська, С. І., Холод, І. В., Лемиш, І. М. Інноваційні технології навчання майбутніх перекладачів. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 4 (22). С. 305-316. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-4\(22\)-](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-4(22)-), 2023.

Головацька Юлія

*доктор педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

Конкульовський Володимир

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ПОСТРЕДАГУВАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ЯК СКЛADOVA ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Сучасний розвиток перекладацької галузі відбувається в умовах активного впровадження технологій штучного інтелекту та систем машинного перекладу. Це зумовлює трансформацію професійної діяльності перекладача та перегляд підходів до його підготовки. Однією з ключових компетентностей сучасного фахівця стає здатність здійснювати постредагування машинного перекладу.

Постредагування визначають як процес виправлення тексту, створеного системою машинного перекладу, з метою досягнення необхідного рівня якості. Залежно від вимог замовника виокремлюють легке та повне постредагування. Легке постредагування передбачає внесення мінімальних змін для забезпечення зрозумілості тексту, тоді як повне орієнтоване на створення тексту, що відповідає високим стандартам професійного перекладу.

Включення постредагування до змісту підготовки майбутніх перекладачів є обґрунтованим з огляду на потреби сучасного ринку праці. Роботодавці дедалі частіше очікують від випускників уміння працювати із системами машинного перекладу, аналізувати їхні результати та оперативно усувати помилки різного характеру.

У процесі навчання доцільно ознайомлювати студентів із типовими помилками машинного перекладу: неточною передачею значень, порушенням граматичних норм, калькуванням синтаксичних конструкцій, невдалим перекладом термінології та ігноруванням культурного контексту. Практичні завдання можуть передбачати аналіз перекладів різних жанрів, обговорення перекладацьких рішень і порівняння результатів роботи різних систем.

Важливим аспектом є формування критичного ставлення до цифрових інструментів. Майбутні перекладачі повинні усвідомлювати переваги й обмеження машинного перекладу, дотримуватися принципів академічної доброчесності та нести відповідальність за кінцевий результат своєї роботи [3].

Особливої актуальності набуває проблема формування в майбутніх перекладачів навичок оцінювання якості машинного перекладу. Сучасні системи штучного інтелекту здатні генерувати тексти, що на перший погляд виглядають граматично правильними та стилістично прийнятними. Однак навіть якісний машинний переклад може містити приховані семантичні неточності, спотворення змісту або помилки в передачі прагматичних і культурних особливостей оригіналу. Саме тому перекладач повинен володіти розвиненим критичним мисленням і здатністю здійснювати комплексний аналіз результатів роботи автоматизованих систем.

У сучасній методиці навчання перекладу постредагування дедалі частіше розглядають не лише як технічну навичку, а як окремий вид професійної діяльності, що поєднує лінгвістичні, комунікативні та цифрові компетентності. Робота з машинним перекладом вимагає від фахівця знань у галузі функціональної стилістики, термінознавства, міжкультурної комунікації та інформаційних технологій. Відповідно, навчальні програми мають забезпечувати міждисциплінарний підхід до підготовки перекладачів, інтегруючи традиційні перекладацькі дисципліни із сучасними цифровими інструментами.

Ефективним засобом формування навичок постредагування є використання проєктно орієнтованого навчання. Студенти можуть працювати з реальними текстами різних тематичних напрямів – технічними, економічними, юридичними, медичними або художніми. Виконання комплексних перекладацьких проєктів дає можливість не лише виявляти та виправляти помилки машинного перекладу, а й розвивати навички командної роботи, управління перекладацькими ресурсами та дотримання професійних стандартів якості. Такі завдання максимально наближені до реальних умов

діяльності перекладача і сприяють формуванню готовності до роботи в сучасному цифровому середовищі.

Важливо також навчати студентів користуватися спеціалізованими інструментами, які широко застосовуються в перекладацькій практиці. Йдеться про системи автоматизованого перекладу (CAT-tools), бази термінології, пам'ять перекладів, засоби контролю якості тексту та сервіси машинного перекладу на основі нейронних мереж. Поєднання цих технологій із навичками постредагування дозволяє значно підвищити продуктивність праці перекладача та забезпечити належний рівень якості кінцевого продукту [4].

Окремої уваги потребує питання етичних аспектів використання штучного інтелекту в перекладацькій діяльності. Майбутні фахівці повинні розуміти ризики, пов'язані з конфіденційністю даних, авторським правом та відповідальністю за зміст перекладеного тексту. Навчання постредагуванню має супроводжуватися формуванням професійної етики, що передбачає усвідомлене та відповідальне використання цифрових технологій у перекладацькій практиці.

З огляду на стрімкий розвиток технологій машинного перекладу можна стверджувати, що роль перекладача не зменшується, а трансформується. Сучасний фахівець дедалі частіше виступає не лише як безпосередній перекладач тексту, а й як редактор, експерт з міжмовної комунікації та координатор процесу взаємодії між людиною і технологією. У цьому контексті формування навичок постредагування стає необхідною умовою якісної професійної підготовки майбутніх перекладачів і важливим чинником їхньої успішної адаптації до вимог глобалізованого ринку перекладацьких послуг.

Таким чином, постредагування перекладу слід розглядати як важливу складову професійної підготовки перекладачів. Інтеграція відповідних методик у навчальний процес сприятиме розвитку професійних і цифрових компетентностей, підвищенню конкурентоспроможності випускників та їхній готовності до діяльності в умовах технологічних змін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bowker L., Buitrago Ciro J. Machine Translation and Global Research: Towards Improved Machine Translation Literacy in the Scholarly Community. Bingley: Emerald Publishing Limited, 2019. 180 p.
2. Doherty S. The Impact of Translation Technologies on the Process and Product of Translation. International Journal of Communication. 2016. Vol. 10. P. 947–969.
3. O'Brien S. Machine Translation and Post-Editing. In: Routledge Encyclopedia of Translation Technology. London: Routledge, 2023. P. 321–329.
4. Kenny D. Machine Translation for Everyone: Empowering Users in the Age of Artificial Intelligence. Berlin: Language Science Press, 2022. 238 p.

Кривоніс Максим

*аспірант кафедри загального мовознавства і романо-германської філології,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
викладач кафедри східних мов та міжкультурної комунікації,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Харків, Україна*

СИМУЛЯЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНИХ ЗАХОДІВ У КУРСІ ПОСЛІДОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Цифрова трансформація освіти вимагає модернізації контрольних заходів у процесі підготовки перекладачів-синологів. У межах курсу «Основи усного послідовного перекладу з китайської мови та техніки нотування» традиційний письмовий переклад тексту з листа не відображає психофізичну готовність здобувача вищої освіти до реальної роботи. У цьому дослідженні обґрунтовано оптимізовану структуру підсумкового контрольного заходу, що базується на імітації ділових перемовин (бізнес, політичні виступи, галузь машинобудування) та поєднує усно-симуляційне оцінювання з автономним письмовим перекладом з листа.

Дослідження спирається на розроблену нами триетапну систему вправ із залученням EdTech-інструментів [1]. Методологічну базу становлять праці Л. Черноватого та Є. Червінко щодо етапності формування перекладацької компетентності [2], когнітивна модель інтерпретації китайського повідомлення О. Попової [3], а також стратегії фіксації інформації Дж. Ліу та Л. Лі [4].

Запропонована модель контрольного заходу передбачає виконання здобувачами двох автономних практичних завдань (40 балів):

Завдання 1. Усний послідовний переклад виступу китайського спікера з веденням нотаток (макс. 20 балів). Присутність здобувачів фіксується в режимі відеоконференції Zoom/Teams. Під час симуляції переговорів (аудіо-або відеофрагмент знаходиться на платформі Moodle) здобувач здійснює переклад китайського мовленнєвого потоку (говоріння з паузами по 10–20 сек.). Процес записується на аудіо для фіксації темпу, слів-філерів, пауз і маркерів когнітивного перевантаження. Здобувач здійснює перекладацьке нотування у блокуванні за принципами ступінчасто-діагональних вертикальних колонок за схемою: «теза – деталі – приклади – наслідки». Для оцінювання на платформі Moodle здобувач завантажує комплекс матеріалів: аудіозапис виступу та фотоаркуш із нотатками. Критерії оцінки включають: адекватність передачі змісту (10 балів), ефективність застосування техніки скоропису (5 балів) та якість мовленнєвого оформлення і темп (5 балів).

Завдання 2. Письмовий переклад на іноземну мову (макс. 20 балів). Передбачає автономний переклад речень або фрагментів тексту з української

мови на китайську. Завдання дозволяє об'єктивно виміряти навички ієрогліфічного письма, орфографічну та граматичну грамотність, точність підбору термінологічних еквівалентів і вміння конструювати рамкові синтаксичні структури. Для оцінювання надається фотокопія роботи. Критерії оцінки включають: лексико-термінологічну точність (10 балів), граматичну та ієрогліфічну нормативність (10 балів).

Експертний аналіз та зворотний зв'язок. Отриманий комплекс матеріалів (аудіозапис, документ з перекладацьким скорописом, письмове завдання 2 підлягає оцінюванню з боку викладача. За допомогою EdTech-платформ чи ШІ-інструментів аналізу мовлення (Elevenlabs, Turboscribe, Transkriptor, Otter) викладач створює розширену стенограму порівняння з еталонним текстом, здійснює первинне маркування лексичних невідповідностей, оцінює письмовий переклад і передає матеріали здобувачу для саморефлексії. Здобувач самостійно відмічає причини збоїв (когнітивне перевантаження, лексичні лакуни, графічні затримки під час нотування), оптимізує власну систему символів і зазначає свої помилки в інтерактивній таблиці самооцінювання в хмарному середовищі Google Drive.

Оптимізація структури контролю у поєднанні з двоетапним зворотним зв'язком і залученням сучасних засобів автоматичної транскрипції забезпечує якісну оцінку інструментальних, стратегічних і психофізичних субкомпетентностей майбутнього перекладача.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кривоніс М. І., Лахмотова Ю. В. Інтеграція EdTech у викладання усного послідовного перекладу з китайської мови та техніки нотування. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка»)*. 2025. № 6(52). С. 629–643. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-6\(52\)-629-643](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-6(52)-629-643).
2. Черноватий Л. М., Червінко Є. В. Система вправ для навчання послідовного перекладу з опорою на систему перекладацького скоропису. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2013. С. 338–347.
3. Попова О. В. Підготовка майбутніх перекладачів китайської мови у вищій школі : навч. посібник. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2016. С. 11-26.
4. Liu, J., & Li, L. (2016). Note-taking strategies in English-Chinese consecutive interpreting: Teaching and practice. *International Journal of Humanities and Social Science*, 6(9), 62–69. <https://www.ijhssnet.com/journal/index/3615>

*Odabaşı Meryem**PhD, Lecturer Dr, Lecturer, School of Foreign Languages
Atatürk University
Erzurum, Türkiye*

**REVISITING TRANSLATOR VISIBILITY
FROM A PEDAGOGICAL PERSPECTIVE:
A CASE STUDY OF *SEVGİLİ ARSIZ ÖLÜM* (DEAR SHAMELESS DEATH)**

Translator visibility has been widely discussed in translation studies, particularly through the debates on translators' domestication and foreignisation decisions. Translators may adopt strategies that either foreground or conceal their textual presence in the target text, which are both acceptable in different situations. They can choose "to bridge the cultural gap" between source and target text or choose "to leave the gap open and insist on the cultural distance" [1, p. 286] to open a new window to a different culture for the target audience. When they choose to eliminate the foreign elements of the source text, they use the domestication strategy and make the target audience feel it is the original text, not a translated one, which makes translators invisible by making the text familiar to the target audience. According to Lawrence Venuti, to achieve good communication, a translator needs to use domestication by making the foreign text not foreign so as to make it more fluent and transparent for the target audience [2]. However, Venuti also claims that in some situations, the target audience should be given the chance to meet a foreign culture by using the foreignisation strategy, which moves the reader to the source text by making translators visible [2]. Drawing on these discussions, the theoretical framework of the study is mainly based on Lawrence Venuti's concepts of translator visibility, domestication, and foreignisation. Venuti's arguments are useful for discussing how translators may either reduce or preserve the foreignness of the source text. Within this framework, translator visibility is understood not only as the translator's explicit presence but also as a textual and pedagogical phenomenon that becomes visible through lexical choices, cultural explanations, omissions, and adaptations.

This study aims to explore how to use the novel, *Sevgili Arsız Ölüm*, by Latife Tekin and its English translation, *Dear Shameless Death*, as teaching material to teach translator visibility in translation classrooms. This novel is chosen for this study because it contains a wide range of culture-specific elements, idioms, repetitions and local expressions, which creates various translation challenges and allows students to observe how translators make strategic decisions. Rather than approaching translator visibility only theoretically, the study proposes a classroom-oriented model in which students examine passages from the source text and the target text comparatively. Through this comparative analysis, students are encouraged to recognise the translator's decisions to be visible or invisible and to

understand that translation is a process of decision-making rather than a simple matter of right or wrong.

The study adopts a qualitative and pedagogically oriented case-study approach. Selected passages from *Sevgili Arsız Ölüm* and *Dear Shameless Death* are examined comparatively in order to design classroom activities for literary translation students. The proposed classroom procedure includes three main stages. First, students are asked to analyse selected Turkish passages and identify potential translation problems. Second, they are asked to produce their own translation suggestions and discuss possible strategies. Third, their suggestions are compared with the published English translation, and the translator's choices are evaluated in relation to visibility and cultural transfer. The novel includes many culturally embedded expressions related to family, religion, rural life, social practices, and everyday speech. These elements can be useful for showing students the various strategies translators can use when there is cultural distance between the source and target culture. By analysing these elements, students can investigate whether specific cultural references or expressions are preserved in their original form, explained through additional context or footnotes, adapted to fit the cultural norms of the target audience, generalised to more universal concepts, or entirely omitted from the translation. Idioms and local expressions in particular are an important example to explore the concept of translator visibility, as they often require creative and thoughtful choices from the translator. Such choices can reveal the translator's presence and influence in the text. This case study gives the students the possibility to see how the translation sometimes brings the text closer to the target reader and sometimes keeps the foreignness of the source culture, allowing them to understand domestication and foreignisation as flexible strategies, rather than rigid categories.

In conclusion, the study revisits the issue of translator visibility from a pedagogical standpoint, stressing the importance of making the translator's presence and decisions explicit in the educational context. The study proposes that comparative textual analysis, through a close examination of the original Turkish text, *Sevgili Arsız Ölüm*, and its English translation, *Dear Shameless Death*, can be of great value for literary translation courses by allowing students to directly observe and critically evaluate the translator's choices and thus promoting a deeper understanding of the translation process.

REFERENCES

1. Naudé J. Religious translation. In *Handbook of Translation Studies*. (Ed.) Yves Gambier and Luc van Doorslaer. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2010. pp. 285-293.
2. Venuti, L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge, 1995.

Ünal Mehmet*PhD, Research Assistant, Department of Translation and Interpreting
Atatürk University
Erzurum, Turkey***SYNTACTIC COMPETENCE IN ACADEMIC TRANSLATION:
THE IMPACT OF MOTHER TONGUE MASTERY
ON RENDERING GOTHIC PROSE**

Syntactic competence in the native language (L1) serves as a vital cognitive anchor for translators navigating the structural complexities of academic discourse. Within the framework of descriptive translation studies, the resulting product is not merely a linguistic replica but a teleological entity whose value is determined by its acceptability in the target system [4, p. 57]. This requires the translator to effectively manage the norms of the recipient culture while treating the translation as a fact of the target culture [4, p. 23].

The current research is based on a structured classroom experiment involving the translation of a doctoral dissertation's introduction regarding contemporary British vampire drama. Linguistically, the text presents a unique challenge, characterised by dense academic terminology and complex subordinate and participial clauses that reflect the sophisticated nature of Gothic registers. As Catherine Spooner notes, Gothic narratives operate like a "crypt of body parts" that can be reassembled for diverse rhetorical purposes, requiring high-level textual equivalence [3, p. 155]. Translators must therefore possess Cognitive Academic Language Proficiency (CALP) to process such abstract and decontextualised information [5, p. 58].

The cognitive dimension of this task can be analysed through Daniel Gile's Sequential Model, which divides the process into a comprehension phase and a subsequent reformulation phase [1, p. 101]. The empirical data is drawn from comparative classroom observations conducted over a four-year period involving different student cohorts. During the initial two years, consecutive cohorts exhibited a consistent plateau in performance. Although these students were explicitly instructed to produce structurally faithful translations, they consistently settled for mere semantic equivalence, expressing satisfaction as long as the general meaning was conveyed.

When provided with meticulous, sentence-by-sentence feedback regarding their syntactic inaccuracies, they struggled to comprehend why their translations were deemed incorrect. It became evident that without a comprehensive mastery of Turkish grammar, students lacked the metalinguistic awareness necessary to distinguish between a structurally faithful translation and a structurally unfaithful one. Gile's Effort Models explain this phenomenon, suggesting that a lack of automated syntactic processing in the L1 artificially inflates the cognitive load during reformulation [1, p. 157]. This often leads to a saturation point where the

translator's performance begins to deteriorate due to excessive mental pressure, regardless of their source language comprehension [1, p. 192].

A significant breakthrough was observed during the subsequent two years with new cohorts who had completed a specialised Turkish for Translators course. Once these students thoroughly internalised Turkish syntactic rules – specifically the accurate placement of sentence constituents, word classes, and complex participial and gerundial constructions – a dramatic improvement was recorded. Findings reveal that these syntactically equipped students demonstrated a superior ability to tame complex English sentence structures. By correctly managing thematic and information structures, they achieved what Mona Baker describes as textual equivalence [5, p. 134].

In contrast, before this intervention, students consistently succumbed to Toury's "Law of Interference," where formal structures of the source text were imported into the target language [4, p. 275]. As the Tightrope Hypothesis suggests, most translators work close to their maximum capacity, and any extra cognitive demand can lead to failure [1, p. 182]. In conclusion, academic translation requires a deep mastery of the "straitjacket" of target-language grammar to ensure professional standards of cohesion and acceptability [5, p. 97].

REFERENCES

1. Gile, D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Revised edition. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2009. 283 p.
2. Spooner, C. Contemporary Gothic. London: Reaktion Books, 2007. 176 p.
3. Toury, G. Descriptive Translation Studies – and beyond. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1995. 311 p.
4. Baker, M. In Other Words: A Coursebook on Translation. 3rd ed. London/New York: Routledge, 2018. 370 p.
5. Cummins, J. Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire. Clevedon: Multilingual Matters, 2000. 309 p.

Шевченко Дмитро

*викладач кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій
Національна академія Національної Гвардії України
Золочів, Україна*

ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНІ МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ УСНИХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних умовах трансформації сектору безпеки й оборони України та поглиблення взаємодії з міжнародними партнерами особливої актуальності набуває підготовка військових усних перекладачів. Їх професійна діяльність реалізується в межах службової комунікації у структурах Сил оборони

України (СОУ) та включає участь у багатонаціональних навчаннях, переговорах, брифінгах і координаційних заходах.

Сучасні підходи до підготовки перекладачів дедалі більше ґрунтуються на competence-based approach (компетентнісному підході), що передбачає формування інтегрованої системи професійних компетентностей: лінгвістичної, комунікативної, соціокультурної та стратегічної [1, с. 224-228]. У контексті військового перекладу особливого значення набуває також оперативна компетентність, яка включає здатність діяти в умовах обмеженого часу, інформаційного навантаження та підвищеного рівня стресу.

Підготовку військових перекладачів доцільно розглядати в межах ESP (English for Specific Purposes) – англійської мови для спеціальних цілей, зокрема її військового піднапрямку. Це передбачає орієнтацію навчального процесу на професійно релевантні мовленнєві ситуації, термінологію та стандартизовані форми комунікації, прийняті у середовищі міжнародного військового співробітництва.

У межах interpreter training frameworks (систем підготовки усних перекладачів) ефективними визнаються практико-орієнтовані методики, що моделюють реальні сценарії професійної діяльності. Зокрема, застосування ситуаційного моделювання (role-play, рольових ігор) дозволяє відтворювати типові комунікативні ситуації: проведення брифінгів, взаємодію з іноземними інструкторами, переклад під час службових нарад [4, с. 120-123].

Важливим компонентом є інтеграція вправ формату two-way translation (двосторонній переклад), що забезпечують розвиток як рецептивних, так і продуктивних навичок усного перекладу. Практика засвідчує, що ефективність таких вправ зростає за умов використання автентичних матеріалів: відеофрагментів брифінгів, радіопереговорів, польових інструкцій, що відображають реальні стандарти військової комунікації [2, с. 50-55].

З метою підвищення готовності військових перекладачів до виконання службових завдань доцільним є впровадження елементів stress-based training (навчання в умовах змодельованого стресу), зокрема обмеження часу на переклад, використання фонових шумів та імітація багатозадачності [3]. Це сприяє формуванню стресостійкості та здатності зберігати якість перекладу в умовах, наближених до реальних.

Практичний досвід підготовки військовослужбовців свідчить, що поєднання competence-based approach, ESP-орієнтації та практико-орієнтованих методик забезпечує більш високий рівень сформованості професійних компетентностей перекладача у структурах СОУ.

Отже, впровадження сучасних методичних підходів до підготовки військових усних перекладачів сприяє підвищенню ефективності їх професійної діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробці комплексних тренінгових програм із використанням цифрових

технологій, симуляційних середовищ та адаптації міжнародних стандартів підготовки перекладачів до потреб Сил оборони України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко С. У. Методика навчання іноземних мов. Київ: Вища школа, 2019. 376 с.
2. Pym A. Exploring Translation Theories. London: Routledge, 2014. 177 p.
3. Setton R., Dawrant A. Conference Interpreting: A Complete Course. Amsterdam: John Benjamins, 2016. URL: <https://studylib.net/doc/28308497/conference-interpreting-a-complete-course> (дата звернення: 24.04.2026)
4. NATO Standardization Office. NATO Glossary of Terms and Definitions. Brussels, 2020. 300 p. URL: [https://www.coemed.org/files/stanags/05_AAP/AAP-06_2020_EF_\(1\).pdf](https://www.coemed.org/files/stanags/05_AAP/AAP-06_2020_EF_(1).pdf) (дата звернення: 24.04.2026)

Шнільчак Любов

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мовознавства
Івано-Франківський національний медичний університет
Івано-Франківськ, Україна*

СТРУКТУРА І ТЕМАТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ «ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МЕДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ» В СКЛАДІ НД «ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ»

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія і практика перекладу» розроблена на основі Освітньо-професійної програми «Прикладна лінгвістика. Медична терміносистема та галузевий переклад (англійська мова)» (редакція 2023-02.1) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія» за спеціалізацією 035.10 «Прикладна лінгвістика», затвердженої Вченою радою ІФНМУ 29. 04. 2025 р., протокол №5, введеної в дію наказом ректора № 595-д від 30. 04. 2025 р., та робочого навчального плану, затвердженого 28.05.2025 р., наказ № 746-д [1, с. 3].

Навчальна дисципліна «Теорія і практика перекладу» вивчається на третьому та четвертому курсі та тісно інтегрується з такими навчальними дисциплінами як «Вступ до перекладознавства», «Медичне термінознавство», «Сучасні інформаційні технології в прикладній лінгвістиці» «Робота з інформаційними джерелами», а також з вибічковими навчальними компонентами ВК 3: «Історія українського перекладу», «Професійна етика перекладача», «Міжкультурна комунікація і переклад» та «Основи редагування». Крім того, навчальна дисципліна «Теорія і практика

перекладу» передбачає виробничу перекладацьку практику у восьмому семестрі.[1, с. 4] .

Зміст Робочої програми навчальної дисципліни «Теорія і практика перекладу»: Модуль 1»Вступний» (Змістовий модуль 1. «Вступ. Основні поняття перекладу». Змістовий модуль 2. «Основні перекладацькі трансформації. Лексикологічні аспекти перекладу»). Модуль 2 «Основний» (Змістовий модуль 3. «Основні перекладацькі трансформації. Граматичні трансформації» та Змістовий модуль 4 «Практичні аспекти медичного перекладу»).

Конкретні цілі Змістового модуля 4 «Практичні аспекти медичного перекладу»: ознайомитись з основними стадіями та учасниками процесу медичного перекладу; розуміти сутність стандарту якості мови в медичному перекладі; виробити навички менеджменту медичної термінології в письмовому перекладі; засвоїти навички когнітивної обробки медичних текстів; знати ймовірні труднощі в медичному письмовому перекладі; набути вміння працювати із словниками та іншими корисними ресурсами для безперервного навчання; розуміти сутність етики в медичному перекладі; ознайомитись з Міжнародним стандартом ISO 17100:2015 щодо перекладацьких послуг.

Структура змістового модуля виглядає таким чином:

Структура змістового модуля 4

<i>Змістовий модуль 4. «Практичні аспекти медичного перекладу»</i>				
<i>Тема 1. Переклад як соціальний та когнітивний процес. Стандарти якості мови в медичному перекладі. Процес та стадії медичного перекладу. Когнітивна обробка біомедичних текстів.</i>	10	2	4	4
<i>Тема 2. Менеджмент медичної термінології.</i>	10	-	6	4
<i>Тема 8. Труднощі в медичному перекладі. Медична документація.</i>	10	-	6	4
<i>Тема 3. Перекладацька компетентність та навчання впродовж життя для медичних перекладачів.</i>	4	2	-	2
<i>Тема 4. Словники та інші корисні ресурси для безперервного навчання. Етика в медичному переклад. Перекладацькі послуги та Міжнародний стандарт ISO 17100:2015. Перекладацькі асоціації (ATA, UATI, АПС) та нетворкінг.</i>	6	2	-	4
<i>Тема 5. Перекладацькі асоціації (ATA, UATI, АПС) та нетворкінг.</i>	2	-	-	2
Підготовка до ПМК	2	-	-	2
Підготовка до захисту курсових робіт	6	-	-	6
ПМК (тест)	2	-	2	-
Захист курсових робіт	6	-	6	-

<u>Змістовий модуль 4. «Практичні аспекти медичного перекладу»</u>		
1	Процес та стадії медичного перекладу. Когнітивна обробка медичних текстів.	4
2	Менеджмент медичної термінології.	6
3	Труднощі в медичному перекладі. Медична документація. Типи медичних текстів.	6
4	ПМК (тест)	2
5	Захист курсових робіт	6

Основні підручники, за якими працюємо: 1) Clara Inés López-Rodríguez, Beatriz Sánchez-Cárdenas. *Theory and Digital Resources for the English-Spanish Medical Translation Industry*. Peter Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften Berlin 2021. -232 с.; 2) Mona Baker. *In Other Words A Coursebook on Translation*. Third edition published 2018 by Routledge 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon, OX14 4RN. 391p.; 3) Переклад англomовних текстів у сфері медичної допомоги. Частина I. та Частина II. Асептики та антисептики, перев'язування та перев'язувальні матеріали, рани та переломи: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти /; за ред. Л.М. Черноватого, О.В.Ребрія. - Вінниця : Нова Книга, 2019.

1. Робоча навчальна програма з дисципліни «Теорія та практика перекладу» (ОКП 12) для студентів III курсу спеціальності 035 «Філологія», спеціалізації 035.10 «Прикладна лінгвістика») першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. 2025.
<https://www.ifnmu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/05/%D0%9E%D0%9F%D0%9F->(дата звернення: 31.05.2026).

*Yazıcı Selçuk**PhD, Assistant Professor at the Department of Translation and Interpreting
Atatürk University
Erzurum, Turkey*

COLONIAL BLINDNESS AND COUNTER-VOICES IN HEART OF DARKNESS: A PEDAGOGICAL APPROACH TO CRITICAL AWARENESS IN TRANSLATOR TRAINING

Joseph Conrad's *Heart of Darkness* is one of the most examined texts in English literature. Since its publication in 1899, the novella has prompted a number of critical interpretations regarding representation, racism, and imperialism. Although the critique is generally interpreted as a critique of European imperialism, it is not comprehensive. Conrad reveals the brutality and duplicity of imperial expansion, highlighting the disparity between the romanticized discourse of civilization and the true nature of exploitation. Edward Said emphasizes that even books that critique empire are nevertheless intertwined with imperial discourse [5]. Consequently, Conrad's novella can be interpreted as simultaneously denouncing and perpetuating colonial attitudes – a central discourse in postcolonial studies, which frequently denounces colonialism while inadvertently maintaining its ideology and marginalizing African voices. This study investigates the utilization of *Heart of Darkness* in translator training to enhance students' critical awareness of colonial discourse, ideological language, representation, and marginalized voices.

The novella challenges nineteenth-century imperial ideology and exposes the violence and corruption that underlie Europe's purported civilizing mission in Africa, making it an anti-imperialist work. Kurtz's demise symbolizes the ethical degradation inherent in unrestrained imperial authority. Nonetheless, as Brantlinger [3] observes, this message is muddled by the novella's dependence on contemporary racial ideology and its absence of African perspectives.

This limitation can be explained by the idea of "colonial blindness" in the text. While Conrad raises ethical issues of imperialism, he does not give African characters agency or narrative sovereignty. Most of the characters of Africa are nameless and silent and marginal. They are background figures in a story that is about the lives and interests of Europeans. The African continent itself is often represented through images of primitivism, mystery and gloom. These are the type of portrayals that help reinforce a narrative that defines Africa through a European gaze, not an African gaze. Thus, colonial blindness points to the limits of Conrad's critique. The novella does condemn colonial exploitation, but it does not entirely escape the racial hierarchies and cultural assumptions that shaped European thought

in the late nineteenth century. The novella can thus be read both as a critique of empire and as a product of imperial rhetoric.

Above all, Chinua Achebe's postcolonial critique posed one of the most serious challenges to Conrad's reputation. Achebe notes that Conrad reduces Africa to "a metaphysical battlefield devoid of all recognizable humanity" [1, p. 788] by silencing African characters and denying them their identities and placing them in a background where the European characters determine themselves. African characters in this way are stripped of identity, voice and historical presence, reduced to objects not subjects of the narrative. Achebe's input amounted to a sea change in the critical appraisal of the novella. Today, the question of whether Conrad was simply "for" or "against" imperialism is less examined than his role within the colonial representational structures. This move has prompted readers to consider what experiences are silenced, whose voices are heard, and how literary texts can serve to reinforce larger structures of power. Achebe's critique, from a translator-training perspective, provides an important basis for developing students' critical awareness of ideological language, silenced voices and the ethical responsibilities involved in translating culturally and politically charged texts.

Homi Bhabha [2] contends that colonial discourse is inherently unstable due to its contradictory portrayals of colonised peoples. In Conrad's *Heart of Darkness*, this instability is evident as Africa and Africans are depicted through conflicting images: the continent is both threatening and alluring, while Africans are shown as primitive yet possessing a vitality that challenges European superiority. Such contradictions expose the anxieties and unresolved tensions at the heart of colonial ideology, and show how colonial authority is subverted by the very representations it seeks to impose. Such contradictory representations can be regarded as examples of ideologically loaded discourse in the context of translator training that students need to identify before translating culturally and politically sensitive texts.

The paper argues that a useful starting point for the training of translators of *Heart of Darkness* is to consider the interaction between colonial blindness and postcolonial counter-voices. Conrad's novella reveals the brutality, deception and moral decay of the European empire but also reproduces modes of representation that marginalise African subjects. Achebe's and other postcolonial critics' interventions demonstrate the importance of analysing not only what the text exposes but also what the text hides. From a pedagogical perspective, this tension may be useful to translation and interpreting students in building critical awareness of ideological language, representation, silenced voices and cultural otherness. The study thus suggests that *Heart of Darkness* can be useful material for pre-translation analysis, prompting students to recognise how literary texts are shaped by power relations and how translators must approach culturally and politically charged texts with ethical sensitivity.

REFERENCES

1. Achebe, C. (1977). An image of Africa: Racism in Conrad's *Heart of Darkness*. *The Massachusetts Review*, 18(4), 782–794.
2. Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. Routledge.
3. Brantlinger, P. (1985). Heart of darkness: Anti-imperialism, racism, or impressionism? *Criticism*, 27(4), 363–385.
4. Conrad, J. (2007). *Heart of darkness* (P. B. Armstrong, Ed.). W. W. Norton. (Original work published 1899)
5. Said, E. W. (1993). *Culture and imperialism*. Knopf.

ТЕХНОЛОГІЇ В ПЕРЕКЛАДІ. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК І ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ БІЗНЕС

Євстратов Юрій

*здобувач третього рівня вищої освіти кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ ВІД ДЖОРДЖТАУНСЬКОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ НА NMT

Перше задокументоване використання машинного перекладу відбулося в 1954 році в Джорджтаунському університеті. Саме тоді джорджтаунський університет спільно із компанією IBM провели дослід під назвою «Джорджтаунський експеримент». В рамках цього експерименту була проведена демонстрація перекладу за допомогою обчислювальної техніки.

Експеримент проходив під впливом політичних подій того часу, а саме в період холодної війни між США та СРСР, тому мовами перекладу було обрано Англійську та російську. Для перекладу була обрана досить вузька тематика нафтохімічної промисловості. Для демонстрації перекладу були обрані прості речення, наприклад «Обробка підвищує якість нафти», «Командир отримує відомості по телеграфу». Експеримент був визнаний успішним та давалися оптимістичні прогнози стосовно масово впровадження та використання машинного перекладу на наступні п'ять років після проведення експерименту. Проте далі виникли труднощі які ще досі повністю не подолані [1, 294-295].

Лаура Ребека Штайгельбауер визначає автоматичний переклад, як переклад створений за допомогою розвинених високих технологій без залучення людини перекладача. Часто такий тип перекладу також називають МТ (машинним перекладом). Штайгельбауер розділяє поняття машинного перекладу та перекладу людини. Для демонстрації різниці між цими перекладами вона приводить приклад використання спеціалізованих програм, в даному випадку Google Translate. Якщо людина використовує Google Translate або подібні програми для перекладу документу, це машинний

переклад. Якщо ж людина переклад виконує самостійно, а спеціалізованими програмами послуговується для уточнень, то такий переклад вважається перекладом зробленим людиною [2, 1768-1769].

Процес створення програмного забезпечення для машинного перекладу це складний і точний процес який вимагає залучення експертів з мови та лінгвістів не лише для перекладу окремих слів, а й для подолання міжмовних розбіжностей в типології, граматиці та ідіоматиці.

Згідно з Вакі (Vauquois, 1998), МП спрямований на те, щоб надати комп'ютеру можливість трансформувати висловлювання природної мови або ж обробляти природну мову на лексичному, синтаксичному та семантичному рівнях. Продукти МП демонструють свою ефективність як під час роботи з письмовими текстами чи усним мовленням, що переходять від мови оригіналу до мови реципієнта, так і під час передачі як експліцитних (явних), так і імпліцитних (прихованих) змістів. Вакі (1998) підкреслює, що МП має розглядатися як практична технологія виконання перекладу [3, 134].

Rule-Based machine translation

Цей підхід також відомий як "керований знаннями" (knowledge driven). Він був історично першим у цій галузі та повністю спирається на лінгвістичну інформацію. Система такого типу складається зі збірки граматичних правил, лексикону (словника) та програмного забезпечення для обробки цих правил.

Оскільки система детально аналізує синтаксис, семантику та морфологію як вихідної, так і цільової мови, вона видає дуже передбачувану з точки зору граматики якість перекладу. Головний мінус — розробка такої системи коштує дорого і вимагає величезних лінгвістичних знань.

Corpus-Based machine translation

Це найбільш широко використовуваний підхід сьогодні, оскільки він забезпечує вищий рівень точності порівняно з іншими методами. Для його роботи потрібні великі обсяги паралельних двомовних корпусів (однакових текстів двома мовами). Система аналізує ці дані та "навчається" на них, самостійно здобуваючи знання для перекладу.

Він поділяється на 2 підвиди:

Statistical machine translation (Статистичний машинний переклад): Розглядає переклад як задачу математичного моделювання. Він базується на аналізі двомовного корпусу текстів.

Example-based machine translation (Машинний переклад на основі прикладів): Його також називають перекладом на основі пам'яті. Система шукає аналогічні приклади речень між мовами в корпусі, використовуючи покомпонентне відображення та міри схожості (синтаксичної, семантичної тощо).

Hybrid Machine Translation

Гібридний підхід виник для того, щоб поєднати сильні сторони та нівелювати недоліки попередніх двох методів для досягнення максимальної ефективності. Rule-based підхід дає високу точність на рівні синтаксису, але

є дуже дорогим через необхідність прописування правил. Statistical підхід дешевший у розробці, але критично залежить від величезних корпусів даних, яких часто немає для рідкісних мов. Гібридні системи працюють за двома сценаріями:

- Rule-based guided hybrid (Керований правилами): Основний переклад виконується двигуном на основі лінгвістичних правил. Проте в систему вводять текстовий корпус, щоб полегшити розробку цих правил, а статистичні моделі використовуються наприкінці — для автоматичного редагування, коригування та згладжування фінального результату.
- Statistical machine translation-guided hybrid (Керований статистикою): Тут головним виступає статистичний двигун. Однак на етапі попередньої обробки (pre-processing) в корпус додаються мовні правила, які спрямовують роботу статистики. Правила також можуть використовуватись на етапі пост-обробки для нормалізації якості тексту. Це дозволяє уникнути потреби вручну створювати величезні набори правил, оскільки вони автоматично витягуються з навчального корпусу. Головний мінус статистично-керованого гібрида: Точність перекладу все одно сильно залежить від того, наскільки вхідний текст схожий на тексти, на яких система навчалася [4, 142-144].

Найсучаснішим типом машинного перекладу вважається NMT - нейронний машинний переклад. Нейронний машинний переклад (NMT) – це алгоритм, який використовується для перекладу слів з однієї мови на іншу.

В основі моделей нейронного машинного перекладу (NMT) лежать технології глибокого навчання та аналізу ознак. Вони надзвичайно компактні: для їхньої роботи вистачає лише дрібки того обсягу пам'яті, який споживають традиційні статистичні системи (SMT). Ще одна ключова відмінність від класичних аналогів полягає в тому, що NMT-моделі навчаються наскрізно (від початку до кінця або end-to-end). Такий цілісний підхід дає змогу витиснути максимум із продуктивності перекладу. [5, 86]

ЛІТЕРАТУРА:

1. Макарук І. С. Синергетичний підхід до навчання майбутніх перекладачів: теоретичний аспект. Одеський лінгвістичний вісник. 2021. Вип. 33. С. 147–153. URL: <https://www.lingstud.od.ua/archive/2021/33/22.pdf> (дата звернення: 24.05.2026).
2. Stanciu M. A. Automatic Translations Versus Human Translations in Nowadays World. Scientific Research and Education in the Air Force. 2014. Vol. 16, no. 1. P. 443–448. URL: https://www.researchgate.net/publication/271889366_Automatic_Translations_Versus_Human_Translations_in_Nowadays_World (дата звернення: 24.05.2026).

3. Melby A. K. Translation Technology: Past, Present, and Future. Translation and Translating in the 21st Century. 2010. P. 1–15. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED513879.pdf> (дата звернення: 24.05.2026).
4. Wang M., Zheng Y. The Application of Artificial Intelligence in Translation Teaching. Proceedings of the 2018 International Conference on Management, Silk Road Culture and Economy (MSC 2018). 2018. Vol. 280. P. 556–559. URL: <https://www.atlantispress.com/proceedings/msc-18/55909743> (дата звернення: 24.05.2026).
5. Кузик М. В. Професійна підготовка майбутніх філологів-перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна, 2019. Вип. 7 (75). С. 132–135. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/files/original/76/16215/7da79428e03b1447e0e0259090947574afa3eea4.pdf> (дата звернення: 24.05.2026).

Івахненко Антоніна

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Україна, м. Харків*

ВИДИ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ У НАВЧАННІ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ ОНЛАЙН

Перш за все, слід зазначити, що під усним перекладом в цілях даної доповіді ми розуміємо кілька видів діяльності, а саме: а) переклад з аркушу; б) усний послідовний переклад; в) усний синхронний переклад. На кожному занятті студенти практикують всі три види усного перекладу, поступово переходячи від найпростішого (переклад з аркуша) до найскладнішого (синхронний переклад). Розглянемо, які підготовчі вправи застосовуються для кожного виду такої діяльності.

Переклад з аркушу як такий широко застосовується в ситуаціях, де необхідне швидке й точне перетворення письмової інформації в усну форму. Ця гібридна діяльність поєднує в собі елементи розуміння прочитаного, усного мовлення та перекладацької компетентності, тим самим слугуючи ефективним мостом між письмовим і усним перекладом. З цієї причини ми починаємо заняття з нього. Але перекладу з аркушу також передують різноманітні завдання «для розігріву».

Спочатку студенти виконують низку підготовчих вправ, спрямованих на розвиток необхідних когнітивних та мовних навичок. По-перше, вони працюють із ключовими словами: студентам пропонується обмежений набір лексичних одиниць і очікується відтворення повного тексту, що сприяє

розвитку пам'яті та контекстуального мислення. По-друге, використовуються вправи на передбачення, під час яких студенти прогнозують зміст на основі фрагментів тексту, що з'являються на екрані. Це розвиває навички прогнозування, що є надзвичайно важливим умінням для усного перекладу.

Особлива увага приділяється проблемним сферам. Лексичні вправи зосереджуються на термінології в межах конкретних тематичних областей. Граматичні та синтаксичні перетворення навчають студентів перебудовувати речення відповідно до норм мови перекладу. Вправи на перефразування розвивають гнучкість та здатність передавати зміст за допомогою альтернативних виразів. Крім того, завдання на адаптацію вчать студентів пристосовувати переклад до потреб цільової аудиторії шляхом стиснення, розширення або уточнення інформації, що містилася в тексті оригіналу. Ці навички додатково закріплюються під час роботи з мікротекстами, насиченими такими завданнями.

Потім починається робота з різними текстами. Спочатку студенти виконують переклад слайдів презентації на задану тему, що знайомить їх зі структурованим та лаконічним дискурсом. Далі йде переклад з листа статичного тексту, де візуальна інформація залишається незмінною. Лише після цього студентам пропонується переклад з аркушу тексту, що рухається. Для цього використовується онлайн-платформа Scroller, яка знаходиться у відкритому доступі за адресою <https://scroller.dipintra.it/>.

Підготовчі вправи до усного послідовного перекладу являють собою обговорення тематики заздалегідь підготовлених викладачем текстів у форматі питання та відповіді для активізації словника та фонових знань студентів. Після цього студенти працюють в парах: один говорить на задану тему впродовж однієї хвилини, а інший перекладає послідовно; потім студенти міняються. Після цього студенти слухають підготовлений викладачем текст і повністю перекладають його послідовно.

Підготовчі вправи до синхронного перекладу включають класичні вправи зі snowball repetition на проблемні місця тексту (власні назви, терміни, дати тощо) та shadowing. Крім того, пропонується також робота в групі (один студент розповідає щось на задану тему, інші по черзі перекладають синхронно; для цього використовується корпоративний Zoom із можливістю виконання усного перекладу). Після цього студенти вже переходять до синхронного перекладу всього підготовленого перекладачем тексту.

Хочу зазначити, що впродовж однієї пари, звісно, неможливо залучити всі підготовчі вправи, але вони варіюються в залежності від потреб конкретної групи студентів. Причому, проблемні місця корегуються майже миттєво, адже послухавши переклади і зрозумівши проблемний момент, викладач може створити текст, насичений відповідними особливостями, за допомогою штучного інтелекту, і відразу запропонувати студентам перекласти його з аркуша. Або ж трансформувати письмовий текст в усний за допомогою платформи ElevenLabs або будь-якої іншої і запропонувати

перекласти створений на ній аудіотекст на слух. Також варіюється розмір аудіотекстів, що пропонуються на переклад. У першому семестрі обсягом тексту для послідовного перекладу складає 5-7 хвилин, а синхронного – до 5 хвилин. У кінці другого семестру послідовний текст пропонується обсягом 15 хвилин, синхронного – 10.

Кравець Світлана

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

МІЖКУЛЬТУРНІ РИЗИКИ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ БРИТАНСЬКИХ РЕАЛІЙ: АНАЛІЗ ПОМИЛОК І ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Актуальність дослідження. Стрімкий розвиток систем машинного перекладу (МП) та нейромережових моделей суттєво оптимізував процес міжмовної комунікації. Проте деформація соціокультурного контексту залишається однією з ключових проблем автоматизованого перекладу. Особливої ваги це набуває під час відтворення британських реалій (культуронімів), які мають глибоке історичне підґрунтя й вимагають від перекладача не просто лінгвістичної, а лінгвокраїнознавчої компетенції.

Контекст є ще однією важливою перешкодою для МП. Технології машинного перекладу традиційно працюють із відокремленими одиницями (слова чи фрази), що не завжди враховує значення цих одиниць у більш широкому контексті. Машина часто не можуть правильно інтерпретувати іронію чи метафору, властиві людській мові [1].

Мета роботи — виявити специфіку міжкультурних ризиків під час функціонування систем машинного перекладу, класифікувати типові помилки алгоритмів при відтворенні британських реалій шляхом компаративного аналізу рушіїв Google Translate, DeepL і ChatGPT, та окреслити стратегії їх нівелювання.

Британські культуроніми є гетерогенною групою лексики, що відображає унікальний історико-суспільний досвід етносу, через що вони часто позбавлені прямих еквівалентів у мові перекладу. Спираючись на базову класифікацію реалій у вітчизняному перекладознавстві [2] та дослідження сучасних авторів [4], проблемні семантичні групи лексики Великої Британії доцільно поділити на такі категорії: суспільно-політичні та адміністративні реалії (напр., Whitehall, Chancellor of the Exchequer, Whips); соціокультурні та освітні номінації (напр., public school – як етномаркована назва приватного привілейованого закладу); побутові та гастрономічні реалії (напр., high tea, Sunday roast).

Експериментальне дослідження виявило, що різні архітектури перекладу припускаються специфічних помилок через відсутність прагматичного аналізу дискурсу та нездатність розпізнавати «культурні бар'єри» (cultural bumps) [3]. Результати порівняння перекладу трьох систем (Google Translate, DeepL, ChatGPT) унаочнюють цю тенденцію на конкретних прикладах:

Приклад 1: Суспільно-політична перифраза “The Old Lady of Threadneedle Street”

Контекстуальне значення: Банк Англії (через його розташування на однойменній вулиці).

Google Translate: «Стара леді з вулиці Треднідл» (Повний буквализм, руйнування денотативного значення).

DeepL: «Стара синьйора з Треднідл-стріт» (Калька з елементами некоректної стилістичної адаптації).

ChatGPT (без додаткового промпту): «Стара леді з Треднідл-стріт (Банк Англії)». Модель розпізнає реалію, але у базовому режимі залишає дослівний переклад, додаючи пояснення у дужках, що порушує стилістику художнього чи публіцистичного тексту.

Приклад 2: Освітня реалія “He studied at a prestigious public school”

Контекстуальне значення: Приватна, елітна, закрита школа-пансіон для привілейованих верств (історична британська специфіка).

Google Translate: «Він навчався в престижній державній школі» (Груба значеннєва помилка, антонімічний переклад).

DeepL: «Він навчався в престижній державній школі» (Нейромережа повторює ту саму соціокультурну деформацію).

ChatGPT: «Він навчався у престижній приватній школі». Завдяки контекстуальній пам'яті великих мовних моделей, ChatGPT успішно здійснює прагматичну адаптацію, замінюючи денотат на зрозумілий для українського реципієнта еквівалент.

Приклад 3: Прагматичний «підтекст» (understatement) “With all due respect, I think you are wrong”

Контекстуальне значення: У британському етнокультурному дискурсі ця фраза є маркером категоричної незгоди або навіть розцінюється як ввічлива образа («Я вважаю, що ви кажете повну дурницю»).

Google Translate & DeepL: «З усією повагою, я думаю, що ви помиляєтеся». Обидва рушії перекладають фразу абсолютно нейтрально, повністю нівелюючи прагматичний підтекст іронії та прихованого конфлікту.

ChatGPT: Здатний передати конотацію лише за умови наявності вказівок у промпті, інакше продукує такий самий буквальний переклад.

Для мінімізації лінгвокультурних втрат та ліквідації деформацій доцільно впроваджувати комплексні підходи:

- Впровадження етапу PEMT (Post-Editing Machine Translation).

Традиційні системи (Google Translate, DeepL) потребують

обов'язкового етномаркованого редагування людиною, оскільки працюють у межах лінійного мовного коду.

- Збагачення паралельних корпусів даних. Інтеграція до баз даних МП динамічних етнографічних глосаріїв.

- Оптимізація промпт-інжинірингу (для LLM-моделей). ChatGPT демонструє вищу гнучкість у порівнянні з класичним МП, проте потребує введення додаткових інструкцій щодо прагматичних, іронічних та регіональних параметрів британського дискурсу на етапі формування запиту.

Висновки. Компаративний аналіз довів, що рушії Google Translate та DeepL залишаються вразливими перед буквализмом при зіткненні з британськими реаліями, тоді як ChatGPT (LLM) демонструє вищий рівень екстралінгвістичного «розуміння». Проте повне нівелювання міжкультурних ризиків можливе лише за умови синергії сучасних технологічних інструментів та етнокультурної компетентності фахівця-редактора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іщук Н. Ю. Машинний переклад у дзеркалі філології: точність, контекст, культура. // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки. Одеса : Гельветика, 2025. № 40. С. 110–127. URL: <https://www.lingstud.od.ua/wp-content/uploads/2025/08/40-10.pdf> (дата звернення: 01.06.2026).
2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.
3. Budimir B. The Challenge of Translating Culture-Specific Items: Evaluating MT and LLMs Compared to Human Translators. // Proceedings of the Machine Translation Summit. 2025. P. 455–467. URL: <https://aclanthology.org/2025.mtsummit-1.36.pdf> (дата звернення: 01.06.2026).
4. Turayevich M. E. Strategies for Translating Realia. // World Scientific Research Journal. 2025. Vol. 43, No. 1. P. 3-7. URL: <https://journalss.org/index.php/wsrj/article/download/259/223> (дата звернення: 01.06.2026).

Крушельницький Назар

*здобувач третього рівня вищої освіти кафедри теорії і практики перекладу
Науковий керівник: Чумак Г. В. кандидат філологічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ПОСТРЕДАГУВАННЯ ШІ-ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК НОВИЙ ВИМІР ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА

Активне використання систем штучного інтелекту в перекладацькій практиці змінює не лише технічну організацію роботи перекладача, а й саму структуру професійної відповідальності. Якщо раніше цифрові інструменти переважно сприймалися як засоби пришвидшення перекладу, то сьогодні вони дедалі частіше стають повноцінним етапом створення перекладного тексту. Особливо складною ця зміна є для художнього перекладу, де якість не може бути зведена до формальної правильності, граматичної нормативності чи буквального передавання змісту. Художній текст передбачає збереження інтонації, ритму, підтексту, стилістичної домінанти, образності, культурної пам'яті та авторської манери. Тому в центрі уваги постає не тільки питання можливостей ШІ, а й питання постредагування як окремої професійної дії, що визначає межу між технічно придатним машинним варіантом і повноцінним художнім перекладом.

Доцільно розглядати постредагування не як механічне виправлення помилок, а як складний перекладознавчий процес. Його мета полягає у критичному зіставленні оригіналу, машинного варіанта та очікуваної художньої функції перекладу. Саме тому постредагування ШІ-перекладу художнього тексту потребує іншої моделі компетентності, ніж робота з технічними або інформаційними текстами. Перекладач має не просто перевірити правильність лексики й синтаксису, а встановити, чи не відбулася нейтралізація авторського голосу, чи не втрачено емоційне напруження фрази, чи не спрощено метафору, іронію або культурно маркований образ.

Сучасні дослідження підтверджують, що художній машинний переклад залишається проблемною сферою навіть за умови розвитку нейронних систем і великих мовних моделей. У праці Р. Чжана, В. Чжао і С. Егера на матеріалі корпусу LITEVAL-CORPUS показано, що опубліковані людські переклади загалом перевершують варіанти, створені LLM, а сучасні моделі часто продукують більш буквальні й менш різноманітні рішення, ніж професійні перекладачі [1, с. 10961-10988]. Це важливо для художнього перекладу, оскільки буквальність може створювати ілюзію точності, але водночас послаблювати стилістичну силу тексту. Подібну проблему виявляють А. Гербероф-Аренас і А. Торал, які доводять, що людський переклад має найвищий показник творчості, постредагований машинний переклад посідає

проміжне місце, а сирий машинний переклад демонструє найнижчий рівень творчої якості [2, с. 184-212]. Отже, постредагування не може бути зведене до виправлення поверхневих недоліків, адже саме на цьому етапі вирішується, чи збереже переклад художню природу.

Окремої уваги потребує проблема метафорики. Метафора в художньому тексті виконує не лише номінативну, а й естетичну, прагматичну та ціннісну функції. Вона може передавати спосіб мислення персонажа, авторську позицію або приховану емоційну напругу. Дослідження А. Караканти, М. Нас і А. Дорст засвідчує, що переклад метафор залишається викликом для сучасних МТ-систем і LLM: точність відтворення метафор коливається в межах 64-80 відсотків, а найпомітнішими є лексичні та смислові помилки [3, с. 276-286]. Для перекладача це означає, що постредагування має включати не лише перевірку відповідника, а й аналіз функції образу в ширшій структурі тексту. Якщо алгоритм передає метафору буквально або замінює її нейтральним висловом, переклад може втратити художній ефект навіть за відсутності очевидної мовної помилки.

Постредагування художнього ІІІ-перекладу варто здійснювати за кількома рівнями. Перший рівень – лексико-семантичний. На ньому перекладач перевіряє точність значення, відсутність хибних відповідників, логічних зміщень і надмірного узагальнення. Другий рівень – граматико-синтаксичний. Він передбачає оцінку того, чи збережено синтаксичну організацію фрази настільки, наскільки вона важлива для ритму, темпу й психологічної напруги оповіді. Третій рівень – прагматичний. На ньому аналізується, чи правильно передано мовленнєву ситуацію, інтонацію персонажа, приховану оцінку або дистанцію між автором і зображуваним. Четвертий рівень – стилістичний. Він стосується образності, повторів, ритміки, емоційної насиченості та індивідуальної авторської манери. П'ятий рівень – етико-професійний. Він охоплює питання прозорості використання ІІІ, авторства, відповідальності перекладача й недопущення підміни людської інтерпретації автоматичним згладжуванням тексту.

Саме етико-професійний рівень робить постредагування особливо важливим для сучасної підготовки перекладачів. Д. Кенні та М. Вінтерс наголошують, що машинний переклад у літературній сфері пов'язаний не тільки з продуктивністю, а й з проблемою голосу перекладача та етичними аспектами його присутності в тексті [4, с. 123-149]. Це положення є принциповим, адже перекладач у художньому перекладі не є невидимим технічним коректором. Він відповідає за інтерпретацію твору в іншій культурі. Тому постредагування має зберігати не лише зміст оригіналу, а й професійну суб'єктність перекладача, його здатність ухвалювати обґрунтовані рішення, відмовлятися від невдалих машинних варіантів і створювати нові рішення там, де алгоритм пропонує формально правильний, але художньо слабкий текст.

Водночас не варто трактувати ШІ лише як загрозу для перекладацької професії. Дослідження А. Кастальдо, Ш. Кастільйо, Дж. Муркенса і Й. Монті показує, що постредагування LLM-варіантів художнього перекладу може скорочувати час роботи й підтримувати творчі рішення за умови участі професійних літературних перекладачів [5, с. 506-515]. Це дає підстави говорити не про автоматичну заміну перекладача, а про зміну його ролі. У цифровому середовищі перекладач дедалі більше поєднує функції аналітика, редактора, стилістичного консультанта й культурного інтерпретатора. Його компетентність полягає не в тому, щоб беззастережно прийняти або відкинути ШІ, а в тому, щоб визначити, на якому етапі інструмент допомагає, а на якому починає спрощувати художню структуру тексту.

Практичне значення такого підходу полягає у можливості сформулювати методику навчання майбутніх перекладачів роботі з ШІ. У межах перекладацької освіти доцільно вводити завдання, де студенти не просто використовують ChatGPT, DeepL або інші системи, а порівнюють машинний варіант з оригіналом і людським перекладом, описують типи втрат, пояснюють власні редакторські рішення та аргументують, чому певний фрагмент потребує не виправлення, а повного перекладацького переосмислення. Такий підхід формує критичне мислення, розуміння меж автоматизації та здатність оцінювати переклад не лише за критерієм швидкості, а за критерієм художньої адекватності.

Отже, постредагування ШІ-перекладу художнього тексту є одним із ключових проявів трансформації перекладацької професії в умовах цифровізації. Його специфіка полягає в тому, що перекладач працює не лише з помилками, а з потенційними смисловими, стилістичними й етичними втратами. Машинний варіант може бути корисним як чорновий матеріал, інструмент варіантного пошуку або засіб попереднього аналізу, однак остаточна якість художнього перекладу залежить від людської інтерпретації. Перспективною видається модель, у якій ШІ виконує допоміжну функцію, а перекладач зберігає роль відповідального автора перекладацького рішення. Саме така модель дає змогу поєднати технологічну ефективність із збереженням авторського стилю, культурної глибини та естетичної цінності художнього тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Zhang R., Zhao W., Eger S. How Good Are LLMs for Literary Translation, Really? Literary Translation Evaluation with Humans and LLMs. Proceedings of the 2025 Conference of the Nations of the Americas Chapter of the Association for Computational Linguistics: Human Language Technologies. 2025. P. 10961-10988. DOI: 10.18653/v1/2025.naacl-long.548.

2. Guerberof-Arenas A., Toral A. Creativity in Translation: Machine Translation as a Constraint for Literary Texts. *Translation Spaces*. 2022. Vol. 11, no. 2. P. 184-212. DOI: 10.1075/ts.21025.gue.
3. Karakanta A., Nas M. O., Dorst A. G. Metaphors in Literary Machine Translation: Close but no Cigar? *Proceedings of Machine Translation Summit XX*. 2025. Vol. 1. P. 276-286.
4. Kenny D., Winters M. Machine Translation, Ethics and the Literary Translator's Voice. *Translation Spaces*. 2020. Vol. 9, no. 1. P. 123-149. DOI: 10.1075/ts.00024.ken.
5. Castaldo A., Castilho S., Moorkens J., Monti J. Extending CREAMT: Leveraging Large Language Models for Literary Translation Post-Editing. *Proceedings of Machine Translation Summit XX*. 2025. Vol. 1. P. 506-515.
6. Moorkens J., Toral A., Castilho S., Way A. Translators' Perceptions of Literary Post-Editing Using Statistical and Neural Machine Translation. *Translation Spaces*. 2018. Vol. 7, no. 2. P. 240-262. DOI: 10.1075/ts.18014.moo.

Santalahti Miia

*M.A., PhD researcher, University Instructor
Tampere University
Finland*

APPLICATION OF TECHNOLOGY IN PRODUCTION CHAINS IN THE TRANSLATION INDUSTRY

“No translator is an island” – today’s translation processes and production environments involve multiple actors and instruments that form increasingly complex networks. This presentation focuses on the technical systems applied at various stages of the process that are of essential significance and have many kinds of impacts on the translator’s work and its outcomes.

Digital systems and applications play an increasing role in today’s translation processes, influencing a variety of factors. Technology can be seen as an aid that enables the translator to produce better quality and work more efficiently, or as means to diminish the translator’s role and thereby cut costs. In any case, the involvement of technology requires additional skills, knowledge and professional competence of the translator.

In the realm of non-literary business translation, practically all assignments are carried out using some kind of specialised software, such as a translation memory tool, which often contains built-in or added-on additional components such as termbase tools and machine translation. Furthermore, the information research carried out by translators is mainly based on digital resources: in addition to electronic dictionaries and search engines, translators can utilise various open or

proprietary corpora, as well as different AI and machine translation tools. In order to use such tools efficiently yet ethically, the translator needs to be aware of both their potential and its limitations.

The translation production chain includes a number of technical systems and applications that affect the translator's work, even though not all of them are used by the translator. Such systems include the applications used for producing the source text (e.g. DTP or documentation software), project management software and publication platforms. While the translator is not necessarily required to be able to operate all of these systems, the translator should, nevertheless, be aware of their existence and impact in the process.

I will demonstrate the role of technology in a business translator's work through an example case: journalistic translation carried out by a freelance translator for a newspaper via a language service company. The presentation is based on my recently published article "Distributed Agency in Networks of Translation: From Journalism to Treaties" (Santalahti 2026), focusing on the technology aspect. This case study indicated that the translation process involves numerous technical systems, both supporting and restraining the translator's work, and some of these systems played a decisive role in the process.

REFERENCE:

1. Santalahti, Miia 2026: Distributed agency in networks of translation: from journalism to treaties. *New Voices in Translation Studies* 31(1), 100-123. URL: <https://newvoices.arts.chula.ac.th/index.php/en/article/view/735>

Скиба Катерина

*доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницький національний університет
Хмельницький, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ CROWDIN ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ РЕАЛЬНИХ ЛОКАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Цифрова трансформація перекладацької галузі, стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту та поширення хмарних середовищ для управління перекладацькими проєктами актуалізують проблему оновлення змісту професійної підготовки майбутніх перекладачів. Сучасний фахівець має володіти не лише лінгвістичними та міжкультурними компетентностями, а й здатністю працювати в цифровому середовищі, використовувати системи автоматизованого перекладу, інструменти локалізації, машинного перекладу та постредагування. Відповідно до рамки компетентностей European Master's

in Translation (EMT), технологічна компетентність є однією з ключових складових професійного профілю перекладача [1].

Одним із перспективних напрямів модернізації підготовки майбутніх перекладачів є впровадження в освітній процес технологій локалізації. На відміну від традиційних перекладацьких завдань, локалізація передбачає адаптацію цифрових продуктів до мовних, культурних і технічних особливостей цільової аудиторії та відображає реальні процеси, характерні для сучасної мовної індустрії. У цьому контексті особливий інтерес становить використання хмарної платформи Crowdin, яка поєднує інструменти управління перекладацькими проєктами, перекладацької пам'яті, термінологічного менеджменту, контролю якості та інтеграції із системами машинного перекладу.

У межах викладання дисципліни «Інформаційні технології за професійним спрямуванням» для майбутніх філологів та перекладачів платформу Crowdin доцільно використовувати як середовище для моделювання реальних локалізаційних проєктів. Робота студентів охоплює створення проєкту локалізації, формування термінологічних ресурсів, використання перекладацької пам'яті, переклад і редагування контенту, контроль якості та управління проєктними ресурсами. Такий підхід дозволяє перейти від виконання ізольованих перекладацьких вправ до моделювання професійних ситуацій, максимально наближених до умов діяльності сучасних мовних сервісних компаній.

Важливим дидактичним потенціалом Crowdin є підтримка колективної роботи. Платформа створює умови для реалізації проєктного підходу в навчанні, коли студенти виконують функції перекладача, редактора, термінолога або менеджера проєкту. Це сприяє розвитку не лише технологічної, а й комунікативної, організаційної та проєктної компетентностей, які дедалі частіше визначають конкурентоспроможність випускника на ринку праці.

Особливої актуальності використання локалізаційних платформ набуває в умовах поширення генеративного штучного інтелекту. Інтеграція Crowdin із системами машинного перекладу та AI-інструментами створює можливості для формування навичок постредагування, критичного оцінювання результатів автоматизованого перекладу та ефективної взаємодії людини з інтелектуальними системами. Саме такі вміння сьогодні розглядаються міжнародною професійною спільнотою як необхідний компонент цифрової грамотності перекладача [2].

Таким чином, використання платформи Crowdin у процесі підготовки майбутніх перекладачів забезпечує інтеграцію сучасних технологій локалізації в освітній процес, сприяє формуванню технологічної та проєктної компетентностей, розвитку навичок роботи зі штучним інтелектом і наближає професійну підготовку студентів до реальних потреб сучасної перекладацької індустрії.

ЛІТЕРАТУРА

1. European Master's in Translation Competence Framework 2024–2029. Brussels : European Commission, 2024.
2. O'Hagan M. The Routledge Handbook of Translation and Technology. London : Routledge, 2024. 594 p.
3. Kenny D. Machine Translation for Everyone: Empowering Users in the Age of Artificial Intelligence. Berlin : Language Science Press, 2024. 258 p.
4. Crowdin Documentation. URL: <https://crowdin.com> (дата звернення: 01.06.2026).

Tsepeniuk Tetiana

*PhD in Philology, Associate Professor, Department of Theory and Practice of Translation
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
Ternopil, Ukraine*

DIGITAL TECHNOLOGIES IN TRANSLATION: TOOLS, RESOURCES AND PROSPECTS FOR PROFESSIONAL USE

The digitalisation of society and the rapid development of technologies have significantly transformed the professional activities of translators. Today, the translation process is increasingly based on the use of digital platforms, machine translation systems, terminology databases and artificial intelligence tools. Currently, digital competence is becoming one of the key components of a translator's professional competence. At the same time, the rapid adoption of digital technologies raises the question of how to effectively combine automated translation tools with the professional expertise of a human translator.

Among the most accessible digital tools actively used by translators, machine translation systems play a significant role. Free services such as DeepL Translator, Google Translate and Microsoft Translator allow for the rapid creation of draft translations of texts across various genres and subject areas. Although machine translation results require further editing and proofreading, the use of such systems significantly increases a translator's productivity and reduces the time taken to complete translation projects.

Artificial intelligence tools, namely ChatGPT, Claude and Gemini, are also becoming increasingly widespread. These systems can be used for terminology research, context analysis, preparing translator's notes, creating glossaries, text editing and post-editing machine translation. At the same time, translators must critically evaluate the output of generative artificial intelligence, as they can generate inaccuracies or unreliable information.

CAT tools play an important role in a translator's work as well. Despite the dominance of commercial software products, there are also free or open-source platforms. These include OmegaT, Smartcat and Wordfast Anywhere etc. They

enable the use of translation memory, automatic repetition detection, terminology management and translation quality control and are particularly valuable when working on large projects and texts with a significant number of repeated segments.

To ensure terminological accuracy, translators actively use digital terminology databases and corpus resources. Among the free tools, Linguee [4], Termium Plus [5], UNTERM [6] and corpus databases stand out, as they allow the analysis of how linguistic units function in real-world contexts. Such resources facilitate the selection of the most appropriate translation equivalents and ensure terminological consistency within the text.

Of particular importance to translators are the European Commission's digital resources, developed as part of the European Union's multilingualism policy. One of the most important tools is IATE (InterActive Terminology for Europe) [3], the EU's interinstitutional terminology database, which contains millions of terms in all the official languages of the European Union. The database is used by translators at European institutions to ensure terminological consistency in legislative, administrative and technical documents. Although Ukrainian is not currently included in the list of languages represented in the IATE database, the resource remains extremely useful for Ukrainian translators, as it allows for multilingual terminology searches, enables the comparison of terms across different European languages, and facilitates the identification of conceptual equivalents. In the educational process, TNPU students use IATE as a resource to analyze EU terminology, develop skills in cross-linguistic terminological analysis and find appropriate Ukrainian equivalents based on the conceptual comparison of terms across different EU languages.

Another important resource is EUR-Lex [2], the official multilingual database of European Union legislation. It provides free access to regulations, directives, decisions, international agreements and other documents in all official EU languages. For translators, EUR-Lex serves not only as a legal database but also as a large corpus of parallel texts, enabling the analysis of existing translation solutions.

As part of the European Commission's digital language ecosystem [1], eTranslation is also in operation – a neural machine translation system designed specifically for the translation of official documents and administrative texts. The service is free for educational institutions, public authorities, civil society organisations and small businesses in EU countries and partner countries of EU programmes. The resource supports all official languages of the European Union, including Ukrainian, and ensures a high level of user data protection.

In addition, the European Commission offers a range of new AI-based tools, including eSummary for automatic text summarisation, eBriefing for creating analytical briefings, Speech-to-Text for automatic transcription of audio and video materials, and Accessible Text for adapting texts to the principles of accessible communication. Such services demonstrate the current direction of development in

language technologies and the gradual expansion of the functions of digital translation tools.

Digital translation resources are integrated into the educational process of the MA programme in English-Ukrainian Translation and Interpretation at Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Students actively use CAT tools, the IATE terminology database, the EUR-Lex legislative portal, the eTranslation system and generative artificial intelligence tools when carrying out translation projects, terminology research and practical tasks. This allows for the combination of theoretical training with the mastery of modern technologies widely used in the European translation services market.

The prospects for the professional use of digital tools are linked to the further development of artificial intelligence technologies, the expansion of automated translation capabilities, and the integration of various language resources into unified digital ecosystems. In such conditions, a translator increasingly takes on the roles of an editor, terminologist, translation project manager and specialist in post-editing machine translation. Consequently, proficiency in modern digital tools is becoming a prerequisite for professional competitiveness in the national and international translation services markets.

LITERATURE:

1. AI-Based Multilingual Services. European Commission. URL: <https://language-tools.ec.europa.eu/?lang=en>. (дата звернення: 28.05.2026).
2. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=en> (дата звернення: 29.05.2026).
3. IATE European Union terminology. URL: <https://new.iate.europa.eu/home> (дата звернення: 28.05.2026).
4. Linguee. URL: <https://www.linguee.com/> (дата звернення: 28.05.2026).
5. Termium Plus. URL: <https://www.btb.termiumplus.gc.ca/tpv2alpha/alpha-eng.html?lang=eng> (дата звернення: 27.05.2026).
6. UNTERM. The United Nations Terminology Database. URL: <https://unterm.un.org/unterm2/en/> (дата звернення: 27.05.2026).

**Підписано до друку 24.06.2026 р. Формат 60 x 84/16.
Папір друкарський. Гарнітура Times.
Умовних друкованих аркушів – 6,2.
Обліково-видавничих аркушів – 6,5.
Тираж 300 прим.**

Редакційно-видавничий відділ Тернопільського національного
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
46027, Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2

Свідоцтво про реєстрацію ТР № 241, від 18.11.1997 р.